

KRONOS

ANLAMAK İÇİN SOSYAL BİLİMLER

ZAMAN

MEKAN

DÜŞÜNCE

ETİK

SAYI-1

HAZİRAN

2026

KRONOS

ODTÜ GELİŞTİRME VAKFI ÖZEL İZMİR
ANADOLU LİSESİ SOSYAL BİLİMLER ZÜMRESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ODTÜ GELİŞTİRME VAKFI
EĞİTİM HİZMETLERİ A.Ş. ADINA SAHİBİ
AYSU GÜROCAK
KURUCU TEMSİLCİSİ

EDİTÖR:
SERHAT YILDIZ
OKUL MÜDÜRÜ

GONCA GAZEZ

SEÇİCİ KURUL:
GONCA GAZEZ
ŞERMİN ÇETİNKAYA
NUR GELGEÇ
HASAN TARÇIN

DİZGİ GRAFİK TASARIM:
GONCA GAZEZ
KÜLTÜREL MİRAS KULÜBÜ
ŞERMİN ÇETİNKAYA

BU DERGİ 2140 SAYILI TEBLİĞLER DERGİSİ'NDE
BELİRLENEN ESASLARA GÖRE HAZIRLANMIŞTIR.

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN

ZAMANI ANLAMAK
(TARİH)

YERYÜZÜ GÜNCEİ
(COĞRAFYA)

DÜŞÜNCE YOLCULUĞU
(FELSEFE)

ETİK/İNANÇ

SON SÖZ

KRONOS

— ANLAMAK İÇİN SOSYAL BİLİMLER —

EDİTÖRDEN

İnsan, var olduğu günden bu yana kendisini, yaşadığı dünyayı ve çevresinde olup bitenleri anlamaya çalışmıştır. Geçmişi öğrenmek, yaşadığı mekânı tanımak, düşünmek ve doğru olanı aramak, insanlığın ortak yolculuğunun temelini oluşturmuştur. Bu yolculukta zaman, mekân, düşünce ve etik kavramları birbirinden bağımsız değil birbirini tamamlayan ve anlamlandıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dergimize adını veren **KRONOS**, yalnızca zamanı temsil eden bir kavram değildir. Aynı zamanda insanın geçmişten bugüne uzanan düşünsel, kültürel ve toplumsal serüveninin de bir simgesidir. Çünkü zaman, olaylara anlam kazandırır mekân, insan yaşamına yön verir düşünce, sorgulamanın ve üretmenin kapılarını açar etik ise bireyin kendisiyle, toplumla ve insanlıkla kurduğu ilişkinin temelini oluşturur.

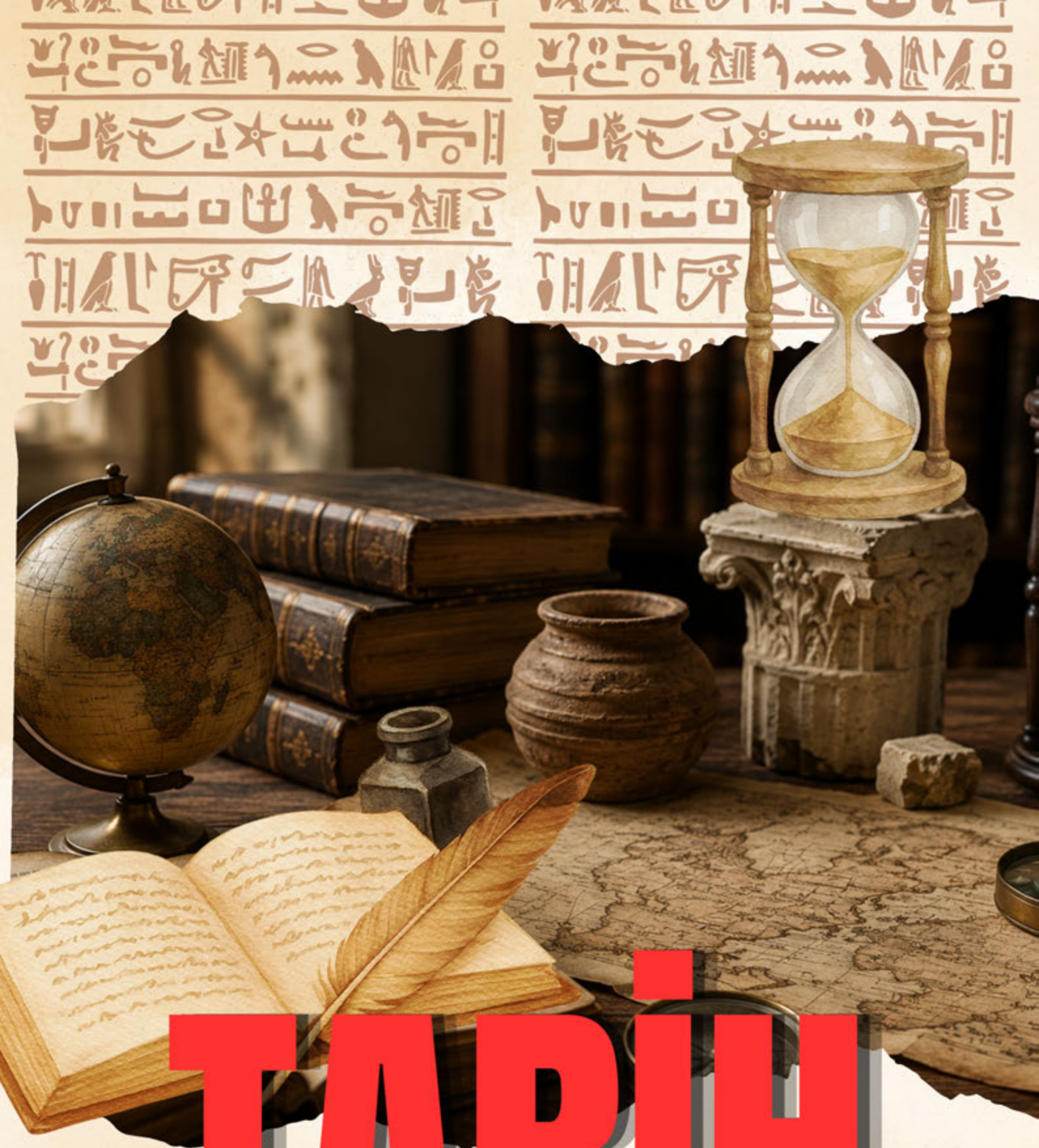
Bu nedenle dergimizin merkezinde yer alan **Zaman, Mekân, Düşünce ve Etik**, sosyal bilimlerin farklı alanlarını ortak bir anlayışta buluşturan temel kavramlar olarak seçilmiştir. Tarihten coğrafyaya, felsefeden etik değerlere uzanan bu bütüncül bakış açısı, insanı ve toplumu anlamının farklı yollarını ortaya koymaktadır.

“Anlamak İçin Sosyal Bilimler” ifadesi ise dergimizin temel amacını yansıtmaktadır. Çünkü sosyal bilimler yalnızca bilgi aktaran disiplinler değil insanı, toplumu, kültürü ve değişen dünyayı anlamamıza yardımcı olan bir düşünme biçimidir. İçinde yaşadığımız çağı doğru okuyabilmek, geçmişten geleceğe uzanan bağları kurabilmek, küresel ve dijital dünyada sorumluluk sahibi bireyler yetiştirebilmek için anlamamanın, sorgulamanın ve düşünmenin önemine inanıyoruz.

Öğrencilerimizin araştırmalarına, gözlemlerine, deneyimlerine ve üretimlerine yer veren **KRONOS**, merak eden, düşünen, sorgulayan ve değer üreten bireylerin ortak sesi olma amacıyla hazırlanmıştır.

Zaman geçer, iz kalır. Anlamak ise bizi geleceğe taşır.

SOSYAL BİLİMLER BÖLÜMÜ

TARİH

ZAMANI ANLAMAK

ATATÜRK'ÜN TARİH ANLAYIŞI

Mustafa Kemal Atatürk, tarihi yalnızca geçmişte yaşanmış olayların sıralanması olarak görmemiş, milletlerin kimliğini ve geleceğini şekillendiren önemli bir bilim dalı olarak değerlendirmiştir. Ona göre tarih, bir milletin ortak hafızasını oluşturan, geçmişten alınan derslerle geleceğe yön veren temel unsurlardan biridir.

Atatürk'ün tarih anlayışının merkezinde bilimsel araştırma ve eleştirel düşünce yer almaktadır. Afet İnan'ın aktardığına göre Atatürk, tarih çalışmalarında ön yargılardan uzak durulmasını, belge ve kanıtlara dayanılmasını istemiştir. Tarihin sürekli gelişen ve yeni bulgularla zenginleşen dinamik bir alan olduğunu vurgulamış, bu nedenle tarih araştırmalarının bilimsel yöntemlerle yürütülmesine büyük önem vermiştir. Türk Tarih Kurumunun kuruluşu da bu anlayışın bir sonucudur.

Afet İnan, Atatürk'ün tarih çalışmalarına bizzat katıldığını, Çankaya Köşkü'nde düzenlenen toplantılarda tarihçilerle birlikte kaynaklar üzerinde çalıştığını ve birçok konuda araştırmalar yaptırdığını anlatmaktadır. Atatürk'e göre Türk milletinin dünya uygarlığı içindeki yerinin doğru biçimde ortaya konulması, tarih bilincinin güçlenmesi açısından büyük önem taşımaktaydı.

Atatürk, tarih bilgisinin yalnızca geçmiş öğrenmek için değil, aynı zamanda milli birlik ve beraberliği güçlendirmek için de gerekli olduğuna inanıyordu. Ona göre tarihini bilen toplumlar, geleceğe daha güvenle bakabilir ve çağın gerektirdiği yenilikleri daha sağlam temeller üzerine inşa edebilirler.

Bugün Türk Tarih Kurumu ve tarih araştırmaları alanında yapılan çalışmalar, Atatürk'ün bilime dayalı tarih anlayışının önemli bir mirası olarak varlığını sürdürmektedir. Bu anlayış, geçmiş doğru anlamının geleceği inşa etmenin en önemli yollarından biri olduğunu göstermektedir.

"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak bir mahiyet alır."

Kaynakça

- Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Afet İnan, Türk Tarih Kurumunun Kuruluşuna Dair, Belleten, Cilt XI, Sayı 42, 1947.

Saygıyla

İLBER ORTAYLI

ÇOK YÖNLÜ BİR AYDIN

Günümüzde başarılı bireyler yalnızca tek bir alanda bilgi sahibi olan kişiler değil farklı alanlarda kendini geliştirebilen, araştıran ve dünyayı geniş bir bakış açısıyla değerlendirebilen insanlardır. Türkiye’de bu anlayışın en önemli örneklerinden biri İlber Ortaylı’dır. Tarih alanındaki çalışmalarıyla tanınan Ortaylı, aynı zamanda dil, kültür, sanat ve siyaset gibi birçok konuda bilgi sahibi olmasıyla dikkat çeker. Bu yönüyle gençlere çok yönlü olmanın önemini gösteren önemli bir isimdir.

İlber Ortaylı’nın en dikkat çekici özelliklerinden biri öğrenmeye duyduğu bitmeyen ilgidir. Birden fazla yabancı dil bilmesi, farklı kültürleri incelemesi ve tarih olaylarını yalnızca ezber bilgilerle değil sosyal, ekonomik ve kültürel yönleriyle değerlendirmesi onu diğer tarihçilerden ayırır. Onun konuşmalarında yalnızca tarih değil edebiyat, coğrafya, mimari ve felsefe gibi alanlara dair bilgiler de görmek mümkündür.

Çok yönlülük, bireyin olaylara farklı açılardan bakabilmesini sağlar. İlber Ortaylı’nın başarısının temelinde de bu vardır. Çünkü tarih yalnızca geçmiş bilmek değil, insanı ve toplumu anlamaktır. Ortaylı da bu anlayış sayesinde geniş bir bakış açısı geliştirmiştir. Günümüzde gençlerin yalnızca derslerine odaklanması yeterli değildir. Kitap okumak, yabancı dil öğrenmek, sanatla ilgilenmek ve farklı kültürleri tanımaya çalışmak bireyin gelişimine büyük katkı sağlar. İlber Ortaylı’nın hayatı, merak eden ve araştıran insanların kendilerini sürekli geliştirebileceğinin önemli bir kanıtıdır.

İlber Ortaylı, bilgi birikimi ve kültürel donanımıyla çok yönlü insan modelinin önemli temsilcilerinden biridir. Onun hayatı, gençlere yalnızca bir alanda değil farklı alanlarda da kendilerini geliştirmeleri gerektiğini göstermektedir. Çünkü gerçek başarı, sadece bilgi sahibi olmak değil bilgiyi farklı alanlarla birleştirerek yorumlayabilmektir.

GÖBEKLİ TEPE TARİHİN İLK TURİSTİK MERKEZİ Mİ?

Kerem Ömüral

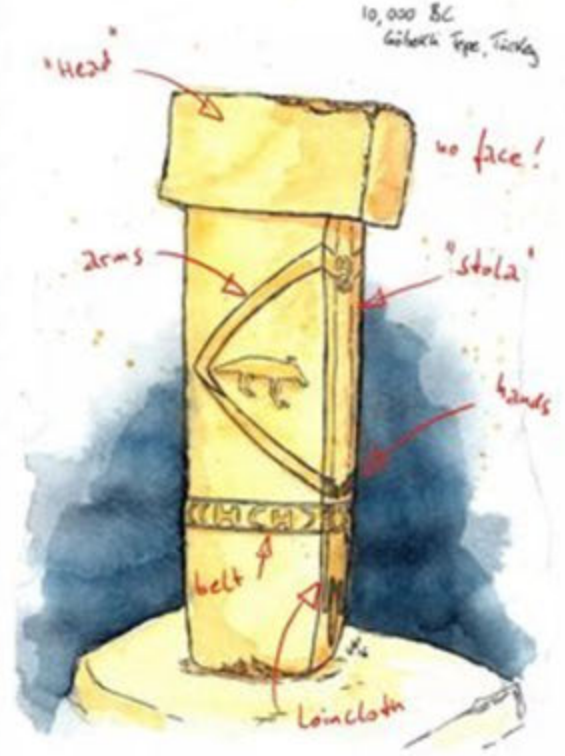
Göbekli Tepe, yaklaşık 12 bin yıl öncesine tarihlenen ve insanlık tarihine dair birçok bildiğimizi kökünden değiştiren eşsiz bir arkeolojik keşiftir. Tarım ve yerleşik yaşamdan bile daha eski olması, bu yapıyı insanlık tarihi açısından benzersiz kılar. Bölgede bulunan dev taş sütunlar ve üzerlerindeki hayvan kabartmaları, tarih öncesi insanların yalnızca hayatta kalmaya çalışan topluluklar olmadığını aynı zamanda gelişmiş bir sosyal düzene, dini inanışa ve kültürel yaşama sahip olduklarını gösterir.

Uzun yıllar boyunca Göbekli Tepe sadece bir ritüel merkezi olarak değerlendirilmişti. Son dönemlerde yapılan araştırmalar, Göbekli Tepe'nin yalnızca bir ritüel alanı olmadığını farklı toplulukların uzak bölgelerden gelerek burada törenlere ve buluşmalara katıldığını, bu durumun ise turizmin en eski biçimlerini hatırlattığını ortaya koymaktadır.

Turizm insanların dinlenme, keşif, inanç veya kültürel amaçlarla yaşadıkları yerden başka bir yere geçici olarak seyahat etmeleridir. Bu tanım üzerinden bakıldığında, Göbekli Tepe'nin uzak bölgelerden insanların ziyaret ettiği ilk büyük çekim merkezlerinden biri olabileceği düşünülmektedir. Böyle düşünülmesinin nedeni, Göbekli Tepe'nin bulunduğu bölgede sürekli bir yerleşim izine rastlanmamasıdır. Bu durum, insanların buraya belirli dönemlerde toplu olarak geldiklerini ve alanı ritüel amaçlı kullandıklarını göstermektedir. Bu ziyaretlerin amacı büyük ihtimalle dini törenler, ritüeller ve toplumsal buluşmalardır. Farklı topluluklardan gelen insanların burada bilgi alışverişi yaptığı, birlikte avlandığı, şölenler düzenlediği ve sosyal bağlar kurduğu; yani etkileştiği tahmin edilmektedir. Bu durum görüldüğü üzere günümüzdeki festivaller, hac ziyaretleri veya kültürel etkinliklerle benzerlik taşır.

Bazı araştırmacılar bu süreci “proto-turizm” olarak tanımlar. Elbette Göbekli Tepe’de oteller, rehberler veya modern anlamda tatil anlayışı yoktu. Ancak insanların belirli bir merkezi görmek ve deneyimlemek için uzak mesafeler kat etmesi, turizmin temel mantığıyla benzerlikler taşır. Her ne kadar Göbekli Tepe’nin tarihin ilk turistik merkezi olduğu fikri dikkat çekici olsa da, bu görüş herkes tarafından kabul edilmez. Bazı arkeologlar, buranın tamamen ritüel amaçlı kullanıldığını ve modern turizm kavramıyla bağdaştırmanın doğru olmayacağını savunur. Ayrıca tarih öncesi insanların neden yolculuk ettiğini kesin olarak bilmek zordur yazılı kaynakların bulunmaması nedeniyle yorumlar yalnızca arkeolojik bulgulara dayanır.

Göbekli Tepe, yalnızca dünyanın en eski anıtsal yapılarından biri değil aynı zamanda insanların sosyal ve kültürler yaşamına dair önemli ipuçları sunan eşsiz bir merkezdir. İnsanların binlerce yıl önce bile belirli bir yeri görmek, ritüellere katılmak ve diğer topluluklarla buluşmak için seyahat etmiş olması mümkündür. Bu durum, turizmin yalnızca modern bir kavram olmadığını; insan doğasının çok eski bir parçası olabileceğini gösterir.

Belki de insanlar tarih boyunca hep aynı ihtiyaçların peşinden gitmiştir yeni yerler görmek, anlam aramak ve başka insanlarla bağlantı kurmak. Eğer bu düşünce doğruysa, Göbekli Tepe yalnızca bir arkeolojik alan değil, insanlığın ilk büyük buluşma noktalarından biri olarak tarihteki yerini alır.

MECELLE'DEN TÜRK MEDENİ KANUNU'NA OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E HUKUK VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hazırlanan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, Osmanlı'nın medeni hukuk alanındaki ilk kapsamlı yazılı kanunu olarak kabul edilmektedir. 1869-1876 yılları arasında Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanan Mecelle, İslam hukukunun özellikle Hanefî mezhebine dayalı kurallarını sistemli bir şekilde bir araya getirmiştir. Toplam 1851 maddeden oluşan bu eser, yalnızca bir hukuk kitabı değil aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin hukuk anlayışını ve toplum düzenini yansıtan önemli bir kaynak olmuştur. O dönemde hukuk kurallarının dağınık olması ve mahkemelerde farklı uygulamaların ortaya çıkması nedeniyle Mecelle'nin hazırlanması büyük bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Böylece hukuk kuralları yazılı hâle getirilmiş ve mahkemelerde birlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Mecelle'nin hazırlanmasındaki en önemli amaçlardan biri, toplum düzenini korumak ve insanların günlük yaşamda karşılaştıkları hukuki sorunlara çözüm getirmektir. Bu nedenle Mecelle'de borç, alışveriş, kira, ticaret, ortaklık, mülkiyet ve günlük yaşamı ilgilendiren birçok konu ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Özellikle ticaret hayatının gelişmeye başlamasıyla birlikte ekonomik ilişkilerin belirli kurallara bağlanması önemli hâle gelmiştir.

Mecelle, bu yönüyle Osmanlı toplumunda hukuk düzeninin daha sistemli bir şekilde işlemesine katkı sağlamıştır.

Mecelle'nin dikkat çeken özelliklerinden biri de genel hukuk prensiplerine yer vermesidir. "Zarar izale olunur.", "Şek ile yakın zail olmaz." ve "Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir." gibi maddeler yalnızca dönemin hukuk anlayışını değil, aynı zamanda adalet düşüncesini de yansıtmaktadır. Bu kurallar, mahkemelerde hâkimlerin karar verirken yararlanabileceği temel ilkeler olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle Mecelle, sadece Osmanlı döneminde değil, sonraki yıllarda da hukuk düşüncesi açısından önemli bir eser olarak görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nde hukuk sistemi uzun yıllar dini kurallara dayalı olarak uygulanmıştır. Ancak 19. yüzyılda Avrupa'daki gelişmeler, sanayileşme hareketleri ve modern devlet anlayışının yayılması Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Özellikle Tanzimat ve Islahat Fermanları sonrasında devletin birçok alanında yenilik hareketleri başlamıştır.

Eğitim, yönetim, ekonomi ve hukuk alanlarında yapılan düzenlemeler, Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının bir parçası olmuştur. Mecelle de bu yenileşme hareketlerinin hukuk alanındaki önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte zaman ilerledikçe Mecelle'nin bazı konularda yetersiz kaldığı düşünülmeye başlanmıştır. Toplum yapısının değişmesi, kadın hakları konusundaki gelişmeler, ekonomik hayatın farklılaşması ve Batı'daki modern hukuk sistemlerinin etkisi yeni bir hukuk anlayışını gerekli hâle getirmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan siyasi ve toplumsal sorunlar, hukuk sisteminin de yeniden düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte modern ve çağdaş bir devlet oluşturma hedefi doğrultusunda birçok alanda önemli reformlar yapılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, toplumun ilerleyebilmesi için hukuk sisteminin çağın gereklerine uygun olması gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle eski hukuk sisteminin yerine laik ve modern bir hukuk düzeni kurulması amaçlandı. 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak hazırlanan Türk Medeni Kanunu kabul edildi. Böylece Mecelle yürürlükten kaldırıldı ve Türkiye'de yeni bir hukuk dönemi başladı.

Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, yalnızca hukuki bir değişim değil aynı zamanda toplumsal bir dönüşüm anlamına gelmiştir. Mecelle'de dini kurallar etkili olurken, Medeni Kanun'da laik hukuk anlayışı benimsenmiştir. Hukuk kuralları din kurallarından ayrılmış ve tüm vatandaşların eşit olduğu anlayışı ön plana çıkmıştır. Böylece hukuk önünde eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Medeni Kanun'un getirdiği en büyük yeniliklerden biri kadın hakları konusunda olmuştur. Osmanlı döneminde kadınların sahip olduğu haklar sınırlıyken, Medeni Kanun ile kadınlara erkeklerle eşit haklar tanınmıştır. Kadınlar miras, boşanma, eğitim ve resmi nikâh gibi konularda önemli haklar elde etmişlerdir. Tek eşli evlilik sistemi kabul edilmiş ve kadınların toplumsal hayata daha aktif katılması desteklenmiştir. Bu gelişmeler, Türk toplumunun sosyal yapısında büyük değişimlere yol açmıştır.

Mecelle

(Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye)

Türk Medeni Kanunu yalnızca aile hayatını değil, toplumun günlük yaşamını da düzenlemiştir. Evlilik, boşanma, miras, mülkiyet, vatandaşların birbirleriyle olan ilişkileri ve ekonomik hayat belirli hukuk kurallarına bağlanmıştır. Böylece birey hakları daha güçlü şekilde korunmuş ve hukuk güvenliği artırılmıştır. Özellikle herkesin aynı hukuk kurallarına tabi olması, modern devlet anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır.

Mecelle'den Türk Medeni Kanunu'na geçiş süreci, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan modernleşme hareketlerinin en önemli parçalarından biri olmuştur. Bu süreç yalnızca hukuk sistemini değil, toplumun yaşam biçimini, aile yapısını ve sosyal ilişkilerini de etkilemiştir. Cumhuriyet yönetimi, çağdaş bir toplum oluşturmak amacıyla hukuk alanında köklü değişiklikler yapmış ve bu değişimler Türkiye'nin gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Mecelle, Osmanlı Devleti'nin hukuk sistemini düzenleyen ve kendi döneminde büyük önem taşıyan bir eser olmuştur. Türk Medeni Kanunu ise modern hukuk anlayışını benimseyerek Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde önemli bir dönüm noktası hâline gelmiştir. Bu iki hukuk sistemi arasındaki geçiş, Türkiye'nin toplumsal değişimini, modernleşme sürecini ve hukuk alanındaki dönüşümünü anlamak açısından oldukça önemli bir örnek oluşturmaktadır.

CUMHURİYETİN ÖNCÜ KADINLARI

ANA TANRIÇA'NIN İZİNDE ARTEMİS'TEN MERYEM ANA'YA

Efes, Batı Anadolu'da dünyanın en büyük medeniyetlerinden birkaçının merkeziydi. Bugün de geçmişte olduğu gibi, Efes insanlık tarihinin önemli ve harika bir örneği olmaya devam ediyor. Sanatları, ticari gücü ve manevi dünyaya olan muhteşem etkisiyle öne çıkıyor. Son 21 yüzyılda Efes'te birçok millet, kültür ve imparatorluk gelip geçti, ancak bu yıllar ve medeniyetler boyunca ortak bir nokta değişmeden kaldı: koruyucu annenin kutsallığı. Bu makalede, Efes'te inancın Artemis Tapınağı'ndan yani pagan dünyasının dini inançlarının çok tanrılı bir sembolü, Hristiyanlık döneminde Meryem Ana'ya nasıl evrildiğini inceledim. Makalemin amacı, Efes'te dinin ortadan kalkmasından sonra, insanlığın "koruyucu anneye" olan manevi bağlılığının, Efes'in Türkiye'deki konumu boyunca nasıl değişmeden kaldığını göstermektir.

Ana Tanrıça ,Kıbele'nin orijinal figürü, Çatalhöyük'te bulunan Neolitik "kutsal anne figüründen" geliştirilmiş ve daha sonra Efes'te "Artemis" olarak bilinen tanrıça haline gelmiştir. Efes'in Artemis versiyonu, Yunan mitolojisindeki muadillerinden büyük ölçüde farklıydı , çünkü Efes'in Artemis'i , bolluğun koruyucusu olmanın yanı sıra kadınların, çocukların ve doğanın koruyucusu olarak görülüyordu. Antik dünyanın yedi harikası arasında biri olan Artemis'i onurlandırmak için Efes'te inşa edilen Artemis Tapınağı , topluluğun ekonomik ve sosyal merkezi olmasının yanı sıra, Artemis'e adaklar sunmak ve şimdi onun iyiliksever bakımını ve korumasını almak için uzak yerlerden gelen herkes için dini bir merkez görevi görüyordu. Bu örnekten, bir anne figürünün bu dönemdeki insanlar için ne kadar önemli bir güvenlik kaynağı olduğu kolaylıkla görebiliyoruz. Büyük Ana Tanrıça'nın güçlü geleneği, MÖ 4. yüzyıldan MS 4. yüzyıla kadar sürdü , bu yüzyılda Roma İmparatorluğu Hristiyanlığı benimseyerek önemli bir kırılma yarattı.

Dünyanın dört bir yanındaki halkların binlerce yıllık inanç biçimlerini bir anda ortadan kaldırmak imkansız olsa da, Efesliler için yeni bir figür bulma gerekliliği kaçınılmazdı. Bu nedenle, o dönemde Meryem Ana ön plana çıktı. 431 yılında Efes'te düzenlenen üçüncü ekümenik konsil'in ilk gününde, Meryem Ana'ya resmen Tanrı taşıyıcı unvanı verildi. Efes şehrinde halkın anlayışında Tanrı'nın anneleri unvanının Artemis'ten Meryem Ana'ya kayması tesadüf değildi. Artemis Tapınağı yıkılınca, çoğu bilim insanının Meryem'in son günlerini geçirdiği yer olduğuna inandığı Bülbül Dağı'nın eteklerindeki küçük ev, yeni dinin kutsal mekanı olarak hizmet edecekti. Kiliseler, süslemeli düzenlemeleriyle tapınakların yerini alsa da, kiliseler, insanların inançları aracılığıyla herkese karşı şefkatlerini göstermeyi amaçladıkları orijinal yollara göre inşa edilmişti.

Efes'teki Artemis Tapınağı'ndan Meryem Ana Evi'ne uzanan tarihi yol, bu inanç evriminin ve dış dünyanın değişmesine rağmen tüm insanların temel manevi ihtiyaçlarının değişmediğinin güzel bir örneğidir. Anadolu, çok tanrılı inanç sisteminden tek tanrılı inançlara geçişte farklı halklar arasında birincil kültürel bağlantı görevi görmüştür. Tanrıça Artemis ve onun son derece verimli toprakları, sevgi, barış ve teselli kaynağı olan evrensel bir anne olan Meryem Ana'yı ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, Meryem Ana Evi'nin her yıl birçok farklı inançtan insanın binlerce dilek talebiyle dua ve umut yeri olarak kullanılmaya devam etmesi, kültürel evrenselliğinin bir kanıtıdır.

İzmir, tarih boyunca farklı kültürlerin, dinlerin ve dillerin bir arada yaşadığı önemli bir liman kenti olmuştur. Akdeniz'in en kozmopolit şehirlerinden biri olan İzmir, göç hareketleri sayesinde zengin bir kültürel mirasa sahip olmuştur. Bu mirasın önemli parçaları Sefarad müziği ve Rembetiko geleneğidir. Her iki müzik türü de göçün, özlemin, kimlik arayışının ve kültürel etkileşimin izlerini taşımaktadır. İzmir, bu iki müzik kültürünün buluştuğu ve geliştiği önemli merkezlerden biri olmuştur.

GÖÇÜN EZGİSİ İZMİR'DE SEFARAD YANKILARI VE REMBETİKO

Sefaradların İzmir'e Yolculuğu

1492 yılında İspanya'da yayımlanan Elhamra Fermanı ile Yahudiler ülkeden sürgün edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin daveti üzerine birçok Sefarad Yahudisi İstanbul, Selanik ve İzmir gibi şehirlere yerleşmiştir. İzmir'de kurulan Sefarad toplumu, beraberinde Ladino dilini, geleneklerini ve müziklerini de getirmiştir. Zamanla bu kültürel unsurlar Osmanlı ve Anadolu kültürleriyle etkileşime girerek kendine özgü bir karakter kazanmıştır.

Sefarad şarkıları genellikle aşkı, ayrılığı, aile yaşamını ve göç deneyimlerini konu alır. Ladino dilinde söylenen bu eserler, geçmişin anılarını ve toplumsal hafızayı günümüze taşımaktadır. İzmir'deki Sefarad toplumu yüzyıllar boyunca bu müzikal mirası koruyarak gelecek nesillere aktarmıştır.

REMBETİKO

Smyrneiko ve Rembetiko'nun Doğuşu

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında İzmir, farklı etnik kökenlerden müzisyenlerin birlikte müzik yaptığı canlı bir kültür merkeziydi. Türkler, Rumlar, Ermeniler, Levantenler ve Yahudiler aynı şehirde yaşarken müzikleri de birbirini etkilemiştir. Bu ortamda gelişen "Smyrneiko" adı verilen İzmir kökenli müzik tarzı, çok kültürlü yapısıyla dikkat çekmiştir.

1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi sonrasında Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden müzisyenler, İzmir'de öğrendikleri müzik geleneklerini de beraberlerinde götürmüşlerdir. Bu süreçte Smyrneiko geleneği, Yunanistan'da gelişen Rembetiko müziğinin temel kaynaklarından biri olmuştur. Böylece İzmir'in müzikal mirası Ege'nin karşı kıyısında yeni bir kimlik kazanmıştır.

Göçün ve Özlemin Müziği

Rembetiko genellikle göçmenlerin yaşadığı zorlukları, yoksulluğu, özlemi ve aidiyet arayışını anlatır. Benzer şekilde Sefarad müziğinde de sürgün, ayrılık ve geçmişe duyulan özlem önemli temalardır. Bu nedenle her iki müzik türü, farklı topluluklara ait olsalar da ortak duygular etrafında birleşmektedir.

Göç, yalnızca insanların yer değiştirmesi değil, kültürlerin de birbirine karışması anlamına gelir. İzmir'de ortaya çıkan bu kültürel etkileşim sayesinde Sefarad ezgileri, Osmanlı makamları ve Rum müzik gelenekleri birbirini beslemiş, yeni müzikal formlar ortaya çıkarmıştır. Bu durum, müziğin toplumlar arasında bir köprü kurabildiğinin önemli bir göstergesidir.

Sefarad müziği ve Rembetiko, İzmir'in çok kültürlü tarihinin yaşayan tanıklarındır. Göçlerin şekillendirdiği bu müzikler, farklı toplulukların ortak duygularını ve deneyimlerini yansıtmaktadır. İzmir, yalnızca bir liman kenti değil kültürlerin, dillerin ve ezgilerin buluştuğu bir merkez olmuştur. Günümüzde bu müzik mirasının korunması ve tanıtılması, kentin kültürel zenginliğinin gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Sefarad yankıları ve Rembetiko ezgileri, göçün acılarını ve umutlarını anlatmaya devam ederek İzmir'in çok sesli tarihini yaşatmaktadır.

HASTALIKLARIN TARİH BOYUNÇA OLAN ETKİLERİ

İnsanlık tarihi boyunca hastalıklar, toplumların gelişimini derinden etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Salgınlar savaşımlardan ekonomiye, nüfus hareketlerinden bilimsel gelişmelere kadar birçok alanı değiştirmiştir. Geçmişte insanlar hastalıkların nedenlerini anlayamazken, günümüzde tıp bilimi sayesinde pek çok hastalık kontrol altına alınabilmektedir. Ancak tarih boyunca ortaya çıkan hastalıklar, insanlığın doğa karşısındaki kırılganlığını göstermeye devam etmektedir.

KARA VİBA

Tarihin en ölümcül salgınlarından biri olarak kabul edilir. "Yersinia pestis" adlı bakterinin neden olduğu bu hastalık, fareler ve pireler aracılığıyla yayılmıştır. Avrupa nüfusunun yaklaşık üçte birinin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. Kara Veba yalnızca sağlık alanında değil, sosyal ve ekonomik yapıda da büyük değişimlere yol açmıştır. İş gücü azalınca köylülerin değeri artmış, feodal sistem zayıflamaya başlamıştır. Aynı zamanda insanlar dini ve bilimsel açıklamaları daha fazla sorgulamaya başlamıştır.

ÇİÇEK HASTALIĞI

Çiçek hastalığı, yüzyıllar boyunca milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. Ateş, deri döküntüleri ve kalıcı izlerle kendini gösteren bu hastalık özellikle çocuklar için büyük bir tehlikeydi. 18. yüzyılda İngiliz doktor Edward Jenner'in geliştirdiği çiçek aşısı, tıp tarihinde bir dönüm noktası oldu. Böylece modern aşılama sisteminin temelleri atıldı. Dünya Sağlık Örgütü'nün çalışmaları sonucunda çiçek hastalığı 1980 yılında tamamen yok edilen ilk hastalık olarak tarihe geçti.

KOLERA

19. yüzyılda kolera salgınları özellikle büyük şehirlerde ciddi ölümlere neden oldu. Hastalığın kirliliği su kaynaklarından yayıldığı anlaşıldı, modern kanalizasyon ve temiz su sistemlerinin gelişmesini sağladı. İngiliz doktor John Snow'un Londra'daki araştırmaları, epidemiyoloji biliminin temelini oluşturdu. Böylece hastalıkların yayılma yolları bilimsel yöntemlerle incelenmeye başlandı.

İSPANYOL GRİBİ

1918 yılında ortaya çıkan İspanyol Gribi, Birinci Dünya Savaşı'nın son döneminde dünya genelinde hızla yayıldı. Yaklaşık 50 milyon insanın hayatını kaybettiği düşünülmektedir bu salgın, sağlık sistemlerinin yetersizliğini ortaya çıkarmış ve devletlerin halk sağlığı politikalarını güçlendirmesine neden olmuştur. Maske kullanımı, karantina ve toplu alanların kapatılma gibi yöntemler ilk kez geniş çapta uygulanmıştır.

COVID

2019 yılında başlayan COVID-19 salgını, modern çağın en büyük sağlık krizlerinden biri olmuştur. Virüs kısa sürede tüm dünyaya yayılmış; eğitim, ekonomi, ulaşım ve sosyal yaşam üzerinde büyük etkiler bırakmıştır. Pandemi sürecinde aşı teknolojileri hızla gelişmiş, özellikle mRNA aşısı tıp dünyasında yeni bir dönemin kapısını açmıştır. Aynı zamanda dijital çalışma sistemleri ve uzaktan eğitim gibi uygulamalar yaygınlaşmıştır.

HIV/AIDS

1980'li yıllarda dünya gündemine giren HIV/AIDS hastalığı, başlangıçta büyük korku ve önyargılara neden olmuştur. Virüs bağışıklık sistemini zayıflatarak insanları diğer hastalıklara karşı savunmasız bırakmaktadır. Bilim insanlarının geliştirdiği antiviral tedaviler sayesinde HIV artık tamamen ölümcül bir hastalık olmaktan büyük ölçüde çıkmıştır. Bu süreç, tıp teknolojisinin ve küresel sağlık iş birliklerinin önemini gösterir.

KAPLUMBAĞA DİZİLİŞİ (TESTUDO)

Araştırma

Kaplumbağa dizilişi nedir?

Kaplumbağa dizilişinde askerler, ön ve üst kısımları kalkanlarla kaplı, sıkışık bir dizilim oluşturmak için kalkanlarını hizalarlardı. İlk sıradaki askerler, muhtemelen kanatlardaki askerler hariç, dizilimlerinin önünü örtmek için kalkanlarını diz hizasından göz hizasına kadar tutarlardı. Kalkanlar, her tarafa bir kalkan duvarı oluşturacak şekilde tutulurdu.

Tarihsel Gelişimi ve Kullanımı

Testudo (Latince "kaplumbağa"), Roma lejyonerlerinin askeri disiplininin ve mühendislik zekasının en ikonik sembollerinden biridir. Kökeni, Yunan falanks sistemine dayansa da, Romalılar bu yapıyı kuşatma savaşlarının zorlu şartlarına uyarlayarak mükemmelleştirmiştir. İlk olarak M.Ö. 2. yüzyıldaki Makedonya savaşlarında (Heracleum Kuşatması gibi) etkin biçimde kaydedilen bu taktik, İmparatorluk döneminde Roma'nın kuşatma gücünün temel taşı haline gelmiştir.

Arka sıralardaki askerler, dizilimi yukarıdan korumak için kalkanlarını başlarının üzerine yerleştirir, kalkanları miğferlerinin üzerinde dengeler ve miğferlerin üzerine bindirirlerdi. Gerektiğindeyse, dizilimin yan ve arka kısımlarındaki lejyonerler, dizilimin yan ve arka kısımlarını korumak için ön sıralardaki gibi kalkanlarını tutarak yan veya geriye doğru durabilirlerdi bu, dizilimin hızını ve hareketliliğini azaltırdı, ancak karşıt piyadelere karşı tutarlı bir savunma gücü ve ok ve diğer füze saldırılarına karşı mükemmel koruma sağlardı.

Stratejik Sınırlamalar

Testudo her ne kadar okçulara karşı rakipsiz olsa da, çok yavaş hareket kabiliyeti nedeniyle açık alan savaşlarında risklidir. Askerlerin birbirine çok yakın olması, süvari saldırılarına veya ağır mızraklara (pilum benzeri ağır projektiller) karşı formasyonun kırılmasına neden olabiliyordu. Ancak disiplinli bir lejyonun elinde, aşılması imkansız bir "canlı kale" görevi görürdü.

İZMİR'DE ZEYBEK KÜLTÜRÜ

Zeybek kültürü, Batı Anadolu'nun özellikle Ege Bölgesi'nde gelişen en önemli halk kültürü unsurlarından biridir. Bu kültür yalnızca halk oyunu veya müzik türü olarak değerlendirilmemekte aynı zamanda toplumsal dayanışmayı, özgürlük düşüncesini ve halk direnişini temsil eden tarihsel bir yapı olarak görülmektedir. İzmir ve çevresi, tarih boyunca Zeybek kültürünün merkezlerinden biri olmuş efeler ve zeybekler bölgenin sosyal yaşamında önemli roller üstlenmiştir.

Millî Mücadele döneminde zeybekler, yalnızca yerel savaşçılar değil aynı zamanda halkın umut kaynağı hâline gelmişlerdir. Özellikle işgal yıllarında halkın direniş ruhunu canlı tutan efeler, türküler ve halk anlatılarıyla kültürel hafızada ölümsüzleşmiştir. Bu bağlamda "Kanlı Buğday Zeybeği", Millî Mücadele ruhunu temsil eden en önemli zeybek türkülerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

"Kanlı Buğday" Zeybeğinin Millî Mücadeledeki Yeri

Zeybek Kültürünün Tarihsel Kökenleri

Zeybek kültürü, Batı Anadolu coğrafyasında yüzyıllar boyunca gelişmiş köklü bir halk geleneğidir. Özellikle Aydın, İzmir, Muğla ve Manisa çevresinde yaşayan topluluklar arasında yaygınlaşan bu kültür, zaman içerisinde halkın sosyal yapısının önemli bir parçası hâline gelmiştir. Zeybekler tarih boyunca özgürlüklerine düşkün, cesur ve mücadeleciler olarak tanınmışlardır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar, zeybek gruplarının ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Merkezi otoritenin zayıfladığı bölgelerde halkı koruyan yerel güçler hâline gelen efeler, zaman zaman devletle çatışmalar da halkın gözünde adalet sağlayıcı kişiler olarak görülmüşlerdir. Bu nedenle efe figürü halk kültüründe kahramanlıkla özdeşleşmiştir.

Zeybeklik geleneği yalnızca silahlı mücadeleyi değil; aynı zamanda belirli ahlaki değerleri de temsil etmektedir. Cesaret, dürüstlük, dayanışma, namus ve vatan sevgisi bu kültürün temel unsurları arasında yer almaktadır.

Zeybek Müziği ve Dansının Özellikleri

Zeybek oyunları Türkiye'nin en özgün halk dansları arasında yer almaktadır. Dansın temel özelliği ağır ve gururlu figürlerden oluşmasıdır. Dansçıların kollarını geniş biçimde açması, yere sağlam basması ve dik duruşu efe karakterinin sembolik bir yansımasıdır.

Zeybek müziğinin temel ritmik yapısını 9/8'lik aksak ölçü oluşturmaktadır. Bu ritim sistemi, Anadolu müzik kültürünün en dikkat çekici özelliklerinden biridir. Batı müziğindeki düzenli ölçü sistemlerinden farklı olarak aksak ritimler daha özgür ve değişken bir yapı taşımaktadır.

Zeybek müziğinde bağlama, cura, davul ve zurna gibi geleneksel çalgılar kullanılmaktadır. Özellikle davul ve zurna açık alanlarda oynanan zeybeklerde güçlü bir atmosfer yaratırken bağlama daha duygusal anlatımlarda ön plana çıkmaktadır.

Kostümler de zeybek kültürünün önemli bir parçasıdır. İşlemeli cepkenler, kuşaklar, körüklü çizmeler ve geleneksel başlıklar yalnızca estetik değil aynı zamanda kültürel kimliği temsil eden unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

İZMİR'DE ZEYBEK KÜLTÜRÜ

Kanlı Buğday Zeybeği ve Ali Osman Efe

Kanlı Buğday Zeybeği, İzmir'in Bergama ilçesine ait önemli bir halk ezgisidir. Türkü, Millî Mücadele döneminde büyük kahramanlık gösteren Ali Osman Efe adına yakılmıştır.

Rivayete göre Ali Osman Efe'nin çatışma sırasında akan kanı bir buğday tarlasına karışmış ve bu olay halk arasında kutsal bir anlatıya dönüşmüştür. Halk, kana bulanmış buğdayları yeniden ekmiş ve bu nedenle türkü "Kanlı Buğday" adıyla anılmaya başlanmıştır.

Türküde geçen kan ve buğday imgeleri Anadolu kültüründe güçlü semboller taşımaktadır. Buğday; bereketi, yaşamı ve toprağı temsil ederken; kan fedakârlığı ve bağımsızlık uğruna verilen mücadeleyi ifade etmektedir.

Bu türkü yalnızca bir ağıt değil; aynı zamanda halkın direniş ruhunu temsil eden kültürel bir hafıza unsurudur.

1919 yılında İzmir'in işgal edilmesiyle birlikte Batı Anadolu'da büyük bir direniş hareketi başlamıştır. Bu süreçte efeler ve zeybekler, Kuva-yı Milliye birliklerinin temel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Düzenli ordunun henüz tam anlamıyla kurulmadığı dönemde halk direnişinin büyük kısmı zeybek grupları tarafından yürütülmüştür.

Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe ve Ali Osman Efe gibi isimler, işgal kuvvetlerine karşı yürüttükleri mücadeleyle halk arasında büyük saygı kazanmışlardır. Özellikle gerilla savaşı tekniklerini kullanmaları sayesinde işgal kuvvetlerine ciddi kayıplar verdirmişlerdir.

Zeybekler yalnızca askerî başarılarıyla değil, halk üzerindeki manevi etkileriyle de dikkat çekmişlerdir. Halk arasında anlatılan hikâyeler ve yakılan türküler, direniş ruhunun canlı tutulmasını sağlamıştır.

Zeybek Kültürünün Sosyal ve Kültürel Önemi

Zeybek kültürü, Ege toplumunda toplumsal birlikteliği güçlendiren önemli bir unsurdur. Düğünler, festivaller, asker uğurlamaları ve yerel kutlamalarda oynanan zeybek oyunları, ortak kültürel kimliğin korunmasına katkı sağlamaktadır.

Zeybek kültürü aynı zamanda sözlü kültürün önemli bir parçasıdır. Türküler, halk hikâyeleri ve efsaneler aracılığıyla geçmişten günümüze aktarılan bu kültür, toplumsal hafızanın korunmasında büyük rol oynamaktadır.

Günümüzde belediyeler, üniversiteler ve halk eğitim merkezleri tarafından düzenlenen etkinlikler sayesinde zeybek kültürü genç nesillere aktarılmaktadır. Böylece kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılmaktadır.

İzmir'deki Zeybek kültürü, Anadolu'nun tarihî ve kültürel mirasının önemli bir parçası olup özgürlük ve dayanışmayı temsil etmektedir. Millî Mücadele ruhunu yansıtan Kanlı Buğday Zeybeği, Ali Osman Efe'nin hikâyesi üzerinden fedakârlık ve bağımsızlık düşüncesini simgelemektedir. Bu kültürün yaşatılması için akademik çalışmaların artırılması, genç nesillere tanıtılması ve kültürel etkinliklerin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

ARENANIN PERDE ARKASI

Roma denince aklımıza ilk gelenlerden olan gladyatörler, aslında antik dünyanın en büyük şovmenleriydiler. Ekranlarda onları hep vahşi savaşçılar olarak tanısak da tarihsel gerçekler çok şaşırtıcı ve ilginç detaylar barındırıyor.

GLADYATÖRLER HAKKINDA BİLMEDİKLERİMİZ

Arenanın Profesyonelleri

Zırhlar ve Teknikler

Sanılanın aksine, her dövüş ölümle bitmiyordu ve 10 gladyatörden 9'u dövüşten sağ çıkıyordu. Bunun nedeni bir gladyatörün eğitiminin ve bakımının maliyetli olmasıydı. Organizatörler bu profesyonel dövüşçüleri kolayca kaybetme tercihinde değildi.

Gladyatörler kullandıkları ekipmanlara göre sınıflara ayrılırdı. Kimisi ağır zırhlar ve büyük kalkanlarla (Murmillo), kimisi ise sadece bir ağ ve üçlü çatalı olan mızraklarla (Retarius) dövüşürdü. Bu sıradışı ekipmanlar arenadaki heyecanı artırıyor ve onları halkın gözünde oldukça popüler kılıyordu.

Tozlu Arenalardan Günümüze Kalan Miras

Bugün gladyatör dövüşleri bize çok sert gelse de o dönem için bu bir disiplin, teknik ve cesaret gösterisiydi. Arenanın tozunda sadece kaba kuvvet değil, büyük bir strateji ve hayatta kalma mücadelesi yer alıyordu. Roma'nın bu savaşçıları, toplumun en alt sınıfında olmalarına rağmen tarihin en unutulmaz kahramanları olarak akıllarımızda kaldılar.

Tarihle İç İçe Geçen Şehirler Cern&Paris& Geneva&Bern&Lausanne

Ömer Selim Arısoy

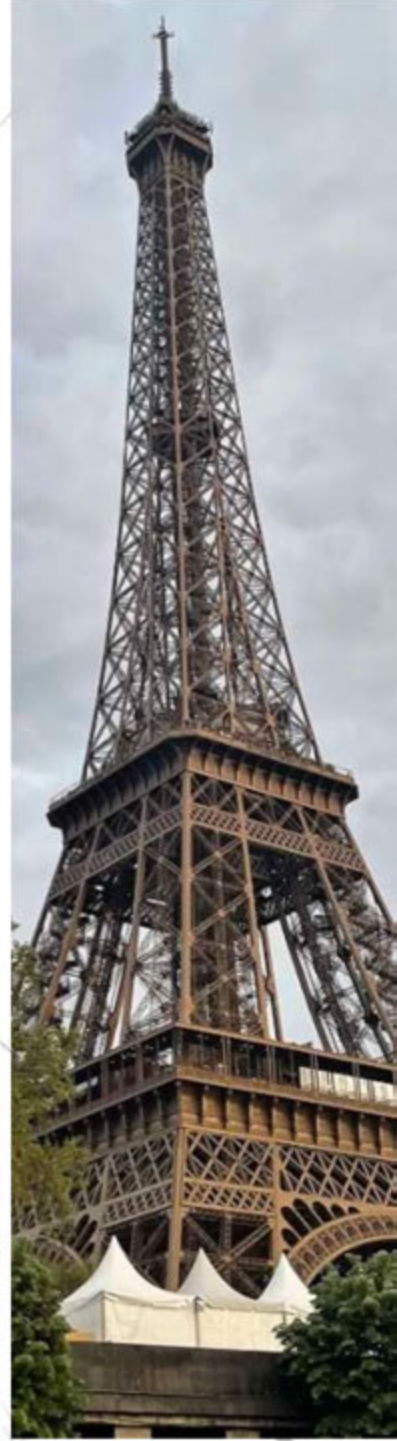
"14-19 Nisan tarihleri arasında okulumuzun düzenlediği CERN gezisi, benim için hem bilimsel hem de tarihsel açıdan oldukça etkileyici bir deneyim oldu. Gezimiz boyunca yalnızca CERN'i değil, aynı zamanda birçok tarihi şehir ve yapıyı da görme fırsatı bulduk. Farklı ülkelerdeki mimari yapıları, tarihi atmosferi ve kültürel dokuyu yakından görmek geziyi çok daha özel hale getirdi."

Gezimizin ilk duraklarından biri Geneva oldu. Şehir, modern yapılar ile tarihi mimariyi bir arada barındırıyordu. Özellikle eski şehir bölgesindeki taş sokaklar, dar caddeler ve tarihi binalar oldukça dikkat çekiciydi. Burada dışarıdan görme fırsatı bulduğumuz Saint Pierre Cathedral gotik mimarisiyle beni en çok etkileyen yapılardan biri oldu. Yüzyıllardır ayakta duran bu tarihi yapı, şehrin geçmişini hissettiren önemli yerlerden biriydi. Daha sonra Bern şehrine gittik. Bern'in düzenli yapısı, tarihi saat kuleleri ve kemerli sokakları şehre farklı bir hava katıyordu. Burada ziyaret ettiğimiz Einstein House ise benim için gezinin en ilgi çekici noktalarından biriydi. Albert Einstein'ın bir dönem yaşadığı bu müzede onun çalışma hayatı ve bilimsel gelişmeleri hakkında birçok bilgi öğrendik. Böyle önemli bir bilim insanının yaşadığı ortamı görmek oldukça ilham vericiydi.

Gezide bulunduğumuz bir diğer şehir ise Lausanne oldu. Lausanne, göl manzarası ve tarihi yapılarıyla oldukça güzel bir şehirdi. Şehirdeki eski binaların mimarisi modern yapılardan çok farklıydı ve Avrupa'nın tarihi dokusunu hissettiriyordu. Burada ayrıca önemli bir barış anlaşmasının imzalandığı tarihi binayı görme fırsatı bulduk. Bu yapı, geçmişte ülkeler arasındaki diplomatik görüşmelere ev sahipliği yapmış olması nedeniyle tarih açısından oldukça önemliydi. Böyle bir yeri yakından görmek geziyi benim için daha da anlamlı hale getirdi.

Gezimizin son bölümlerinden birinde ise Paris'i görme fırsatımız oldu. Paris'in tarihi atmosferi, büyük bulvarları ve klasik Avrupa mimarisi gerçekten etkileyiciydi. Şehirdeki yapıların detaylı tasarımları, heykeller ve tarihi binalar Paris'i diğer şehirlerden ayırıyordu. Sokaklarda yürürken bile şehrin ne kadar köklü bir tarihe sahip olduğu hissediliyordu.

Bu gezi boyunca sadece bilimsel yerleri değil, aynı zamanda Avrupa'nın tarihini ve kültürünü de yakından görmüş oldum. Farklı şehirlerin mimarileri, tarihi yapıları ve atmosferleri birbirinden çok farklıydı. CERN gezisi sayesinde hem bilim hem tarih açısından unutamayacağım bir deneyim yaşadım.

Bu yıl üçüncüsü düzenlenen Tarih Buluşmaları bizim için sadece akademik bir etkinlik değil, aynı zamanda unutulmaz bir deneyim oldu. Kayseri ODTÜ tarafından düzenlenen bu etkinlikte farklı okullardan gelen öğrencilerle bir araya gelerek hem yeni bilgiler öğrendik hem de çok güzel arkadaşlıklar kurduk. Birlikte araştırmalar yapmak, sunumları dinlemek ve fikir alışverişinde bulunmak bize farklı bakış açıları kazandırdı. Etkinlik boyunca oluşan samimi ortam sayesinde herkes kendini rahatça ifade edebildi ve ortak bir çalışma kültürü oluştu.

Biz de bu süreçte “İzmir’deki Levantenler” konulu projemizi hazırladık. İzmir’in çok kültürlü geçmişini araştırırken yalnızca yazılı kaynaklardan yararlanmadık; aynı zamanda İzmir Levantenlerinden Ingrid Braggiotti ile röportaj yaparak kısa bir belgesel hazırladık. Bu çalışma sayesinde tarihin sadece kitaplarda kalan bilgilerden ibaret olmadığını, insanların anıları ve yaşantılarıyla da şekillendiğini görme fırsatı bulduk. Röportaj süreci bizim için hem heyecan verici hem de öğretici bir deneyimdi. Etkinlik boyunca yapılan sunumlar sayesinde farklı tarih konularını öğrenirken araştırma yapma, ekip çalışması ve sunum hazırlama konusunda da kendimizi geliştirdik. Özellikle diğer öğrencilerin projelerini görmek bize ilham verdi ve tarihe daha farklı açılardan bakmamızı sağladı. Aynı zamanda bu süreç, iletişim kurma ve birlikte çalışma becerilerimizi geliştirmemize katkıda bulundu. Tarih Buluşmaları bize sadece akademik anlamda değil, sosyal anlamda da çok şey kattı. Yeni insanlarla tanışmak, ortak ilgi alanları etrafında bir araya gelmek ve birlikte üretmek bizim için çok değerliydi. Bu etkinlik sayesinde hem unutulmaz anılar biriktirdik hem de tarihin insanları bir araya getiren güçlü bir bağ olduğunu bir kez daha fark ettik.

ACI:DİSİPLİNLERARASI ÖĞRENCİ ÇALIŞTAYI

ODTÜ Kültür ve Miras Kulübü olarak, İzmir Amerikan Koleji’nde düzenlenen **su temalı** sosyal bilimler çalıştayına katılma fırsatı yakaladık. Yedi öğrenci olarak katıldığımız bu etkinlik, hem akademik hem de sosyal açıdan bizlere çok değerli deneyimler kazandırdı.

Çalıştay kapsamında su konusu, farklı sorunlar ve alt başlıklar üzerinden ele alındı. Toplam yedi farklı komitenin bulunduğu etkinlikte her birimiz farklı komitelerde yer aldık. Çeşitli okullardan gelen yaştlarımızla bir araya gelerek, su kaynaklarının korunması, erişim sorunları ve sürdürülebilirlik gibi konular üzerine tartışmalar yürüttük.

Çalıştay boyunca yalnızca su konusunda farkındalık kazanmakla kalmadık aynı zamanda ekip çalışması, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerimizi geliştirme şansı elde ettik. Farklı bakış açılarına sahip öğrencilerle fikir alışverişinde bulunmak, bir soruna birçok açıdan yaklaşabilmenin önemini görmemizi sağladı. Etkinlik süresince gerçekleştirilen konuşmalar ve paylaşımlar da konuya dair bakış açımızı genişleterek bizlere yeni bir vizyon kazandırdı.

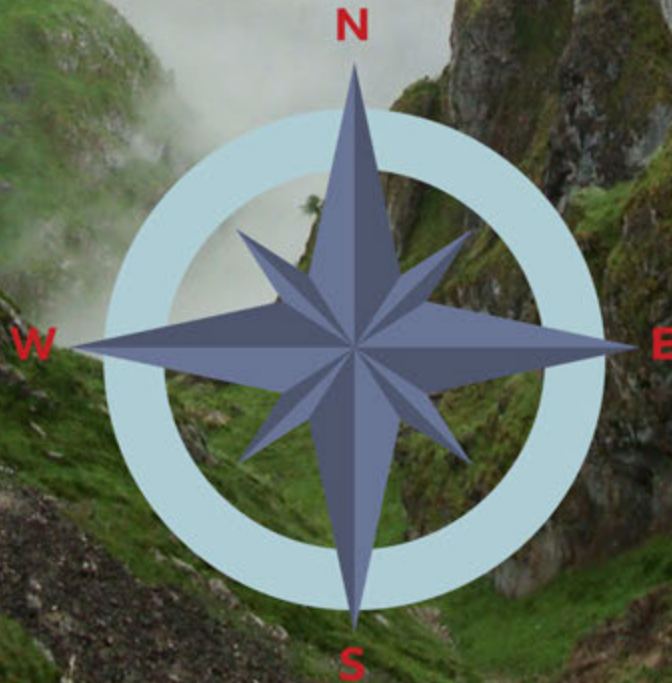
Süreç sonunda ise komitelerimizle birlikte geliştirdiğimiz çözüm önerilerini bir sunum hâline getirerek paylaştık. Bu deneyim, yalnızca akademik anlamda değil sosyal ve kültürel açıdanda bizlere katkı sağlayan, yeni insanlarla tanışmamıza ve ortak bir amaç doğrultusunda üretim yapmamıza olanak tanıyan unutulmaz bir süreç oldu. İzmir Amerikan Koleji’nde gerçekleşen bu çalıştay, bizlere su gibi küresel bir meselenin ne kadar çok boyutlu olduğunu gösterirken, aynı zamanda iş birliği içinde çözüm üretmenin önemini de hatırlattı.

YERYÜZÜ GÜNCEİ

COĞRAFYA

DÜNYAYI ANLAMAYA AÇILAN BİR PENCERE

Zeynep Kalfaoğlu

İnsanlık tarihi boyunca haritalar, mekânı anlamlandırmanın ve yeni yerler keşfetmenin en önemli araçlarından biri olmuştur. Bu alandaki en önemli eserlerden biri, Türk denizcisi ve kartografi Piri Reis tarafından 1513 yılında hazırlanan dünya haritasıdır.

Piri Reis, dönemin denizcilerinin gözlemleri ve çeşitli kaynaklardan yararlanarak hazırladığı haritada Avrupa, Afrika ve Güney Amerika kıyılarının önemli bir bölümünü göstermiştir. Günümüze ulaşan parçası, Topkapı Sarayı Müzesi'nde korunmaktadır.

Piri Reis Haritası

Piri Reis Haritası, yalnızca bir denizcilik belgesi değil, aynı zamanda 16. yüzyılın coğrafi bilgi düzeyini yansıtan önemli bir bilimsel mirastır. Osmanlı Devleti'nin denizcilik alanındaki bilgi birikimini ortaya koyan bu eser, dünya coğrafyasına yaptığı katkılar nedeniyle büyük önem taşımaktadır. UNESCO tarafından 2013 yılının "Piri Reis Yılı" ilan edilmesi de bu değerın uluslararası düzeyde kabul edildiğini göstermektedir.

Günümüzde dijital haritalar ve uydu teknolojileri gelişmiş olsa da Piri Reis Haritası, coğrafya biliminin tarihsel gelişimini anlamak açısından önemini korumaktadır. Bu eşsiz eser, haritaların yalnızca yerleri gösteren araçlar değil, aynı zamanda insanlığın bilgi ve keşif mirasının bir parçası olduğunu göstermektedir.

EFELER YOLU

İzmir'in Bornova ilçesinden başlayarak Nif Dağı, Bozdağlar ve Kiraz üzerinden Meryem Ana Evi'ne kadar uzanan Efeler Yolu, yaklaşık 500 kilometrelik uzunluğuyla ziyaretçilerine eşsiz bir deneyim sunmaktadır. Tarihî patikalar, yaylalar, köyler ve doğal güzellikler arasında ilerleyen rota, geçmişte efelerin kullandığı yolları günümüzle buluşturmaktadır.

Dağların Sessiz Tanıkları

Ege'nin sarp dağları, asırlardır özgürlüğün, cesaretin ve dayanışmanın simgesi olan efelerin hikâyelerine ev sahipliği yapmaktadır. Bugün bu tarihî mirası yaşatan en önemli projelerden biri olan Efeler Yolu, yalnızca bir yürüyüş rotası değil aynı zamanda geçmiş ile gelecek arasında kurulan kültürel bir köprü niteliği taşımaktadır.

Yol üzerindeki köyler, geleneksel mimari, yöresel lezzetler ve el sanatları da bu kültürel mirasın önemli parçalarını oluşturmaktadır.

Efeler Yolu, kültürel değerlerin korunmasının yanı sıra sürdürülebilir turizm anlayışına da katkı sağlamaktadır. Bölgedeki kırsal yerleşimlerin tanıtılmasına destek olan proje, yerel halkın ekonomik kalkınmasına katkıda bulunurken doğa ve kültür turizmini bir araya getirmektedir. Bu yönüyle rota, yalnızca yürüyüş tutkunlarının değil; tarih, coğrafya ve kültür meraklılarının da ilgisini çekmektedir.

Dağların eteklerinden geçen her patika, ziyaretçilere yalnızca doğal güzellikler sunmamakta aynı zamanda Ege insanının özgürlük ruhunu, misafirperverliğini ve zengin kültürel mirasını da hissettirmektedir. Efeler Yolu, geçmişin kahramanlarının izlerini taşıyan bir açık hava müzesi niteliğinde olup, Anadolu'nun hafızasını yaşatan önemli kültürel değerlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bugün atılan her adım, yalnızca bir yürüyüşün değil yüzyıllardır süregelen bir kültürün, dayanışmanın ve özgürlük ruhunun da izlerini takip etmektedir. Efeler Yolu, Ege'nin dağlarından yükselen bu eşsiz mirası geleceğe taşıyan yaşayan bir kültür rotası olarak varlığını sürdürmektedir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Ece Öztürk

Oh Be Dünya Varmış!

Biz ve bizden sonrakiler 'Oh be dünya varmış!' diyelim diye, iklimin kriz olmadığını fark et ve krize sebep olacak eylemlerini terk et!"

Çünkü daha sürdürülebilir bir gelecek, bugünden atılan küçük ama kararlı adımlarla şekillenecek.

Küresel iklim değişikliğinin etkileri, özellikle sağlık ve tarım alanlarında kendisini daha fazla hissettiriyor. Artan sıcaklıklar ve değişen yağış rejimleri, sağlık hizmetlerinden gıda güvenliğine kadar birçok alanı doğrudan etkiliyor. Sağlık altyapısının güçlendirilmesi, sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması, susuz tarım ve topraksız tarım gibi yenilikçi yöntemlerin desteklenmesi gerektiği vurgulandı. Afetlere dayanıklı üretim sistemlerinin oluşturulması da geleceğin en önemli ihtiyaçlarından biri olarak değerlendirildi.

Değişimin öncüsü olmaya hazır gençler

ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel İzmir Anadolu Lisesi tarafından düzenlenen İklim ve Sürdürülebilirlik Zirvesi, yalnızca çevre sorunlarını tartışmakla kalmadı aynı zamanda daha yaşanabilir bir dünya için çözüm önerilerinin ortaya konduğu bir platforma dönüştü. Zirve sonunda hazırlanan manifesto, sürdürülebilir bir gelecek için gençlerin ortak sesini yansıttı.

Aşırı tüketim alışkanlıklarının çevresel sorunları artırdığı vurgulanan zirvede, israfın azaltılması ve bilinçli tüketimin yaygınlaştırılması gerektiği belirtildi. Özellikle gıda israfının önlenmesi ve artan yemeklerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasının önemine dikkat çekildi.

Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin

İklim değişikliği, doğal kaynakların hızla tükenmesi, artan tüketim alışkanlıkları ve küresel eşitsizlikler... İnsanlığın karşı karşıya olduğu sorunlar, artık geleceğin değil, bugünün gerçeği hâline gelmiş durumda.

Günümüzde devletler arasında yaşanan çıkar çatışmaları, küresel sorunların çözümünü zorlaştırıyor. Zirvede bir araya gelen öğrenciler, uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiğine dikkat çekerek, diplomatik çözümlerin öncelik kazanmasının önemini vurguladı. Katılımcılar, uluslararası hukukun etkinliğinin artırılması ve yaptırım mekanizmalarının daha işlevsel hâle getirilmesinin küresel sorunlarla mücadelede önemli bir adım olacağını ifade etti.

AFETE DİRENÇLİ ŞEHİRLER

GÜVENLİ YERLEŞİM

Afet risklerine uygun planlama ve yapılaşma

GÜÇLÜ YAPILAR

Depreme dayanıklı, sağlam ve güvenli yapılar

ACİL DURUM ALTYAPISI

Toplanma alanları, ulaşım yolları ve acil müdahale merkezleri

BİLİNÇLİ TOPLUM

Eğitim, tatbikat ve farkındalık çalışmaları

GÜVENLİ BİR GELECEĞİN ANAHTARI

Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi'ne (UNDRR) göre dirençlilik; toplumların ve sistemlerin karşı karşıya kaldıkları tehlikelerin etkilerine dayanabilme, uyum sağlayabilme ve kısa sürede toparlanabilme kapasitesidir. Bu doğrultuda afetlere dirençli şehirler; deprem, sel, yangın veya diğer afetler karşısında temel hizmetlerini sürdürebilen, can ve mal kayıplarını en aza indirebilen, afet sonrasında ise hızlı bir şekilde normal yaşama dönebilen yerleşim alanları olarak tanımlanmaktadır.

Afetlere dirençli şehir anlayışı; sağlam yapılaşma, etkili altyapı sistemleri, erken uyarı mekanizmaları, yeşil alanların korunması, risk temelli şehir planlaması ve toplumun afet bilincinin artırılması gibi birçok unsuru kapsamaktadır.

ERKEN UYARI SİSTEMLERİ

Riskleri önceden tespit eden ve uyarı sağlayan sistemler

DAYANIKLI ALTYAPI

Güçlü altyapı sistemleri ile kesintisiz hizmet

HIZLI VE ETKİN MÜDAHALE

Koordineli kurumlar arası iş birliği ve hızlı müdahale

T.C. BAŞBAKANLIK
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Dünya nüfusunun büyük bir kısmının şehirlerde yaşaması, artan nüfus, iklim değişikliği ve hızlı kentleşme nedeniyle kentleri afetlere karşı daha kırılgan hâle getirmektedir. Afetlere dirençli şehirler sayesinde can ve mal kayıpları azaltılabilir, altyapı sistemlerinin kesintisiz çalışması sağlanabilir, ekonomik zararlar en aza indirilebilir ve toplumun afetlere hazırlık düzeyi artırılabilir. Ayrıca afet sonrasında normal yaşama dönüş süreci hızlanmaktadır. Bu nedenle şehirlerin afet risklerine karşı dayanıklı hâle getirilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak görülmektedir.

Sürdürülebilir Gelecek Zirvesi-II "Afet Çalıştayı"

ODTÜ AFET MANİFESTOSU

Bu manifesto, afetlere karşı daha dayanıklı, bilinçli ve sürdürülebilir bir toplum inşa etme irademizin ortak sesidir; yaşamı koruyan, çevreyi gözetken ve kültürel değerleri geleceğe taşıyan bütüncül bir yaklaşımı birlikte var etme kararlılığımızın ifadesidir. Toplumsal dayanışma, bilim temelli hareket etme, sorumluluk, çevresel sürdürülebilirlik, kültürel mirasa sahip çıkma, adalet ve şeffaflık, bu iradenin temel değerleridir.

Afet bilincinin küçük yaşlardan itibaren eğitimle kazandırılması gerektiğine inanıyoruz. Okullarda düzenli afet eğitimi, temel ilk yardım bilgisi ve uygulamalı tatbikatlar, hem bireysel hem toplumsal güvenliği güçlendiren vazgeçilmez bir gerekliliktir. Sağlık ekiplerinin gecikebileceği afet anlarında ilk 60 dakikada yapılacak doğru müdahalelerin hayat kurtardığını biliyor; temel ilk yardım bilgisini tüm bireyler için temel bir ihtiyaç olarak görüyoruz.

Afet yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin (CBS) sunduğu olanakların kritik önem taşıdığına inanıyoruz. Riskli bölgeleri önceden belirleyen, tehlike haritalarını güncel tutan ve afet anındaki hasarı hızla analiz eden CBS, doğru kararların zamanında alınmasını sağlayan dinamik bir sistemdir. Geleneksel yöntemlerin sebep olduğu koordinasyonsuzluğu geride bırakmak, yaşayan ve öngörü üreten CBS temelli altyapılara geçmek zorunluluktur. "Değişmeyen sistemler afette yıkılır; CBS ise geleceği önceden görür" ilkesini benimsiyoruz.

Afetlerin kaçınılmaz olduğunu, ancak etkilerinin doğru hazırlık ve güçlü müdahale sistemleriyle büyük ölçüde azaltılabileceğini kabul ediyoruz. Risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirmeyi kapsayan bütüncül bir yönetim anlayışını savunuyoruz. Dayanıklı yapılaşma, erken uyarı sistemleri, aile afet planları ve tatbikatlar, toplumun direnç kapasitesini artıran en güçlü araçlardır. Teknolojik izleme ve yapay zekâ sistemlerinin afet yönetimine entegrasyonunu; hız, doğruluk ve koordinasyon açısından yaşamsal görüyoruz.

Afetlere karşı gerçek güvenliğin ancak güçlü bir hukuk düzeni, akılcı planlama, şeffaf yönetim ve etkin denetimle sağlanabileceğini savunuyoruz. 2023 depremlerinde yaşanan ihmallerin ve denetimsizliklerin ağır sonuçlarını unutmuyor; insan hayatını önceleyen, hesap verebilir politikaların uygulanmasını talep ediyoruz. Bilginin rehber olduğu; gençlerin, yerel yönetimlerin ve tüm toplumun sürece katıldığı bir afet yönetimi anlayışının zorunlu olduğuna inanıyoruz.

Afetlerin sadece fiziksel yıkım yaratmadığını; çevreyi, kültürel mirası, sanat faaliyetlerini ve toplumsal yaşamın ritmini etkilediğini biliyoruz. Kültürel değerlerimizin, tarihi yapıların ve sanat eserlerinin korunması, toplumun kimliğinin korunmasıdır. Aynı zamanda sanatın afet sonrası iyileşme sürecinde, duygusal dayanıklılığı güçlendiren özel bir role sahip olduğuna inanıyoruz. Çünkü biliriz ki: "Afet kırsa nefesi, sanat verir tekrar sesi."

Türkiye'nin afet deneyimleri, ekonomik ve altyapısal kayıpların büyük ölçüde önlenemez olduğunu göstermektedir. Ulaşım, enerji, su ve iletişim gibi kritik altyapı ağlarının güçlendirilmesi; sigortalılık bilincinin yaygınlaştırılması ve yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesinin artırılması, afetlere karşı ekonomik dayanıklılığın temel taşlarıdır. Hazırlığa dayalı stratejik planlamanın bir tercih değil, zorunluluk olduğunu kabul ediyoruz.

Afet yönetiminin bütününde; gerçek zamanlı verilerin etkin kullanımı, AYDES ve GAMER gibi teknolojik sistemlerin güçlendirilmesi, kurumlar arası koordinasyonun sürekli ve eksiksiz işletilmesi gerektiğini vurguluyoruz. Operasyonel eksiklerin giderilmesi, ortak protokollerin titizlikle uygulanması ve sürdürülebilir afet fonlarının oluşturulması, kayıpları en aza indirmenin temel koşullarıdır. Kalıcı başarı, ancak bu yapıları destekleyen güçlü bir toplumsal bilinçle mümkündür.

Bu manifesto, ODTÜ GV Özel Denizli Anadolu Lisesi'nin tüm paydaşlarıyla birlikte, bilimin, dayanışmanın, kültürün ve sorumluluğun ışığında daha güvenli bir gelecek inşa etme kararlılığını ortak bir sesle ilan eder.

"Bilgi en güçlü afet kalkanıdır."

AĞRI DAĞI EFSANELERİ

NUHUN GEMİSİ

Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı dağı efsaneleriyle ünlüdür. Bu efsanelerin en ünlüleri arasında Nuh'un Gemisi, Ah Tamara yer alır. Bu efsanelerin bu kadar bilinen hale gelmesinin birçok sebebi olsa da asıl nedeni dağın o zamanların ulaşılmazı olmasıdır. Dağ konumu ve yer şekilleri nedeniyle oldukça rağbet görmektedir.

Ağrı Dağı ile ilgili en bilinen efsane Nuh'un Gemisi efsanesidir. Eski zamanlarda, büyük tufandan sonra geminin Ağrı Dağı'na oturduğuna inanılmaktadır. Dağın bölgedeki en yüksek nokta olması, insanların bu düşüncüyü benimsemesine yol açmıştır. Çünkü dağ insanlarda bilinmezlik arzusunu uyandırmaktadır. Bu efsane, dağın coğrafi özelliklerinin insanların inançlarını nasıl etkilediğinin önemli bir örneğidir.

TAMARA

Ağrı Dağı çevresinde aşk efsaneleri de anlatılmaktadır. Bunlardan biri Ah Tamara efsanesidir. Bu hikâyede birbirini seven iki gencin, doğa koşulları ve aile engelleri nedeniyle kavuşamadığı anlatılır. Dağın sert iklimi, uzun kışları ve ulaşılması zor yolları hikâyenin dramatik yönünü güçlendirmiştir. Bu durum, coğrafyanın insanların yaşamını ve kültürünü nasıl etkilediğini göstermektedir.

Bir diğer önemli efsane ise Ağrı Dağı'nın kutsal kabul edilmesidir. Geçmişte zirveye ulaşmak oldukça zor olduğu için insanlar burada doğaüstü güçlerin yaşadığına inanmıştır. Sürekli karla kaplı olan zirve ve sert hava koşulları, dağın gizemli görünmesine neden olmuş ve halk arasında korku ile hayranlık uyandırmıştır. Bir diğer önemli efsane ise Ağrı Dağı'nın kutsal kabul edilmesidir. Geçmişte zirveye ulaşmak oldukça zor olduğu için insanlar burada doğaüstü güçlerin yaşadığına inanmıştır. Sürekli karla kaplı olan zirve ve sert hava koşulları, dağın gizemli görünmesine neden olmuş ve halk arasında korku ile hayranlık uyandırmıştır.

Ağrı Dağı'nın volkanik yapısı da efsanelerin oluşmasında etkili olmuştur. Dağın eski bir volkan olması nedeniyle geçmişte meydana gelen lavlar, dumanlar ve sarsıntılar insanlar için korkutucu olaylardı. Bilimsel açıklamaların bilinmediği dönemlerde insanlar bu olayları devler, ateş ruhları veya gizli güçlerle açıklamaya çalışmıştır. Böylece doğa olayları zamanla halk hikâyelerine dönüşmüştür.

DALINDAN SOFRAYA ZEYTİNİN ALTIN YOLCULUĞU

Selin Havlacı

**İSMET YILMAZ
HAVLACI**

Ege Bölgesi'nin en önemli tarımsal ürünlerinden biri olan zeytin, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve coğrafi açıdan da büyük bir değere sahiptir. İklim koşulları, toprak yapısı ve üretim yöntemleri zeytinyağının kalitesini doğrudan etkiler. Bu röportajda, zeytin yetiştiriciliği ve zeytinyağı üretimiyle uğraşan bir üreticiyle zeytinin yolculuğunu, üretim aşamalarını ve coğrafi faktörlerin bu süreçteki rolünü konuştuk.

S

Ege Bölgesi'nin iklim özellikleri zeytin yetiştiriciliği için neden uygun?

Esasen, Akdeniz havzasının tümü zeytin ağacının yetişmesi için uygun iklim ve toprak şartlarına sahip. Doğu Akdeniz, Lübnan, Suriye, Hatay zeytinin ana vatanı olarak anılır ve adı 'Levant Bölgesi'dir'. Yüksek rakımlı yerlerde zeytin ağacı yetiştirilse dahi meyve alımı mümkün olmaz, ancak yine de yüksek rakımlı yerlerde üretim denemeleri yapıldığı bilinmektedir.

S

Bölgedeki sıcaklık ve yağış miktarı zeytin kalitesini nasıl etkiliyor?

Zeytin ağacı zorlu iklim şartlarına dayanıklı bir genetiğe sahiptir. Kuraklıklarda dahi yaşayabilir, meyve verebilir, ancak her bitkide olduğu gibi zeytinin de ideal yaşam koşulları için bazı doğa ve toprak şartlarının desteklemesi gerekir. Örneğin, aşırı sulama ya da taban suyunun yüksek olması ya da zeytinlikteki göllenmeler zeytin ağacı için uygun şartlar değildir. Bu açıdan toprağın da geçirgen olması ideal koşulları sağlar.

S

Kuraklık son yıllarda üretimi nasıl değiştirdi?

Tüm tarım üreticileri için olduğu gibi kuraklık ya da aşırı mevsim olayları (don, dolu, aşırı yağmur vb.) zeytin tarımını da olumsuz yönde etkilemektedir. Her olumsuz şartın olumlu olarak desteklediği başka tarım hayatının döngüsünde vardır. Örneğin, nemli havalar su ihtiyacını azaltırken konakçı zararlıların hızla çoğalıp ağaca zarar vermesine sebep verirken, aşırı sıcaklık ağaçları bu zararlı konakçılardan korur. Dolayısıyla tüm hayatta olduğu gibi tarımda da dengeli bir döngü olmazsa olmazdır.

DALINDAN SOFRAYA ZEYTİNİN ALTIN YOLCULUĞU

S

Hasat zamanını belirlerken hangi doğal koşulları göz önünde bulunduruyorsunuz?

Zeytin hasatı ekim ayı itibarıyla başlayıp şubat ayına kadar uzanabilir. Hasatın bu takvim aralığının hangi döneminde yapılacağı zeytin meyvesinden alınmak istenen ticari fayda hedefine göre belirlenmelidir. Örneğin, ekim ayının ilk yarısında hasat edilen zeytinden elde edilen sofralık zeytin ya da zeytinyağı meyvemsi koku ve tatları yüksek şekilde barındırırken, aralık ve ocak ayları gibi hasat edilen zeytinde daha olgun ve odunsu tatlar ve kokular alınır.

S

Soğuk sıkım yöntemi ile diğer yöntemler arasındaki temel fark nedir?

Zeytin meyvesi hamur haline getirilerek içindeki yağın çıkması sağlanır. Bu hamura ne kadar yüksek ısı uygulanırsa, içindeki yağı o kadar çok ortaya çıkar ancak ısı yağ verimini artırırken zeytinyağının besleyici maddeleri olan polifenollerin uçarak havaya karışmasına sebep olur. Tat ve kokuda da ciddi kayıplar ortaya çıkar. 28 derecenin altında bir ısı ile hamurun ısıtılarak elde edilen zeytinyağı soğuk sıkım yöntemine girer. Zeytinyağı verimi bu yöntemle daha düşük olsa bile, besleyicilik ve zeytinyağından beklenen tat ve kokular içeride tutulmuş olur ancak soğuk sıkım yöntemiyle elde edilmiş zeytinyağı muhafaza edilirken posası alınmaz, hava ile teması kesilmezse elde edilen hiçbir iyi sonuç kalıcı olmaz.

S

Rakımın ve denize yakınlığın zeytinyağının aroması üzerinde etkisi oluyor mu?

Evet, denize yakınlık, rakım, bahçenin bakışı, zeytinin cinsi, toprağın özellikleri, ağacın DNA'sı ve ne zaman hasat edildiği, hasat sonrası muhafaza şekilleri ve süreleri aromasını etkiler.

S

Zeytinlerin toplandıktan sonra hızlıca sıkılması neden önemli?

Zeytin hasatı elle de yapılabilirse dahi ekonomik kaygılar nedeniyle sık makinelerle çoğunlukla yapılmaktadır. Bunlar da meyveye ufak da olsa hasar vermektedir. Hasar aldığı noktanın hava ile teması ne kadar uzun sürerse bozulmalar ve çürümeler o kadar ilerler, dolayısıyla da en kısa sürede sıkılması kalitesini etkiler.

S

Üretim sırasında hijyen ve saklama koşulları neden bu kadar önemli?

Her gıda üretimi için hijyen şartları önemlidir. Zeytinyağı için muhafaza şartları, önceki soruda da belirttiğim gibi, besleyiciliği, alınmak istenen tat ve kokuyu etkiler. Havayla temas ve doğrudan aldığı güneş ışığı bozulmasına sebep olur.

S

Bölgede yetişen zeytin türleri arasında kalite veya dayanıklılık açısından farklar var mı?

Her mikro-iklim kendi türünü yıllar içerisinde uyumlanacak şekilde evrilmiştir. Örneğin, Trilye (Gemlik) adında da belli bir bölgeye uyum sağlamış zeytin cinsinin adıdır, ancak son otuz yılda Trilye cinsi yüz binlerce fidan teşvik edilerek ülkenin birçok yerinde ekilmiştir. Ancak adını aldığı bölgenin iklimine alışık olan bu türün Mersin, Adana, Hatay gibi sıcak bölgelerde meyve verse dahi aynı kalite ve dayanıklılık sağlayamadığı görülmüştür. Kıssadan hisse, her mikro-iklimin yarattığı tür kendi mikroikliminde ideal sonuçları verir.

S

Zeytinyağının rengi kaliteyi belirler mi, yoksa başka kriterler mi daha önemlidir?

Zeytinyağındaki renk bir kalite göstergesi değildir. Ancak rengi ne zaman hasat edildiğine dair bir mesaj verebilir. Yeşilimsi renkler daha çok erken hasatı, sarımsı renkler daha çok olgun hasatı temsil eder. Bir tadım uzmanı tat ve kokudan zeytinyağının kalitesi hakkında fikir sahibi olabilir, ancak asit oranı gibi değerler tadım ve koklama ile belirlenemez mutlak bir laboratuvar analizi gereklidir.

DALINDAN SOFRAYA ZEYTİNİN ALTIN YOLCULUĞU

S

Zeytin üretiminde geleneksel yöntemlerle modern teknikler arasında ne gibi farklar var?

Temelde hijyen farkları var. Geleneksel yöntemler zeytin hamurunun, zeytinyağının açık havada steril olmayan ormanlarda ve fazlasıyla havayla temasla üretilmesini gerektirmekte. Hatta bazı yöntemler kaynar sularla zeytinyağı alımını sağlamak için kullanılmaktadır. Modern yöntemler ise en hızlı şekilde, minimum hava ile temasla ve hijyenik ortamlarda zeytinyağı üretimi yapılmasını desteklemektedir.

S

Gençlerin tarım ve sürdürülebilir üretim konusunda bilinçlenmesi için neler yapılmalı?

Ülke politikası ve eğitim politikasının tarıma teşvik edici şekilde düzenlenmesi ilgiyi artıracaktır. Gıda güvenliğinin ne kadar önemli olduğu gün geçtikçe daha da ön plana çıkmaktadır.

S

Bir zeytinyağının “natürel sızma” olması neye bağlıdır?

Türk Gıda Kodeksi'nde naturel sızma (extra virgin) sınıfı 0 ile 0,8 asit oranına sahip zeytinyağlar için geçerlidir. Her ne kadar TGK'ye sadece asit oranı aralığına baksa da, İspanya, İtalya gibi zeytinyağında markalaşmış ülkeler bu sınıftaki zeytinyağlarının tat ve koku ile desteklenmesi gerekli kuralını işletmektedir.

S

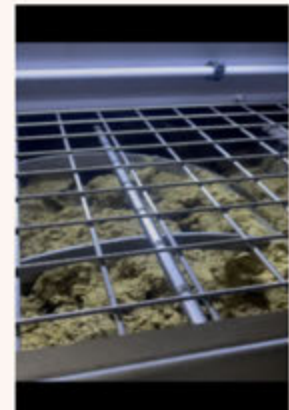
Verimli bir hasat yılı ile düşük verimli bir yıl arasındaki farklar neler oluyor?

Zeytin bitkisi için verim döngüsünde periyotizasyon, yani halk deyimiyle var yılı/yok yılı, hasat miktarını etkiler. Doğru budama, bakım ve koruma var yılı/yok yılı kaynaklı hasat miktarı farklılıklarını minimize edebilir.

S

Sizce Türkiye'nin zeytinyağı üretimindeki coğrafi avantajları nelerdir?

Zeytinin ana vatanıdır. Geniş zeytinliklerimiz var. Kendine özgü yarası olan tek tarım bitkisi kadim bilgilerimiz kıymetli tarım politikaları ile bu konuda dünyada lider olmamız hayal değil.

MODERN DÜNYADA YAVAŞ YAŞAM

Cittaslow=SEFERİHİSAR

Modern dünyada teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların yaşam temposu hızlanmıştır. Büyük şehirlerde trafik, kalabalık ve stres günlük hayatın bir parçası hâline gelmiştir. Bu durum, insanların daha sakin ve huzurlu bir yaşam arayışına girmesine neden olmuştur. Bu arayışın sonucu olarak "yavaş yaşam" (Cittaslow) hareketi ortaya çıkmıştır. Türkiye'de bu hareketin en önemli örneklerinden biri Seferihisar'dır.

Yavaş Yaşam (Cittaslow) Nedir?

Yavaş yaşam, insanların doğayla uyumlu, sakin ve kaliteli bir hayat sürmesini amaçlayan bir yaşam felsefesidir. Bu anlayışta hızlı tüketim yerine sürdürülebilirlik, yerel üretim ve çevreye saygı ön plandadır. Gürültüden uzak, daha az stresli ve daha sağlıklı bir yaşam hedeflenir.

İzmir'e bağlı olan Seferihisar, 2009 yılında Türkiye'nin ilk "Cittaslow" yani yavaş şehri unvanını almıştır. Bu unvanı almasının nedenleri arasında doğal güzelliklerini koruması, yerel ürünleri desteklemesi ve çevreye duyarlı politikalar uygulaması yer alır.

Seferihisar'da:

- Yerel pazarlar desteklenir
- Organik tarım teşvik edilir
- Betonlaşma yerine doğal yapı korunur
- Gürültü ve çevre kirliliği azaltılmaya çalışılır

Bu özellikler sayesinde Seferihisar, sakin ve huzurlu bir yaşam sunar.

Yavaş yaşamın birçok olumlu yönü vardır:

- İnsanların stres seviyesi azalır
- Doğal çevre korunur
- Yerel ekonomi güçlenir
- İnsanlar daha sağlıklı bir yaşam sürer

Seferihisar örneğinde görüldüğü gibi, bu yaşam tarzı hem insanlar hem de çevre için faydalıdır.

ALAÇATI

Rüzgârın Coğrafyası

Ege Bölgesi'nin en karakteristik noktalarından biri olan Alaçatı, sadece turistik bir belde değil aynı zamanda coğrafi faktörlerin insan yaşamını ve ekonomisini nasıl şekillendirdiğinin en canlı örneğidir. "Rüzgârın coğrafyası" olarak adlandırılan bu bölge, konumundan yer şekillerine kadar pek çok unsurıyla rüzgârın başkenti olmayı hak etmektedir.

Alaçatı, Çeşme Yarımadası'nın en dar kesiminde, kuzeydeki Ildırı Körfezi ile güneydeki Alaçatı Limanı arasında bir köprü vazifesi görür. Bu özel konum, bölgede rüzgârın oluşumu için gereken basınç farkını sağlar. Coğrafya derslerimizde öğrendiğimiz yüksek basınçtan alçak basınca doğru olan hava akımı, Alaçatı'da kendisini yılın neredeyse 300 günü esen istikrarlı rüzgârlar olarak gösterir.

Bölgedeki rüzgârların bu kadar güçlü ve sürekli olmasının temel sebebi, özellikle yaz aylarında etkili olan Meltem rüzgârlarıdır. Ege Denizi'nin kuzeyindeki serin hava kütleleri, güneydeki sıcak alanlara doğru hareket ederken Alaçatı'nın üzerinden geçer. Bu düzenli hava akışı, bölgenin hem iklimini yumuşatır hem de kesintisiz bir enerji kaynağı sunar.

Alaçatı'nın topoğrafyası, rüzgârın hızını artıran doğal bir mekanizmaya sahiptir. Yarımada'nın bu dar kısmında yer şekilleri bir "huni" görevi görerek rüzgârı sıkıştırır ve hızını artırır. Kıyı özelliklerine baktığımızda ise rüzgârın kıyıya dik bir açıyla esmesi, bölgeyi sörf için eşsiz kılar.

Alaçatı rüzgârı, tarih boyunca ekonomik bir güç olarak kullanılmıştır. 19. yüzyılda inşa edilen tarihi yel değirmenleri, rüzgâr enerjisinin tarımsal üretimde (buğday öğütmede) kullanılmasının ilk örnekleridir. O dönemde kasabanın ana geçim kaynağı olan bu mekanizmalar, bugün yerini spor turizmine bırakmıştır. Eskiden un üreten bu enerji, günümüzde rüzgâr sörfü sayesinde bölgeyi uluslararası bir marka haline getirmiştir.

ALAÇATI

Alaçatı'da rüzgâr sörfünün 1990'lardan bu yana bu kadar gelişmesinin temel nedeni, koyun sağladığı "güvenli hız" imkânıdır. Çağla Kubat, bu koyu "eğitim basamakları olan bir okul" olarak tanımlamaktadır. Kıyıdaki sığ bölge ilkokul, orta kısım ortaokul, en açık alan ise akademi seviyesidir. Bu yapı, yeni başlayanların usta sporcuları izleyerek motive olmasını sağlar. Ayrıca kıyıdan görüşün çok net olması, eğitimlerin güvenle takip edilmesine olanak tanır.

Araştırmam sırasında öğrendiğim en önemli noktalardan biri de iklim değişikliğinin bu coğrafyayı tehdit etmesidir. Son yıllarda su seviyelerindeki ani değişimler ve kışın yaşanan çok sert fırtınalar, rüzgârın dengesini bozmaktadır. Bu nedenle bölgedeki sörf okulları güneş panelleriyle kendi enerjilerini üretmeye ve sahil temizliği etkinlikleriyle doğayı korumaya yönelik projeler geliştirmektedir. Sonuç olarak Alaçatı rüzgârı, coğrafi konumun bir hediyesi olarak yüzyıllardır bu kasabanın kalbidir. Yel değirmenlerinden sörf tahtalarına uzanan bu hikâyeye, doğa ile insanın uyum içinde nasıl bir kültür yaratabileceğinin en güzel örneğidir.

ÇAĞLA KUBAT

S

Geçmişte yer değirmenlerini döndüren rüzgarın bugün spor turizmini canlandırmasını nasıl yorumluyorsunuz?

Her zaman... rüzgar spor turizmini sörfle... Şimdi branşlarda da bazı artışlar olduğunu düşünüyorum. Yeni yeni bu yelken sporuna yeni katılımlar da oldu, bu da çok değerli bence. İşte önce foil aramıza katıldı, şimdi her branşta neredeyse foil var, sörfte de var. Onun olimpik sınıfı IQFoilda da bu şekilde yarışıyor sporcularımız. Şimdi Wingfoil katıldı, bu da çok keyifli. Bir tarafında kitesurf var. Dolayısıyla yelken her zaman spor turizmini şekillendiriyor ve şekillendirmeye de devam edecek.

S

İklim değişikliği ve mevsimsel değişimler Alaçatı'daki rüzgar düzenini sizce etkiliyor mu? Bunu gözlemliyor musunuz?

Tabii ki, bu bütün dünyayı etkileyen bir sorun. Biz de zaten sörfte bunu sürekli farkındalık yaratmaya çalışıyoruz. Mesela sert havalar, fırtınalar kışı çok daha zorlayıcı getiriyor bizim için de. Suyun çekilmesi ve geri gelmesi çok arttı, çok farklı bir boyuta ulaştı. Eskiden kesinlikle suyun yaklaşmadığı, bizim sporcular için ünite koyduğumuz yerin içine su girmeye başladı ve bu ani hava koşulları işte çok sert yağmurlar, çok sert rüzgarlar bizi gerçekten etkiliyor ve korkutuyor, nereye kadar gidecek diye. Onun için hepimizin bir an önce doğaya karşı olan farkındalığı edinmemiz ve belki de hayatımızın en önemli noktasına bunu getirmemiz gerekiyor.

Biz kendi çapımızda bazı çalışmalar yapıyoruz okulumuzu şimdi güneş panellerinden elektriğini aldirmaya başladık. Böylece doğanın enerjisini kullanarak bununla ilgili hem sporcularımıza örnek olmaya çalışıyoruz hem de bu konuda bir markalaşmaya gidiyoruz. Bunun dışında plastik şişelerle de benim uzun zamandır içinde olduğum bir konu... Su sebilleri ve plastik şişelerle ilgili bir projem var, onu ben sponsor olsunlar diye uğraşıyorum. Olursa inşallah bunu da burada aktive etmeye çalışacağız.

Ve her türlü, her koşulda zaten çöp toplama etkinlikleri hepimizin yaptığı etkinlikler. Çocukların çöp toplarken neleri attıkları zaman nasıl biriktiklerini görmeleri açısından çok klasik ama çok etkili olduğunu düşündüğüm bir yöntem. Bunu da sürekli bir sahil temizliği olarak gerçekleştiriyoruz. Ve umuyorum da bu gerçekten herkeste bir farkındalık olmadığı sürece maalesef dünyada bir değişim yaratmamız mümkün değil.

S

Peki Alaçatı'nın doğal yapısını korumak rüzgar sörfü kültürünün geleceği için neden önemli?

Yani bu aslında diğer sorularla biraz daha bağlantılı. Çünkü burada çocukların yetişmesi, burada yarışların yapılması, burada uluslararası organizasyonların gerçekleşmesi bütün bunlar bu koyun korunmasıyla ilişkili. Bunları kaybedersek doğal olarak sörfün bu spor turizmne olan katkısını da kaybetmiş olacağız.

S

Ve son soru; Alaçatı'nın rüzgarını tek bir kelimeyle tanımlasanız bu ne olurdu ve neden?

Alaçatı'nın rüzgarı tek bir kelime. Bunu biraz düşünüp sonra söylesem olur mu? Çünkü zor bir soru. Tek bir kelime... Benim için her şey ama yani "hayat". Burada oluş nedenim. Alaçatı'nın rüzgarı... Onu bir düşünüyem, bu güzel bir şey, kendim için de düşünüyem. Ama benim için hayat diyebilirim herhalde. Çünkü benim hayatımı burada kurma nedenim buranın rüzgarı.

Güneydoğu Anadolu'nun Yemek Kültürü

Mezopotamya'nın bereketiyle yoğrulan Güneydoğu Anadolu mutfağı, binlerce yıllık kültürün ve medeniyetlerin aynı sofrada buluştuğu eşsiz bir mirastır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'nin en köklü ve zengin mutfak kültürlerinden birine sahiptir. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan bu bölge; Mezopotamya'nın bereketli toprakları, ticaret yolları ve kültürel çeşitliliği sayesinde kendine özgü bir yemek geleneği oluşturmuştur. Bölgenin mutfağı; baharatların yoğun kullanımı, et ağırlıklı yemekler, hamur işleri ve paylaşım kültürüyle öne çıkar. Özellikle Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin gibi şehirler, Türk mutfağının önemli merkezleri arasında kabul edilmektedir.

Bölge mutfağının temelinde et, bulgur, bakliyat ve çeşitli baharatlar yer alır. Özellikle kırmızı et kullanımı oldukça yaygındır. Kuzu etiyle hazırlanan kebaplar ve tencere yemekleri, bölgenin en bilinen lezzetleri arasındadır. Acı biber, isot, sumak, kimyon ve nane gibi baharatlar yemeklere güçlü bir aroma kazandırır. Bulgur, bölge sofralarının vazgeçilmezidir. Pilavlarda, köftelerde ve dolmalarda sıkça kullanılır. Ayrıca nohut, mercimek ve fasulye gibi bakliyatlar da hem ekonomik hem de besleyici olmaları nedeniyle önemli bir yere sahiptir.

Güneydoğu Anadolu mutfağında yemekler genellikle kalabalık sofralarda paylaşılır. Misafire ikram kültürü oldukça gelişmiştir ve yemek, sosyal hayatın önemli bir parçası olarak görülür.

Güneydoğu Anadolu'nun Yemek Kültürü

Bölgenin en tanınmış yemekleri arasında kebablar bulunur. Özellikle Adana kebabı ve Urfa kebabı dünya çapında bilinen lezzetlerdir. Adana kebabı acılı kıymayla hazırlanırken, Urfa kebabı daha az baharatlıdır. Bunun yanında patlıcan kebabı, ciğer kebabı ve beyti kebabı da oldukça yaygındır.

Mercimek çorbası, lebeniye çorbası ve yuvalama gibi çorbalar bölge mutfağında önemli bir yere sahiptir. Ana yemeklerde ise içli köfte, lahmacun, çiğ köfte ve perde pilavı öne çıkar. Özellikle çiğ köfte, tarihsel olarak etle yapılırsa da günümüzde çoğunlukla etsiz hazırlanır.

Tatlı kültürü de oldukça gelişmiştir. Baklava, Güneydoğu Anadolu'nun en meşhur tatlılarından biridir ve özellikle Gaziantep baklavası büyük ün kazanmıştır. Bunun yanında kadayıf, şıllık tatlısı ve künefe de sık tüketilen tatlılar arasındadır.

Güneydoğu Anadolu'da yemek yalnızca bir beslenme aracı değildir; aynı zamanda kültürel kimliğin önemli bir parçasıdır. Düğünlerde, bayramlarda ve özel günlerde büyük sofralar kurulur. Aile bireyleri ve komşular birlikte yemek hazırlar ve paylaşır. Bu durum toplumsal dayanışmayı güçlendiren önemli geleneklerden biridir.

Bölgedeki yemek kültürü kuşaktan kuşağa aktarılır. Özellikle anneler ve büyükanneler, geleneksel tariflerin korunmasında büyük rol oynar. Böylece yüzlerce yıllık mutfak mirası günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır.

Tarımda Makineleşme Toplumu Nasıl Değiştirdi?

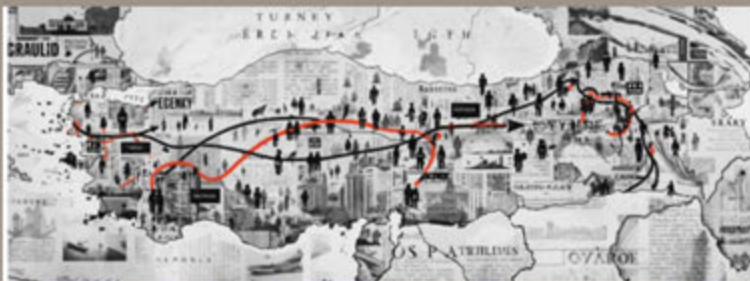
**Toplumsal Dönüşüm
Edebiyat ve Göç**

Romanlarda toplumsal dönüşüm, göçün ve makineleşmenin bireyler üzerindeki etkilerini yansıtır. Bu eserlerde karakterler, yeni yaşam koşullarıyla karşılaşırken, yabancılaşma ve aidiyet duygusu üzerinde derin etkiler yaşarlar. Edebiyat, bu dönüşüm süreçlerini daha anlaşılır hale getirerek, okuyucunun toplumsal değişimle ilgili farkındalığını artırır.

Göç olgusu, toplumsal yapıyı ve mekânı derinden etkileyen bir dinamik olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle kırsal alanlardan şehirlere yönelen göç, ekonomik olanakların artmasıyla birlikte hız kazanmıştır. Bu durum, hem sosyal ilişkileri değiştirmiş hem de yeni mekânsal yapılar ortaya çıkarmıştır. Göçün nedenleri arasında iş bulma umudu ve eğitim fırsatları yer almaktadır.

Türkiye'de göç veren bölgeler genellikle tarımsal üretimin azaldığı yerlerdir. Kırsal alandaki genç nüfus, şehirlerdeki daha iyi yaşam şartları arayışıyla göçetmektedir. Buna karşılık, göç alan bölgelerde artan nüfus, sosyal hizmetlerin ve altyapının baskı altında kalmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, bu süreç, hem sosyal hem demokânsal dönüşümü tetiklemektedir.

**“Köyden Kente Göç ve
Mekân Göçün coğrafi
etkileri ve toplumsal
boyutları”**

Taşların Zamana Meydan Okuyan Yolculuğu

"Uygarlıkların Sessiz Havzası"

İnsanlık tarihi boyunca doğal taşlar, yalnızca yapı malzemesi değil aynı zamanda kültürlerin, inançların ve estetik anlayışların taşıyıcısı olmuştur. Milyonlarca yıllık jeolojik süreçlerin ürünü olan bu doğal zenginlikler, antik çağlardan günümüze kadar uzanan mimari eserlerin ve sanat yapıtlarının temel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Günümüzde hayranlıkla ziyaret edilen birçok tarihi eser, aslında yeryüzünün sunduğu taşların insan eliyle şekillendirilmiş görkemli birer yansımasıdır.

Mermer, tarih boyunca en çok tercih edilen doğal taşların başında gelmiştir. Antik Yunan ve Roma uygarlıkları, mermerin dayanıklılığı ve estetik görünümünden yararlanarak tapınaklar, saraylar ve heykeller inşa etmiştir. Atina'daki Parthenon Tapınağı ile Hindistan'daki Taj Mahal, mermerin zarafetini gözler önüne seren en önemli örnekler arasında yer almaktadır. Rönesans sanatının başyapıtlarından Michelangelo'nun "David" heykeli de tek parça mermerden yontulmuştur.

Dayanıklılığı ile öne çıkan granit, özellikle Antik Mısır'da anıtsal yapılarda kullanılmıştır. Giza Piramitleri'nin iç bölümlerinde, tapınaklarda ve obelisklerde granit taşına yer verilmiştir. Benzer şekilde traverten, Roma İmparatorluğu döneminde önemli yapı malzemelerinden biri olmuş Roma Kolezyumu'nun büyük bölümü bu taşın inşa edilmiştir. Türkiye'nin dünyaca ünlü Pamukkale travertenleri ise doğanın oluşturduğu eşsiz jeomorfolojik güzelliklerden biridir.

Akdeniz, binlerce yıldır yalnızca ticaret gemilerinin değil fikirlerin, geleneklerin, dillerin ve medeniyetlerin de buluşma noktası olmuştur. Bu nedenle Akdeniz kıyılarında yer alan liman kentleri, ekonomik işlevlerinin ötesinde, kültürlerin birbirine karıştığı ve ortak bir yaşam anlayışının geliştiği önemli merkezler hâline gelmiştir.

Bir Denizin Etrafında Buluşan Kùltürler

Akdeniz'in Kalbinde Limanlar, Coğrafya ve Kültürel Etkileşimler

Marsilya, Barselona, Napoli, İzmir ve Antalya gibi liman kentleri, tarih boyunca Fenikelilerden Romalılara, Bizans'tan Osmanlı Devleti'ne kadar pek çok uygarlığın izlerini taşımaktadır. Bu kentlerin ortak özelliği, farklı kültürlerle ev sahipliği yapmaları ve yüzyıllar boyunca insanların, malların ve düşüncelerin serbestçe dolaştığı birer buluşma noktası olmalarıdır.

Akdeniz limanlarında şekillenen kültürel etkileşim; mimariye, mutfağa, müziğe ve günlük yaşama da yansımıştır. Deniz ürünleri, zeytinyağı, baharatlar ve yerel lezzetler, Akdeniz mutfağının ortak mirasını oluştururken; tarihi çarşılar, liman yapıları ve çok kültürlü yaşam biçimi bu kentlere kendine özgü bir kimlik kazandırmıştır.

Coğrafi konumları sayesinde farklı toplumlar arasında köprü görevi üstlenen bu limanlar, aynı zamanda hoşgörü, birlikte yaşama kültürü ve kültürel çeşitliliğin de simgesi olmuştur. Farklı dinlerden, dillerden ve geleneklerden insanların aynı şehirlerde bir arada yaşayabilmesi, Akdeniz'in birleştirici karakterinin en önemli göstergelerinden biridir.

Günümüzde de Akdeniz limanları, yalnızca ticaretin merkezleri değil; geçmişten günümüze uzanan ortak kültürel mirasın yaşayan temsilcileri olarak önemini korumaktadır. Denizlerin ayırmadığı, aksine birbirine yaklaştırdığı toplumlar, Akdeniz'in mavi sularında ortak bir medeniyetin izlerini taşımaya devam etmektedir.

GEDİZ DELTA SI

İZMİR'İN DOĞAL HAZİNESİ

İzmir'in kuzeyinde, Çediz Nehri'nin Ege Denizi ile buluştuğu noktada yer alan Çediz Deltası, Akdeniz Havzası'nın en önemli sulak alanlarından biridir. Büyük bir metropolün içinde bulunmasına rağmen sahip olduğu zengin ekosistem sayesinde binlerce canlı türüne ev sahipliği yapmaktadır. UNESCO Dünya Doğa Mirası kriterlerini karşılayan delta, Dünya Mirası Listesi'ne aday gösterilmektedir.

Dünya flamingo nüfusunun yaklaşık yüzde onuna ev sahipliği yapan Çediz Deltası, tepeli pelikan, Akdeniz fokü ve Caretta caretta deniz kaplumbağası gibi nesli tehlike altındaki türler için de önemli bir yaşam alanıdır. Yaklaşık 300 kuş türünün gözlemlendiği bölgede, lagünler, sazlıklar ve tuzcul çayırlar zengin bir habitat çeşitliliği oluşturmaktadır.

Bölge yalnızca doğal özellikleriyle değil, ekonomik açıdan da büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de üretilen tuzun önemli bir kısmı burada elde edilirken, balıkçılık, tarım ve hayvancılık faaliyetleri de bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Bölge yalnızca doğal özellikleriyle değil, ekonomik açıdan da büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de üretilen tuzun önemli bir kısmı burada elde edilirken, balıkçılık, tarım ve hayvancılık faaliyetleri de bölge ekonomisine katkı sağlayacak Çediz Deltası kentleşme baskısı, çevre kirliliği, su kaynaklarının azalması ve kontrolsüz yapılaşma gibi tehditlerle karşı karşıyadır. Buna rağmen Ramsar Alanı, Önemli Kuş Alanı ve Önemli Doğa Alanı statüleri sayesinde çeşitli kurumlar tarafından koruma çalışmaları sürdürülmektedir. Sahip olduğu biyolojik çeşitlilik ve doğal zenginlikleriyle Çediz Deltası, yalnızca İzmir'in değil, Türkiye'nin en değerli doğal miraslarından biri olarak gelecek nesillere aktarılmayı beklemektedir.

Türkiye'nin En Kuzeyi

SİNOP İNCE BURUN

Bir Varmış Bir Yokmuş... Karadeniz'in Sonsuzluğuna Bakan Bir Fener Varmış

Üç tarafı denizlerle çevrili güzel bir ülkede, Karadeniz'in hırçın dalgalarıyla dost olmuş yaşlı bir bekçi yaşamış. Ne geceleri uyur ne de fırtınalardan korkarmış. Görevi, yüzyıllardır denizcilerin yolunu aydınlatmakmış. Bu sessiz bekçinin adı, **İnceburun Feneri**, diğer adıyla **Sinop Feneri**ymiş. Masalları andıran bu hikâyeye, aslında Türkiye'nin en kuzey noktasında, Sinop Yarımadası'nın ucunda yer alan gerçek bir coğrafi mirası anlatıyor. Türkiye'nin Kuzeye Açılan Kapısı Sinop'un yaklaşık 20 kilometre kuzeybatısında bulunan **İnceburun, 42°06' kuzey enleminde** yer alarak **Türkiye'nin en kuzey ucunu** oluşturuyor. Karadeniz'in derin maviliğine uzanan bu dar kara parçası, yalnızca coğrafi konumuyla değil, eşsiz doğal güzellikleriyle de dikkat çekiyor. Yılın büyük bölümünde rüzgârların etkisinde kalan İnceburun, deniz ulaşımı açısından tarih boyunca önemli bir geçiş noktası olmuş. Özellikle sisli ve fırtınalı havalarda denizcilere rehberlik edecek güçlü bir işaret ihtiyacı, burada bir deniz fenerinin inşa edilmesini zorunlu kalmış.

Yüz Elli Yılı Aşan Bir Yol Arkadaşı 1863 yılında Fransız mühendisler tarafından inşa edilen İnceburun Feneri, Osmanlı Devleti döneminden günümüze kadar kesintisiz hizmet vermeye devam ediyor. Yaklaşık 12 metre yüksekliğindeki fener, bulunduğu kayalıkların deniz seviyesinden yüksekliği sayesinde ışığını kilometrelerce uzaklığa ulaştırabiliyor.

Karadeniz'in sert dalgalarına, fırtınalarına ve sislerine meydan olayan bu yapı, Türkiye'nin en kuzeyindeki sessiz nöbetçi olarak anılıyor. Coğrafyanın Şekillendirdiği bir yaşam Sinop Yarımadası'nın kıyıları, nemli Karadeniz ikliminin etkisi altındadır.

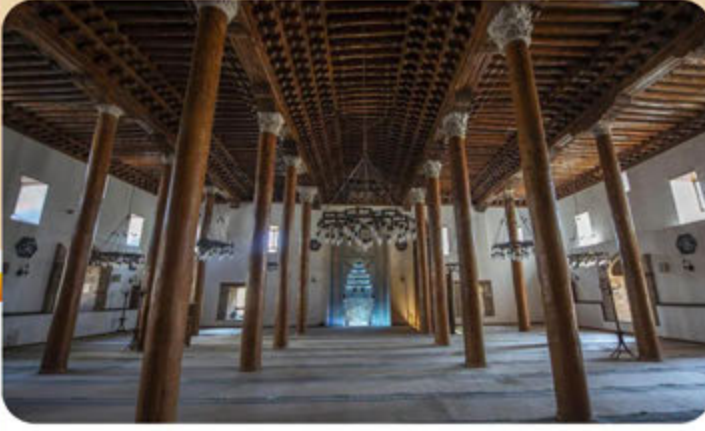
Bölgedeki gür ormanlar, maki toplulukları ve denizle iç içe geçmiş doğal peyzaj, İnceburun'u yalnızca coğrafi bir nokta olmaktan çıkararak önemli bir turizm merkezi hâline getirmiştir. Buraya gelen ziyaretçiler, aynı anda hem Türkiye'nin en kuzey noktasında bulunmanın heyecanını yaşamakta hem de Karadeniz'in sonsuz ufkuна tanıklık etmektedir. Ufka Bakan Sessiz Bekçi Bugün GPS sistemleri, radarlar ve uydu teknolojileri denizciliği kolaylaştırmış olsa da İnceburun Feneri hâlâ görevini sürdürüyor. Çünkü bazı yapılar yalnızca taş ve demirden ibaret değildir bulundukları coğrafyanın hafızasını da taşırlar. Belki de bu yüzden Karadeniz'in kıyısında yükselen bu beyaz kule, her gün güneşi ilk karşılayanlardan biri olarak yüz altmış yılı aşkın süredir aynı sessiz görevini sürdürüyor. **Ve masalların sonunda olduğu gibi...**

Bir varmış, hâlâ da varmış... Karadeniz'in sonsuzluğuna bakan bir fener varmış.

AHŞAP HIPOSTİL CAMİLER

Anadolu'nun Ahşap Sütunlu Yapıları

2023 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne "Medieval Wooden Hypostyle Mosques of Anatolia" (Anadolu'nun Orta Çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camileri) adıyla kabul edilen beş yapı bulunmaktadır.

Türkiye'nin bitki örtüsü, iklim ve yükselti koşullarına bağlı olarak büyük çeşitlilik göstermektedir. Karadeniz Bölgesi'nin nemli ormanları, Akdeniz Bölgesi'nin sedir toplulukları ve İç Anadolu'nun ardıc türleri, tarih boyunca yapı malzemesi olarak değerlendirilmiştir. Özellikle sedir ağacının reçineli yapısı ve dayanıklılığı, uzun ömürlü ahşap yapıların oluşmasında önemli rol oynamıştır.

Bugün Anadolu'nun farklı şehirlerinde yükselen bu ahşap sütunlar, yalnızca geçmişin izlerini taşıyor; aynı zamanda insanın yaşadığı çevreyle kurduğu ilişkinin de somut bir kanıtı olarak varlığını sürdürüyor. Belki de bu yapıların en etkileyici yanı şudur: Yüzyıllar önce Anadolu ormanlarında yetişen ağaçlar, bugün hâlâ kültürel mirasın sessiz tanıkları olarak ayakta duruyor.

Yapı Bulunduğu İlyapım Tarihi

- Eşrefoğlu Camii Konya (Beyşehir) 1296–1299
- Sivrihisar Ulu Camii Eskişehir 1231 (1274'te genişletildi)
- Afyonkarahisar Ulu Camii Afyonkarahisar 1272
- Arslanhane Camii (Ahi Şerafeddin Camii) Ankara 13. yüzyıl
- Mahmut Bey Camii Kastamonu 1366

KİTALARIN KESİŞİM NOKTASINDA GÜÇ DENGESİ

Güney Başkan

TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK ÖNEMİ VE İRAN İLE UKRAYNA KARŞILAŞTIRMASI

Coğrafyanın Güce Dönüştüğü Nokta

Jeopolitik konum, devletlerin sahip oldukları coğrafi özelliklerin siyasi, ekonomik ve askeri güç üzerindeki etkisini ifade etmektedir. Dünya üzerinde bazı ülkeler, bulundukları stratejik konum sayesinde küresel dengelerde önemli roller üstlenmektedir. Türkiye, İran ve Ukrayna da enerji yolları, ticaret koridorları ve bölgesel güç dengeleri açısından öne çıkan ülkeler arasında yer almaktadır.

TÜRKİYE

Kıtaları Birleştiren Stratejik Köprü

Türkiye, Avrupa ile Asya arasında doğal bir köprü konumundadır. Tarih boyunca İpek Yolu gibi önemli ticaret ağlarının geçtiği Anadolu toprakları, günümüzde de lojistik ve taşımacılık açısından büyük avantajlar sunmaktadır.

Üç tarafının denizlerle çevrili olması, Türkiye'ye turizm, ticaret ve deniz ulaşımı bakımından önemli fırsatlar sağlamaktadır. İstanbul ve Çanakkale boğazları üzerindeki hâkimiyeti ise ülkenin jeostratejik değerini daha da artırmaktadır. NATO üyeliği ve güçlü savunma kapasitesi sayesinde Türkiye, Orta Doğu'daki istikrarsızlıklar karşısında bölgesel bir denge unsuru olarak öne çıkmaktadır.

İRAN

Enerji Koridorlarının Kilit Ülkesi

İran, sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervleriyle Orta Doğu'nun önemli enerji merkezlerinden biridir. Dünya petrol ticaretinin önemli bir bölümünün gerçekleştiği Hürmüz Boğazı'nın kuzey kıyılarındaki hâkimiyeti, ülkeye stratejik bir avantaj sağlamaktadır.

Basra Körfezi ve Umman Denizi'ne açılan kıyıları sayesinde İran, enerji taşımacılığında önemli bir aktör konumundadır. Bununla birlikte, zaman zaman Batılı ülkelerle yaşadığı siyasi gerilimler ve ekonomik yaptırımlar, ülkenin ekonomik gelişimini sınırlandıran faktörler arasında yer almaktadır.

UKRAYNA

Doğu Avrupa'nın Stratejik Kapısı

Ukrayna, Avrupa ile Asya arasında yer alan önemli bir geçiş ülkesidir. Karadeniz'e açılan kıyıları ve verimli toprakları sayesinde tarımsal üretimde büyük bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle Ukrayna, uzun yıllardır "Avrupa'nın tahıl ambarı" olarak anılmaktadır.

Son yıllarda yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı, ülkenin jeopolitik önemini daha da artırmıştır. Ukrayna'nın Avrupa Birliği ve NATO ile yakınlaşma çabaları, bölgedeki güç mücadelesini derinleştirirken ülkeyi küresel siyasetin merkezindeki ülkelerden biri hâline getirmiştir.

Ortak Noktalar ve Farklı Yaklaşımlar

Türkiye, İran ve Ukrayna'nın ortak özelliği, stratejik konumları sayesinde bölgesel ve küresel dengelerde önemli roller üstlenmeleridir. Üç ülke de enerji, ticaret ve güvenlik alanlarında dikkat çekmektedir. Ancak izledikleri politikalar farklılık göstermektedir. Türkiye, Avrupa ve Asya arasında denge politikası yürütürken İran daha çok Orta Doğu merkezli bir yaklaşım benimsemektedir. Ukrayna ise Avrupa ile Rusya arasındaki jeopolitik rekabetin merkezinde yer almaktadır.

Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde Türkiye, sanayi, ticaret, turizm ve hizmet sektörlerini kapsayan çeşitlendirilmiş bir yapıya sahiptir. İran ekonomisi büyük ölçüde enerji kaynaklarına dayanırken, Ukrayna ise son yıllarda yaşanan savaş nedeniyle ekonomik ve siyasi sorunlarla mücadele etmektedir.

Sonuç

Jeopolitik konum, günümüzde devletlerin uluslararası sistemdeki etkisini belirleyen en önemli unsurlardan biri olmaya devam etmektedir. İran enerji kaynaklarıyla, Ukrayna ise Doğu Avrupa'daki stratejik konumuyla dikkat çekse de Türkiye; ekonomik çeşitliliği, askeri kapasitesi, diplomatik etkinliği ve kıtaları birbirine bağlayan eşsiz coğrafi konumu sayesinde çok yönlü bir güç merkezi olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye, yalnızca bölgesel siyasette değil, küresel ölçekte de stratejik önemini gelecekte korumaya devam edecek ülkeler arasında gösterilmektedir.

ATÇA'NIN GEOMETRİK MUCİZESİ

Türkiye'nin Paris'i

Aydın'ın Sultanhisar ilçesine bağlı Atça Mahallesi, sıra dışı şehir planı ve düzenli sokak yapısıyla "Türkiye'nin Paris'i" olarak anılmaktadır. İlk bakışta sakın bir Ege yerleşimi gibi görünse de, yukarıdan bakıldığında ortaya çıkan simetrik yapısı Atça'yı Türkiye'nin en ilginç yerleşimlerinden biri hâline getirmektedir.

Atça'nın bugünkü görünümü, Kurtuluş Savaşı sonrasında yeniden şekillendirilmiştir. Savaşta büyük ölçüde zarar gören yerleşim, dönemin belediye başkanı Abdi Bey'in girişimleriyle yeniden planlanmıştır. Paris'teki Charles de Gaulle Meydanı'ndan ilham alan bu planlama sayesinde merkezden dışarıya doğru uzanan ana caddeler, yerleşime dikkat çekici bir geometrik görünüm kazandırmıştır.

Atça yalnızca şehir planıyla değil, verimli tarım alanlarıyla da tanınmaktadır. Özellikle kokulu çilekleriyle ün kazanan bölge, Türkiye'nin erken hasat çilek üretim merkezlerinden biridir. Bunun yanı sıra zeytin, incir ve yöresel Ege mutfağı da Atça'nın önemli zenginlikleri arasında yer almaktadır.

Bölgenin geçmişi ise modern yerleşimden çok daha eskilere uzanmaktadır. Atça'nın yakınındaki Yassitepe Höyüğü'nde yapılan araştırmalar, bu topraklarda binlerce yıl öncesine uzanan yerleşim izlerinin bulunduğunu göstermektedir.

Düzenli sokakları, doğal güzellikleri ve tarımsal zenginlikleriyle Atça, Ege'nin sakin atmosferini özgün bir şehir planıyla buluşturan, keşfedilmeyi bekleyen özel yerleşimlerden biri olarak dikkat çekmektedir.

Nehir Yüksel

DUBLIN GÜNCESESİ

Derin Güngör

MUN kulübü olarak İrlanda'ya gitmek aslında bizim için çok zorlu bir süreç oldu çünkü 8 saat rötat yedik. Bu rötatın sebebi de normal, genel sebeplerden değil; uçağın burnuna yıldırım düşmesiydi. Havalimanında uzun süre geçirmemize rağmen İrlanda'ya gittiğimizde bizi soğuk bir hava karşıladı. Otele vardığımızda hepimiz çok yorgunduk ve odalarımıza yerleştik. İlk gün bizim için daha çok gezi günüydü, ilk önce Dublinia Viking ve Orta Çağ Müzesi'ni gezdik. Bir çok viking heykeli ve Orta Çağ vikingleriyle ilgili bilgi toplayabileceğiniz bir çok yazı vardı, hatta anı olarak isminizi o zamanki dilde yazabileceğiniz bir bölüm bile vardı. Otele geri döndüğümüzde ise açılış töreni yapıldı ve komitelerimize dağıldık.

Çoğu komitede 30-40 kişi olmasına karşın benim de bulunduğum Security Council (Güvenlik Konseyi) 14 kişiden oluşuyordu. Bir kısmımız Liberya, bir kısmımız ise Hırvatistan'ı temsil ediyorduk. İrlanda'da beni en çok şaşırtan şeylerden biri havanın inanılmaz soğuk olmasına rağmen yerlilerin bunu hiç umursamıyor gibi davranmasıydı. Biz montun üstüne atk geçirip donmamaya çalışırken insanlar sokakta tişörtle yürüyordu. Hatta bazıları şort giymişti ve sanki havanın 25 derece olduğu bir yaz günü gibi gayet rahat dolaşıyorlardı. En şok olduğum an ise denize giren insanları görmek oldu. Biz titreyerek fotoğraf çekmeye çalışırken birkaç kişi hiçbir şey yokmuş gibi suya girip yüzüyordu. Bir süre sonra o kadar alıştım ki montla gezen insanların turist olduğunu anlamaya başladım.

Katıldığımız konferansın neredeyse yarısı, hatta daha fazlası Türklerden oluşuyordu. İlk başta yurt dışında olduğumuz için farklı ülkelere daha fazla insan görmeyi bekliyorduk ama etrafa baktıkça her köşeden Türkçe konuşmalar duyuyorduk. Konferans boyunca farklı şehirlerden gelen birçok Türk öğrenciyle ve farklı ülkelere gelen birçok kişiyle tanışma fırsatımız oldu, bu da geziyi bizim için daha eğlenceli hale getirdi. Son günümüzde ise Oscar Wilde anıt heykelini ziyaret edip evini dışardan görme fırsatı bulduk. Heykelin bulunduğu ortam da İrlanda'nın sakin ve ağaçlarla çevrili havasını yansıtıyordu. Ardından Trinity College Dublin'ı gezdik. Tarihi yapıları, büyük kütüphanesi ve kampüsün atmosferi gerçekten etkileyiciydi.

İrlanda gezisi benim için sadece farklı bir ülke görmekten ibaret değildi. Aynı zamanda yeni insanlar tanıdığım, farklı bir kültürü yakından gözlemlediğim ve unutmamayacağım anılar biriktirdiğim çok özel bir deneyimdi. Yağmurlu ve soğuk günler geçirmiş olsak da asla pişman olmadığım bir geziydi.

Dublin'den ayrılırken valizlerimizde sadece eşyalarımızı değil, uzun süre unutmayacağımız güzel anıları da taşıdık.

BUZLAR ARASINDAKİ GÜÇ MÜCADELESİ

Mevcut savunma anlaşmaları sayesinde ABD, bölgedeki stratejik avantajlarını zaten korumaktadır. Bu nedenle Grönland meselesi, toprak edinme arayışından çok, uluslararası iş birliği ve çok taraflı diplomasi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Gelecekte Arktik bölgesinin önemi daha da artacak gibi görünmektedir. Ancak Grönland'ın geleceğinin, güç mücadelelerinden ziyade sürdürülebilirlik, uluslararası hukuk ve halkların kendi kaderini tayin etme hakkı doğrultusunda şekillenmesi beklenmektedir. Buzlarla kaplı bu dev ada, yalnızca Kuzey Kutbu'nun değil, aynı zamanda 21. yüzyıl jeopolitiğinin de en dikkat çekici merkezlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Grönland'ın Yükselen Jeopolitik Önemi

Son yıllarda Grönland, yalnızca sahip olduğu doğal güzellikleriyle değil, küresel güç dengelerindeki stratejik konumuyla da dünya gündeminin merkezine yerleşmiştir. Özellikle Donald Trump döneminde yeniden gündeme gelen Grönland'ın Amerika Birleşik Devletleri tarafından satın alınması fikri, Arktik bölgesinin jeopolitik önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Kuzey Amerika'nın kuzeydoğusunda, Arktik ve Atlantik okyanusları arasında yer alan Grönland, enerji kaynakları, maden rezervleri, yeni deniz ulaşım yolları ve iklim araştırmaları açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Buzulların erimesiyle birlikte ortaya çıkan yeni ticaret rotaları, bölgeyi küresel rekabetin önemli merkezlerinden biri hâline getirmektedir.

Arktik ve Atlantik okyanusları/Maden Rezervleri

ABD'nin Grönland'a olan ilgisi yeni değildir. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana bölgede askeri varlık bulunduran ABD, geçmişte de Danimarka'ya çeşitli satın alma teklifleri sunmuştur. Ancak günümüzde Grönland'ın geniş özerklik haklarına sahip olması ve halkın kendi geleceğini belirleme hakkı, böyle bir satışın uluslararası hukuk açısından oldukça zor olduğunu göstermektedir.

Doğal kaynaklar bakımından zengin olan Grönland, nadir toprak elementleri, altın ve diğer madenler açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ayrıca hidroelektrik kaynakları sayesinde yenilenebilir enerji kullanımında dünyanın önde gelen bölgelerinden biri olarak dikkat çekmektedir. İklim değişikliğinin etkilerinin incelenmesinde de önemli bir araştırma merkezi konumundadır. Bununla birlikte uzmanlar, ABD'nin Grönland üzerinde egemenlik kurmasının gerekli olmadığını belirtmektedir.

Yeni Bir Hayata Güvenle Başla

Necdet Eymen Göçer

Dijital Dünyadan İnsani Bir Çözüm

“Yeni Bir Hayata Güvenle Başla, Uyumun Dijital Rehberi e-Göç” projesi, göçmenlerin yaşadıkları bu sorunlara dijital bir çözüm sunmak amacıyla geliştirilmiştir.

Proje kapsamında yapılan araştırmalar, anketler ve birebir görüşmeler sonucunda göçmenlerin en çok ihtiyaç duydukları alanlar belirlenmiş ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda e-Göç adlı mobil uygulama tasarlanmıştır.

Çok dilli ve kullanıcı dostu bir yapıya sahip olan uygulama sağlık hizmetlerinden eğitim olanaklarına, sosyal yardımlardan resmî işlemlere kadar pek çok konuda rehberlik ederek göçmenlerin bilgiye güvenli ve hızlı biçimde ulaşmalarını hedeflemektedir.

Uyum Sürecine Destek

Projenin temel yaklaşımı, göçü yalnızca bireysel bir uyum çabası olarak değil toplumun tüm kesimlerinin katkısıyla gerçekleşen karşılıklı bir entegrasyon süreci olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda geliştirilen platform, yalnızca kayıtlı göçmenleri değil, düzensiz göçmenleri de kapsayabilecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca uygulamanın ilerleyen süreçte e-Devlet, e-Nabız ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının dijital sistemleriyle entegre edilebilmesi hedeflenmektedir.

Uyumun Dijital Rehberi “e-Göç”

Bir insanın doğup büyüdüğü topraklardan ayrılarak bambaşka bir ülkede yeni bir hayat kurmaya çalışması, yalnızca coğrafi bir değişim değildir. Yeni bir dil, farklı bir kültür, bilinmeyen kurallar ve günlük yaşamın en temel ihtiyaçlarına ulaşma çabası, göçmenlerin karşı karşıya kaldığı en büyük zorluklar arasında yer almaktadır. İşte tam da bu noktada, teknolojinin sunduğu imkânlar, uyum sürecini kolaylaştıran önemli araçlara dönüşmektedir.

Göçün Görünmeyen Yüzü

Günümüzde milyonlarca insan savaşlar, ekonomik nedenler, iklim değişikliği ve güvenlik sorunları nedeniyle yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre, dünya genelinde zorunlu göç nedeniyle yerinden edilen insan sayısı her geçen yıl artmaktadır.

Yeni bir ülkeye gelen göçmenler eğitim, sağlık, barınma, sosyal yardım ve resmî işlemler gibi pek çok konuda bilgi eksikliği yaşayabilmekte, dil engelleri nedeniyle hizmetlere erişmekte güçlük çekebilmektedir. Bu durum yalnızca bireylerin yaşam kalitesini değil, toplumsal uyum süreçlerini de doğrudan etkilemektedir.

Teknoloji ile Toplumsal Uyum Arasında Köprü

Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde, bilgiye erişim bireylerin yaşamlarını doğrudan etkileyen temel unsurlardan biri hâline gelmiştir. e-Göç projesi de teknolojiyi yalnızca teknik bir araç olarak değil, toplumsal uyumu destekleyen ve insan hayatını kolaylaştıran bir köprü olarak değerlendirmektedir.

Göç olgusunun giderek daha küresel bir boyut kazandığı günümüzde, dijital çözümler sayesinde insanların yeni yaşamlarına daha güvenli başlamaları mümkün hâle gelmektedir. Belki de bazen bir insanın yeni bir ülkede kendisini yalnız hissetmemesi için gereken şey, cebindeki telefonda yer alan küçük ama doğru bir rehberdir.

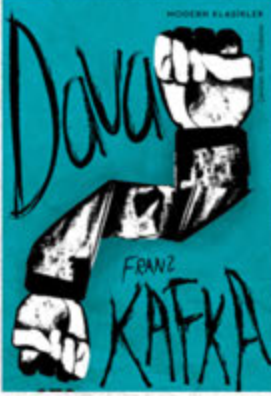

FELSEFE

DÜŞÜNCE YOLCULUĞU

FRANZ KAFKA'NIN "DAVA" ROMANININ DAVASI ÜZERİNE BİR DENEME

Kafka, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun otokratik, çökmekte olan yönetimi altında 1914 - 1915 yılları arasında Dava Davası'nı yazdı. Günlük hayat, yoğun bürokratik aşırı evrak işleri, etnik gerilimler, ağır devlet sansürü ve I. Dünya Savaşı'nın ani patlak vermesi ile karakterize edildi. Kafka, Prag'da sigorta memuru olarak yaşadı ve çalıştı; Habsburg yönetiminin boğucu evrak işlerine ve labirentvari ofislerine derinden aşinaydı. Hukuk okuduğu için Kafka, İmparatorluğun karmaşık ve bazen saçma hukuki süreçlerini anlıyordu. Kitaptaki suçlamaların keyfi doğası ve şeffaf bir savunmanın olmaması, imparatorluk adaletinin öngörülemez ve çoğu zaman hesap veremez erişimini alegorize eder. Bu yaygın gözetim, kısıtlama ve yaklaşan sistematik şiddet atmosferi, romanı derinden etkiledi.

The Trial, suçu aniden suçlanmadan tutuklanan Josef K. hakkında bir romandır. Hikaye boyunca, hayatını kontrol eden gizemli ve kafa karıştırıcı bir hukuk sistemine karşı mücadele eder. Josef K. cevaplar ararken yolsuzluk, bürokrasi, korku ve izolasyonla karşı karşıyadır. Roman, otorite egemen bir toplumda adaletsizlik, güçsüzlük, suçluluk ve bireysel özgürlüğün kaybı temalarını inceliyor. Sonunda, Josef K. sistemden kaçamaz ve neden suçlandığını öğrenmeden trajik bir kaderle karşılaşır.

Josef K. 30. doğum günü sabahı beklenmedik şekilde odasında tutuklandığında, durumu mantıklı anlamaya çalıştı. Kafka, "Arama emrini görmek istedi ve kendisine hangi suçlamanın yöneltildiğini sordu" (s. 6) yazar; bu da K.'nin başlangıçta hukuk sisteminin açık kurallar ve delillere uyması gerektiğine inandığını gösteriyor. Tutuklamanın ya bir hata ya da banka meslektaşları tarafından organize edilen bir şaka olduğunu varsaydı. Kafka'nın yazdığı gibi, "Bunun bir şaka olduğunu, belki bankadaki meslektaşları tarafından düzenlendiğini düşündü" (s. 4).

Josef K.'nin mahkemenin konumuyla yüzleşmesi, Kafka'nın adaletin artık şeffaf, büyük bir kurum değil, boğucu, derin yozlaşmış bir bürokrasi olduğu erken 20. yüzyıl modern hukuk sistemine yönelik eleştirisini vurguluyor. Geleneksel olarak, bir adliye binasının kamu düzeninin ve nesnel gerçeğin görkemli bir sembolü olması beklenmektedir. Kafka, modern kurumsal gücün gizlilikte nasıl işlediğini göstermek ve bireyi izole etmek için bu beklentiye altüst eder. Bu merkezizetsiz ve kaotik alanda, hukuki mantık tamamen işe yaramaz.

Josef K., tuhaf tutuklanmasını bir kenara itmeye ve saygın banka işinin düzenli rutinini sürdürmeye çalıştı. Ancak gizemli Saray günlük hayatının her köşesine sızmaya başladı, enerjisini tüketti ve düşüncelerine sızdı. Kaotik, alaycı bir kalabalık ve tuhaf bir yargıç tarafından çevrili olan Josef K. kendini mantıkla savunmaya çalıştı. Kendini rasyonel argümanlarla savunma girişimi başarısız oldu çünkü karşılaştığı sistem gerçeği bulmak için tasarlanmamıştı; aksine, sadece kendi kafa karıştırıcı yapısını sürdürmek için var olmuştur. Onun meydan okuması çaresizliğe dönüştü. Mahkemenin yazılmamış kurallarında yol bulmak için tuhaf karakterlere güveniyordu—yatak bağımlısı bir avukat, mahkeme ressamı ve hapishane papazı gibi. Ressam Titorelli ile konuşması, orada normal adaletin geçerli olmadığını ortaya koymaktadır: "Daha önce mahkemeye gerekçeli kanıtlarlar.

Baş banka memuru olarak sosyal statüsünü kullanarak muhafızları korkutmaya çalıştı. Josef K. onlarla konuşmayı bıraktı; "Öyle mi," diye düşündü kendi kendine, "gerçekten böyle üs görevlilerinin gevezeliğine karışmaya mı devam etmeliyim?" (s. 13). Josef K. ilk duruşması için adrese geldiğinde, görkemli ve görkemli bir adliye beklentisi, fakir ve kaotik bir apartman binasının gerçeği karşısında tamamen paramparça oldu. Durumu küçümseyerek kibirli bir şekilde reddetti ve Kafka'nın yazdığı gibi, "düzensiz toplantıyı ve kirliliği ortamı hafife aldı, böyle sefil bir ortamda faaliyet gösteren bir mahkemenin, kendisi gibi başarılı bir banka memuru üzerinde gerçek bir entelektüel veya ahlaki otoriteye sahip olamayacağını düşündü." Profesyonel hukuk odaları yerine, kendini boğucu derecede sıcak ve kalabalık bir çatı katında buldu. Josef K. defteri masadan aldı ve sayfalarından birini parmağı ile başparmağının arasında tuttu, sanki ondan tiksiniyormuş gibi... "Bunlar yargıç kayıtları," dedi, masaya geri bırakarak" (s. 24).

OPTİMAL Mİ ORĞANİK Mİ?

**“İktidar, yaşamı üretir ve düzenler onu yalnızca bastırmaz.”
-Michel Foucault**

Çinli genetikçi He Jianku, yaptığı çalışmalar sonucunda CRISPR-Cas9 adlı bir gen düzenleme tekniğiyle embriyonun DNA'sını kalıtsal olarak düzenleyebildiğini iddia etti. Bu buluş hastalıkları tedavi etmekten öte, insan genetiğini şekillendirerek hastalıkların oluşumunu tamamen engellemeyi mümkün kılıyor. Ancak bu durum bilimin etik sınırlarla denetlenip denetlenemeyeceği tartışmasını da ortaya çıkartıyor. Bir şeyin bilimsel olarak yapılabilir olması ahlaki olarak da yapılmasının doğru olduğu anlamına mı gelir? Bu konuya karşı temel argümanlar bireysel özerklik, toplumsal eşitsizlik ve gelecek nesillere aktarımdır.

Bireysel özerklik yani otonomi birinin dış baskı olmadan, bilinçli ve rasyonel bir şekilde kendi kararlarını verebilmesidir. Biyoetik bağlamında bakıldığında ise kişinin kendi bedeni ve hayatı hakkında bilgilendirilmiş ve özgür kararlar verebilmesi anlamına gelir. Yani herhangi bir zorlama olmadan, kişinin doğru bilgilere ulaşarak kendi geleceğini kendi belirlemesidir. Genetik müdahalelerin ahlaki açıdan olan sorunlarının çoğu bireyin daha varolmamasıdır. Bu müdahaleden etkilenen bireyin bunun hakkında bilgilendirilmesi ve rıza vermesinin hiçbir yolu yoktur. Uzun vadede ona faydası olacağı düşünülerek yapılan genetik müdahaleler bir şeyin ters gitmesi durumunda bireyin hayatını daha da zorlaştıracak hatta tamamen bitirecek komplikasyonlara da sebep olabilir ve bunun yaşanmayacağını hiçbir garantisi yoktur. Büyük komplikasyonları olan tüm medikal prosedürlerde kişinin rızası alınıp bilgilendirilirken genetik müdahalelerde bunun yapılamaması karşıt görüşlerin oluşmasının en temel nedenlerinden biridir. Bireysel özerklik kavramında en öne çıkan filozof Immanuel Kant'tır.

Kant'a göre insan kendi eylemlerini kendi belirleyebilen ve kendine yasalar koyabilme yetisi olan bir varlıktır. Bu nedenle bireyin başkalarının amaçlarına hizmet edecek şekilde yönlendirilmesi "araçsallaştırılması" anlamına gelir ve ahlaki açıdan kabul edilemezdir. He Jianku'nin yaptığı genetik müdahaleler sadece hastalık önlemek amaçlı gibi dursa da gelecekte yaratacağı öngörülemeyen etkiler bireyin yaşam koşullarını onun rızası dışında belirleyecektir. Bu durum, bireyin kendi yaşamı üzerinde karar verme kapasitesini zedeleyerek Kant'a göre özerklik/otonomi ilkesini sorunlu hale getirir. Ancak özerklik kavramı batıda geliştirilmiştir ve her kültüre aynı şekilde uygulanamaz. Özellikle Orta Doğu ve Asya toplumlarında birey değil toplum merkezci bir kimlik anlayışı geçerlidir. Yani Batı'da kişi kendi kararlarını vermeye teşvik edilirken Doğu'da kararlar ailece/ toplumca/ klanca/ kabilece verilir. Bu durum özerkliği evrensel etik bir ilke olmaktan uzaklaştırarak genetik müdahalenin ahlaki olarak yanlış olduğunu kesin olarak göstermez. Bu iki farklı anlayışın biri diğerinden daha meşru değildir.

Benzer şekilde Jürgen Habermas, genetik müdahalelerin bireyler arasındaki ahlaki eşitliği zedeleyebileceğini savunur. Habermas'a göre bir birey, ancak genetik yapısının başka biri tarafından bilinçli olarak belirlenmediğini varsayabildiğinde kendisini yaşamının "bölünmemiş yazarı" olarak görebilir. Aksi takdirde, bireyin varoluşunun temel unsurlarının dışsal bir irade tarafından şekillendirilmiş olması, onun özerklik algısını zayıflatır. Habermas bu durumu, genetik müdahalelerin kişiler arasında "asimetrik bir ilişki" yerleştirdiğini ve bunun bireylerin kendilerini "özgür ve eşit varlıklar olarak anlama biçimlerini tehdit ettiğini" ifade ederek açıklar (Habermas, 2003). Dolayısıyla genetik düzenleme yalnızca biyolojik bir müdahale değil, aynı zamanda bireyin kimlik inşasını ve toplumsal ilişkilerini etkileyen derin bir etik sorundur.

Bir diğer handikap ise genetik müdahalelerin kontrolden çıkma ihtimalidir. Genetik müdahalenin yapıp yapılmayacağını kararlaştıran kişilerin bir anne gibi merhametli olduğunu öngörmeyi istesek bu teknolojiyi kullanacak kişiler her zaman düşündüğümüz gibi iyi niyetli olmayabilir. Bugün sadece HIV üzerine yapılan çalışma yarı daha zeki, daha atletik ya da birçok alanda daha yetenekli bebekler oluşturmak için de kullanılabilir. Bu teknolojinin kimin eline geçeceği veya kontrolden çıkma ihtimali bilinmediğinden dolayı faydadan çok zarar oluşturması mümkündür. Bilimin araçsallaşmasıyla, genetik müdahalenin parayla satılan bir ürün olması, durumu daha da vahşileştirir.

Öte yandan, genetik müdahaleleri savunan görüşler de önemli bir yer tutmaktadır. Julian Savulescu, ebeveynlerin çocuklarına mümkün olan en iyi yaşam koşullarını sağlama yükümlülüğünden hareketle, genetik seçimin ahlaki olarak savunulabilir olduğunu ileri sürer. Savulescu'ya göre ebeveynler, sahip olabilecekleri olası çocuklar arasından "mevcut ve ilgili bilgilere dayanarak en iyi yaşama sahip olması beklenen çocuğu seçmelidir". Bu yaklaşım, genetik müdahaleyi yalnızca bir seçenek değil, aynı zamanda belirli durumlarda ahlaki bir gereklilik olarak görür; nitekim Savulescu bu tercihin "bir çocuğun diğerine tercih edilmesi için ahlaki bir neden oluşturduğunu" belirtir (Savulescu, 2001). Bu perspektif, özellikle ciddi genetik hastalıkların önlenmesi söz konusu olduğunda güçlü bir gerekçelendirme sunar. Ancak bu yaklaşım da çeşitli eleştirilere açıktır. Öncelikle, hangi özelliklerin "en iyi yaşamı" sağlayacağı sorusu nesnel bir biçimde yanıtlanamaz. Zeka, fiziksel kapasite ya da belirli karakter özellikleri gibi unsurların evrensel olarak üstün kabul edilmesi, kültürel farklılıkları ve bireysel çeşitliliği göz ardı etme riskini taşır. Ayrıca genetik müdahalelerin kalıtsal olması, yalnızca mevcut bireyi değil, gelecek nesilleri de etkileyecek geri döndürülemez sonuçlar doğurabilir. Bu durum, etik sorumluluğun kapsamını genişleterek henüz var olmayan bireylerin haklarının da dikkate alınmasını gerektirir.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, CRISPR-Cas9 gibi gen düzenleme teknolojileri yalnızca bilimsel ilerlemenin bir ürünü değil, aynı zamanda derin etik, toplumsal ve felsefi soruları beraberinde getiren bir dönüşüm aracıdır. Bir şeyin bilimsel olarak mümkün olması, onun ahlaki olarak da kabul edilebilir olduğu anlamına gelmez. Bireysel özerklik, toplumsal eşitlik ve nesiller arası sorumluluk gibi temel ilkeler göz önünde bulundurulmadan yapılacak genetik müdahaleler, uzun vadede geri dönüşmesi güç sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle genetik teknolojilerin geleceği, yalnızca bilimsel gelişmelere değil, bu gelişmeleri yönlendirecek etik çerçevenin ne ölçüde dikkatli, kapsayıcı ve sorumlu bir şekilde oluşturulacağına bağlıdır.

Kaynakça

- Sandel, M. J. (2007). *The case against perfection: Ethics in the age of genetic engineering*. Harvard University Press.
- Habermas, J. (2003). *The future of human nature*. Polity Press.
- Savulescu, J. (2001). Procreative beneficence: Why we should select the best children. *Bioethics*, 15(5-6), 413-426. <https://doi.org/10.1111/1467-8519.00251>

Ece Onmuş

Yukarıda verilen Albert Camus'nun Veba kitabından alınan sözde kötülüğün bilgisizlikten geldiği ve iyi niyetin bilgi olmadan zarar verici olduğu anlatılmıştır. Bu yazıda, Camus'nun ne anlatmak istediğini açıklarken bu söz hakkında kendi yorumlarımı da anlatacağım.

Camus kötülüğün çoğunlukla insanın doğasında olduğuna inanmaz. Kişinin yaptığı hareketlerin kötü olmasını ise tamamen cehalete bağlar. Bilerek kötülüğün olmayacağını fakat **bilgisiz iyiliğin** ise bir faydası olmayacağına değinir. Aynı zamanda kötülüğün cahillikten beslendiğini de savunur. Tabii ki insan olmak içinde iyiyi ve kötüyü barındırmak zorunda olan bir deneyimdir. Kimse her zaman iyi ya da her zaman da kötü davranışlar yapamaz. Hatta bu bazı Uzakdoğu felsefelerinde 'yin-yang' olarak açıklanmıştır ama Camus'a göre yapılan kötülüklerin engellenmesi için gereken bilgiye sahip olsaydık eylemler ortaya çıkmazdı. Bu görüşü bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse Camus faşizmden beslenen Nazizm'in tüm dünyaya yayıldığı bir dönemde yaşamıştır. Hatta bu alıntının içinde bulunduğu kitabı Veba faşist düşüncelerin tüm Avrupa'ya yayılması hakkında metaforları da içinde barındırır. Aşırı milliyetçilik ve anti-semit görüşler üstüne kurulmuş Nazi Partisi üstün bir Alman ırkına ulaşmayı amaçlamıştır. Almanya'da dönemin siyasi ortamının karışık olmasından yararlanarak ise oldukça güçlü bir hale gelmişlerdir. Halk 1. Dünya Savaşından sonra Almanya'ya uygulanan ağır yaptırımlardan mağdurdur. Aynı zamanda ekonomi ve toplumun düşük eğitim seviyesi de önemli problemlerdir. Sürekli ezilen ve zorluklar çeken bir halkı kıskırtmanın en güzel yolu da onları üstün hissettirmektir. Bu işe yarar ve halk aşırı ayrımcı politikaların bir gün onlara da zarar vereceğinin farkında olmadan Nazi partisinin güçlenmesine sebep olur. Farklı kesimlerden bir çok insan partinin yükselişine karşı çıkmıştır fakat en belirginleri içinde Thomas Mann ve Hannah Arendt gibi felsefe ve edebiyatla ilgilenen kişileri de barındıran aydın kesimdir. Bu Camus'nun kötülüğün cehaletten beslendiği düşüncesini kanıtlar.

Cehalet tabii ki partinin yükselmesinin tek sebebi değildir fakat halkın kolayca manipüle edilmesinde etkili bir rol oynamıştır. Her mağdur gibi bir gün güçlenmeyi istemişlerdir ve bunun sayesinde sadece endilerini yücelten bir ideolojiye ayak uydurmuşlardır. Tabii ki halkın manipülasyonu sadece Nazi Almanyası örneğinde değil diğer bir çok ülkede de görülebilir.

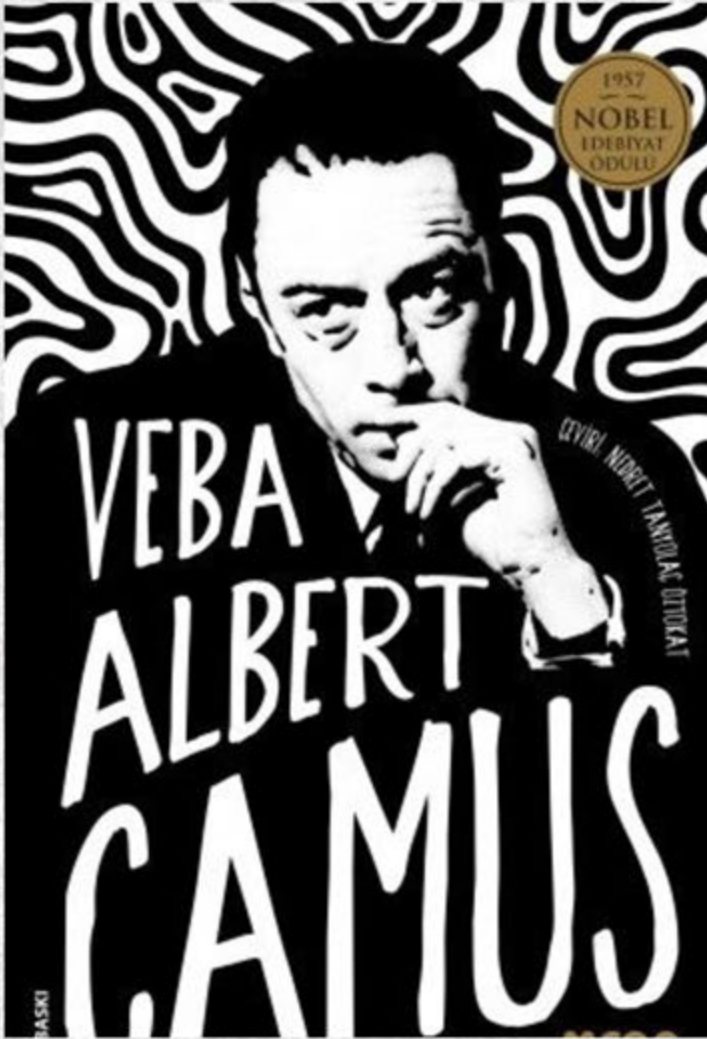
İkinci olarak iyi niyetin eğer bilgi ile desteklenmiyorsa en az kötü niyet kadar zararlı olduğu görüşü var. Camus burada erdem ile bilginin özdeşliğini anlatıyor. Kişilerin niyetleri iyi olsa da bilgisizliğin bu niyeti kullanamamaları sağlayacağını söylüyor. Bu sözün üzerine bir süre düşünürseniz bir yerden tanıdık geldiğini fark edebilirsiniz. Felsefenin önemli bir özelliği kümülatif olması olduğundan bu şaşırtıcı gelmeyecektir fakat Camus'nun bu görüşünün temelleri aslında ondan yüz yıllar önce yaşamış başka bir filozof tarafından atılmıştır. Bu filozof Sokrates'tir. Sokrates'in ahlak anlayışının erdem ve bilgi üzerine şekillenmiştir. Ona göre iyi bir insan olmak için önce iyinin ne olduğunu bilmek gerekir. Camus ile bağdaştığı yer de burasıdır. Hem Sokrates'in ahlak anlayışını hem de Camus'nun alıntısını incelersek aynı noktaya varırız. Bir kişi kötü bir niyete sahip olmayabilir fakat bu onun kötü davranışlar yapmasını engellemez. Sorunun ne olduğunu anladıktan sonra da çözme aşaması gelir. Kişi cehaletten nasıl kurtulur? Sokrates bunun için sorgulama yöntemini yani diyalektiği kullanır. Kişiyi eleştirerek ve sorular sorarak konu hakkında yüzeysel bir bilgiye sahip olduğunu fark ettirir. Böylece kişi soruları cevaplamaya çalışırken sahip olduğu bilgi de derinleşir. Meşhur sözünde olduğu gibi kişinin bildiği tek şeyin, hiçbir şey bilmediği olmasını amaçlar. Ona göre her şeyi bildiğini düşünmek tehlikelidir çünkü beraberinde hem kibri hem de cehaleti getirir.

Ece Onmuş

Yukarıda verilen Albert Camus'nun Veba kitabından alınan sözde kötülüğün bilgisizlikten geldiği ve iyi niyetin bilgi olmadan zarar verici olduğu anlatılmıştır. Bu yazıda, Camus'nun ne anlatmak istediğini açıklarken bu söz hakkında kendi yorumlarımı da anlatacağım.

Son olarak, bana göre bu söz ilk ele alındığında pratik hayattan oldukça uzak durabilir. Sonuçta dünya üzerindeki tüm kötülükleri cehalete bağlamak kişinin sorumluluğu tamamen kendisinden uzaklaştırmak ve rahatlamak için kullandığı bir bahane olarak kullanılmaya oldukça açıktır. Fakat Camus insanlar cahil diyerek bırakmamıştır. Kötülüğe karşı gelmek veya kendimiz de kötülüğün bir parçası olmamak için ne yapmamız gerektiğini cahilliğe bu kadar büyük bir güç vererek göstermiştir. Eğer cehalet dünyayı yaşanamaz bir yer kılma gücüne sahipse bilgi onunla savaşmak için elimizde olan en güçlü silahtır. Biz bu çağın insanları olarak ne Sokrates'in ne de Camus'nun sahip olmadığı bir şansa sahibiz. Bilgiye ulaşmak için istememiz yeterli. Saniyeler içinde onu karşımıza çıkartacak bir teknoloji var. Aynı zamanda da hem Sokrates'in hem Camus'nun ölümlerinin üstünden oldukça fazla zaman geçse de konuşulmasına sebebiyet veren araca hepimiz sahibiz. Düşünmek. Bu iki gücü birleştirdiğimizde hem kendi cehaletimiz hem de çevremizdeki cehaletle savaşacak gücümüz var.

Özetle, Camus dünyadaki kötülüklerin sebebini kişilerin cehaletine ve bilgisizliğine bağlamıştır. Niyeti iyi olan kişiler bile bunu bilgi ile güçlendirmek zorundadır. Cehalete ciddi bir yıkıcı güç vermiştir. Bununla birlikte bilgiye verdiği değeri de göstermiştir. Bu görüşünün temelini oluşturan unsurlar ise Sokrates ve yaşadığı dönemin şartlarıdır.

Ece Onmuş
26.11.2024

3. "Cehennem artık dini bir inanç ya da fantezi değil evler, taşlar ve ağaçlar kadar gerçek bir şey. Belli ki kimse içinde yaşadığımız zamanın yeni bir insan türü yaratmış olduğunu bilmek istemiyor. Düşmanları tarafından toplama kamplarına ve arkadaşları tarafından temerküz kamplarına konulanlar."

Hannah Arendt, Kaynak: "We Refugees", (Biz Mülteciler, Çev Erdem Üngür) The Menorah Journal, 1943; Altogether Elsewhere: Writers on Exile, yay. haz. Marc Robinson, Boston: Faber

KÖTÜLÜĞÜN FELSEFİ TARİHİ DÜNYADAKİ CEHENNEMİN ANALİZİ

"Cehennem boş, bütün şeytanlar burada." Shakespeare'in Fırtına adlı eserinde karakterin anlık delilik halini betimlemek için geçen bu dize çarpıcı ama bir o kadar da gerçektir. Modern çağ, cehennemi bir çocuğun iyi bir insan olma motivasyonu olmaktan çıkartıp milyonların hayatının içine yedirilmiş siyasi ve teknolojik bir gerçeğe dönüştürmüştür. Artık bir insanın davranışlarını yönetme amaçlı basit bir kâbus değil hepimizi içine alan bir gerçekliktir. Fakat bu durum inanmak istediğimiz gibi yeni midir? Gerçekten bir zamanlar cehennem olmayan bir dünyaya sahip miydik?

Felsefe tarihinin önemli filozoflarından olan Sokrates, insanı iyi olarak tanımlamıştır. Yaptığı kötülük olarak kabul edilen davranışların ise bilgisizliğinin bir sonucu olduğunu ve amaçlanmamış olduğunu iddia etmiştir. Ancak Antik Yunan'dan günümüze insanlığın iyilik tanımı sürekli evrimleşmiştir. Bunun en temel örneği köleliğin varlığının Antik Yunan filozoflarını ne kadar ilgilendirmedir. Sokrates insanın kötü olmadığını iddia ederken belki de onlarca köleye sahiptir. Bir grup insana adeta bir mal gibi sahip olmayı kendi içinde haklı bulabilirken aynı zamanda kötülüğün içimizde olmadığını inanmıştır. Geometriyi bir köleye bile öğretebileceğini iddia edip aşağılamaktan hiç çekinmemiştir. Bu durum dönemin şartları bahane edilerek normalleştirilmiş, kölelerin değil hizmet ettikleri filozofların anlatılarını okuduğumuz içinse üstüne çok da düşünme değeri olmayan bir konu olarak kalmıştır. Oysa köle olarak nitelendirilen kişiler de insandır ve yüzyıllarca cehennem gibi hayatlar yaşamalarına göz yumulmuş, insan olarak nitelendirilmemişlerdir. Bugün köleliğe canice diyebilsek de Sokrates'in kötülük hakkındaki düşüncelerinin ne kadar üst ve ayrıcalıklı bir konumdan olduğunu da açıkça görebiliriz. Fakat bu durum dönemin düşünürlerinin hümanist olmamasından değil dönemin kötülük anlayışının buna ters olmamasından dolayıdır. Köleliği eleştiren bir sorgulama gerçekleştikten itibaren ise kötülük anlayışı evrilmiş, bundan sonraki çağlarda da evrilmeye devam etmiştir.

Arendt'in bahsettiği uhrevi cehennem ise tarih boyunca kendini felsefenin, dinin ve edebiyatın konusu olarak bulmuştur. Tüm kutsal kitaplardaki cehennem anlayışı mutlak adalettir. Herkes yaptığı iyiliğin ve kötülüğün karşılığını alacaktır. Cezalar orantılı ve hak yemeden verilir. Bunun temeli Tanrı'nın mutlak bir adaleti olduğu inanışıdır. İnsanlar bu adalete inanmayı onların daha iyi bir dünyaya olan ihtiyacını karşıladığı için tercih ederler. Sonuçta kimse hem hayatını kısıtlayacak kurallar koyacak hem de hakkını yiyecek bir tanrıya inanmak istemez. Hristiyanlığın cehennem inancını ise edebiyata en çok Dante'nin İlahi Komedi'si ile görürüz. Eser Hristiyanlık inancının içindeki Tanrı'nın mesajlarını edebiyata yansıtıp bize cehennemi, cenneti ve arafı hikayeletmiştir. Sistematiği ve kötüyü iyiden ayırma temelli cehennem inancını destekleyip bunu aktaran bir eserdir. Başka bir noktadan, akılcı çağ ve kilisenin baskılarıyla insanların dine olan inancının zayıfladığı dönemde Kant, Tanrı'yı ahlakın teminatı olarak göstererek iyimser bir niyetle kötülükten olabildiğince arındırılmış bir dünya yaratma çabasına girmiştir. Ödev ahlakı anlatısıyla birlikte Tanrı veya din ile aklı uzlaştırmaya çalışmıştır. Fakat Nietzsche'nin deyişiyle insanlar için çoktan "Tanrı ölmüştü." Nietzsche'nin bu görüşü, o ana kadar Tanrı ile temellendirilen hayatın anlamı ve adalet anlayışını insana indirgemıştır. Filozof güç istenci anlatısıyla birlikte insan davranışlarının motivasyonun iyi veya kötü olmak değil gücü ve iktidarı aramak için olduğunu söylemiştir. Machiavelli'nin de dediği gibi insan için zafere giden her yol mübahtır. Kant'ın kurduğu iyimser anlatı ise dünyaya inmiş bu cehennemin vatandaşları için fazlasıyla ütöpik kalmıştır.

KÖTÜLÜĞÜN FELSEFİ TARİHİ DÜNYADAKİ CEHENNEMİN ANALİZİ

Bu noktada Kantçı ahlak anlayışı için "Kantın elleri temizdir ama elleri yoktur" eleştirisi yapılmıştır. Dinin geri dönülemez bir biçimde hasar aldığı düşüncesi ise oldukça geçerlidir. Tek ihtiyacı adil bir dünyanın olması ihtimaline inanmak olan insanlar gördükleri baskıcı ve mantıktan uzak dini uygulamalardan sonra haklı bir biçimde hayal kırıklığına uğramışlardır. Aslında cehennemin burada olmadığını iddia eden bir dinin aktarıcıları olan din görevlileri insanlara iddia ettiklerinin tersini aktarıp bundan faydalanmış, cehennemi dünyaya indirmişlerdir. Cehennem kötülüğün cezalandırıldığı bir yer olarak aktarılsa da tek yanlışı kiliseye inanmak olan insanlar da yanlış uygulamalarla cezalandırılmışlardır. Dünyada adaleti sağlayamayan bir tanrının iddia ettiği gelecekte sağlayacağı ne malumdur.

**Hannah Arendt ve
Avrupalı-olmayan Halklar**
Dekolonizasyon, Avrupa-merkezcilik ve
İliberalizm

"Modern Çağ'da dünyanın değiştiği doğrudur. Teknolojinin gelişimi ve kitle iletişim araçlarının artan önemi sosyal dinamikleri tamamıyla değiştirmiştir. İktidarlar hala güç arzusuyla insanları yönetmeye çalışmaktadır, yalnızca yöntemleri farklılaşmıştır. Arendt'in düşüncesinin aksine ilk çağlardan itibaren kötülük insanlar arasında güçlü bir şekilde bulunmuştur. Görünüşe göre cehennem hep dünyadaydı. Biz ise bunu göremeyecek kadar kördük. "

Arendt'in yaşadığı çağ korkunç ve vahşet doludur. Nazizm'in yükselişi sırasında hem bir kadın ve hem de bir Yahudi'dir. İnsanın insana yapabileceği kötülüğün sınırı var mı bilmemesi cehennemin yeryüzüne indiği hakkında bir düşünce geliştirmesini sağlamıştır. Ancak bunun suçlusunu modern çağ olarak kabul etmek tarihi incelediğimizde çok da mümkün değildir. Çağın kötülük anlayışının değişimi ile birlikte hem düşman hem de dost erdemden uzaklaşmıştır. Fakat bu değişim geçmişte de görülen bir durumdur. Yani yeni değildir. Orta Çağ'daki din ile Tanrıya olan inancın kaybı, ahlaki açıdan düşülen bir boşluğu da kanıtlamıştır. Üzerine düşünüldüğünde Arendt'in görüşleri modern çağa bağlanmıştır çünkü kendisi bu çağda doğmuştur. Orta Çağ'da bilim insanların acımasızca cezalandırılması, 18. Yüzyıldaki Amerikan Yerlisi katliamları gibi birçok kötü durum her çağda görülmüştür. Bu kötülüğü insanlara değil yeni çağa bağlamak, görüşlerin evrimini sanki kendi kendine yaşanmış bir olgu olarak görmek gibidir. Aslında Hobbes'un da dediği gibi "insan insanın kurdu" olduğunu defalarca kanıtlamış, bunun için sistemler kurmuştur. Tarih boyunca iktidar (kilise, devlet, soylular vb.) insanın kurdu olmuştur. Yani bir grup insan diğerini yok etmek ya da kendine ait kılmak için sistemler yaratmış, devleti bir araç olarak kullanmıştır. Kısacası, Arendt'in iddiasının aksine cehennemin bir yansıması her zaman dünyada olmuştur sadece yeterince dikkatli bakmamız gerekir.

“Bağımlılık ile özgürleşme arasında yalnızca bir çelişki yoktur özgürleşmenin başka bir yolu da yoktur. ‘Topluma boyun eğmek’ ve onun normlarını takip etmek gerekir. Özgürlük topluma karşı kazanılamaz.”

Zygmunt Bauman (1925–2017), Akışkan Modernite (2000), Cambridge Polity Press, s. 20

“Yukarıda Zygmunt Bauman’ın Akışkan Modernite adlı kitabından verilen alıntı, kişinin özgürleşebilmesi için topluma boyun eğmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu deneme, onun bakış açısını tartışmayı ve bu iddiaya dair kendi perspektifimi sunmayı amaçlamaktadır.”

Bauman, bağımsızlığın özgürlük olduğu yönündeki yaygın inançla aynı fikirde değildir. Eğer özgürlüğü “özgür olmak” olarak yorumlarsak, Bauman’ın iddiası oldukça alışılmadıktır. Çünkü düşündüğümüzde, bağımsızlık genellikle özgürlüğün önemli bir unsuru olarak kabul edilir. Günlük hayatımızda bile, bir şeyleri kendi başına yapabilen ve başkasına bağımlı olmayan insanların özgür olduğunu düşünürüz. Özgürlüğü aynı zamanda bir erdem olarak da görürüz. Bir kalabalığa karşı çıkabilecek birinin güçlü olduğunu düşünürüz; çünkü uyum sağlamamak, aynı zamanda eleştirilme ihtimalini de beraberinde getirir. Bağımlılık ise kötü olarak değerlendirilir; çünkü küçük yaştan itibaren birey olma yönünde övgü alınız. Tüm bu görüşler bir araya geldiğinde, yukarıdaki alıntı oldukça sıra dışı görünmektedir.

Bauman, “özgürleşmiş” kelimesinin ‘normal’ çağrışımına karşı çıkar. Bana göre bu durum biraz çelişkili görünmektedir; çünkü aynı alıntıda özgür olmak için toplumun normlarını takip etmek gerektiğini söyler. Daha da açacak olursak, Bauman’ın düşüncesi, toplumun genel olarak “bağımlı”, “bağımsız” ve “özgür” kelimelerine yüklediği anlamlarla çelişir. Ona göre bağımlılık ve özgürlük birbirine zıt değildir; aksine birbirini destekler. Ayrıca “özgürlük topluma karşı kazanılamaz” der. Bu da bazı sorular ortaya çıkarır: Özgürlüğün hiçbir zaman kazanılamayacağını mı düşünmektedir, yoksa insanların sosyal varlıklar olması nedeniyle toplumun kendi içinde özgürlüğü elde edemeyeceğini mi kasteder? Ancak her iki soru da bizi aynı noktaya götürür. Bauman’a göre birey tek başına güçsüzdür ve özgür olabilmek için toplumun sunduklarını kabul etmelidir. Aynı zamanda, bazı kontrol alanlarından vazgeçmenin kişiye daha fazla kontrol kazanma imkânı verebileceğini de ima ediyor olabilir. Bazen bazı şeyleri bırakmak ve bir kalabalığa ya da bu bağlamda topluma boyun eğmek, hayatı çok daha kolay hale getirebilir.

Başlangıçta Bauman’a tam olarak katılmıyordum, ancak onun görüşünün özgürlüğün ne olduğuna dair ilginç bir bakış açısı sunduğunu düşündüm. Çoğu insan gibi ben de özgürlüğün bağımsızlığa dayandığına inanıyorum. Bu, başkalarının fikirlerine, kaynaklarına ya da yardımına bağımlı olmamak anlamına gelir. Fakat ben gerçekten kendi bağımsız görüşümle mi böyle düşünüyorum, yoksa toplumun bir parçası olduğum için özgürlük bana bu şekilde mi tanımlandı? Bu açıdan baktığımda, özgürlüğü aslında toplumun düşündüğü şekilde düşünüyorum. Bauman’ın fikirlerine karşı çıkarken bile genel bakış açısına uyum sağlıyorum. Bu da beni bir anlamda çelişkili yapıyor; çünkü karşı çıktığım şeyi yapmış oluyorum.

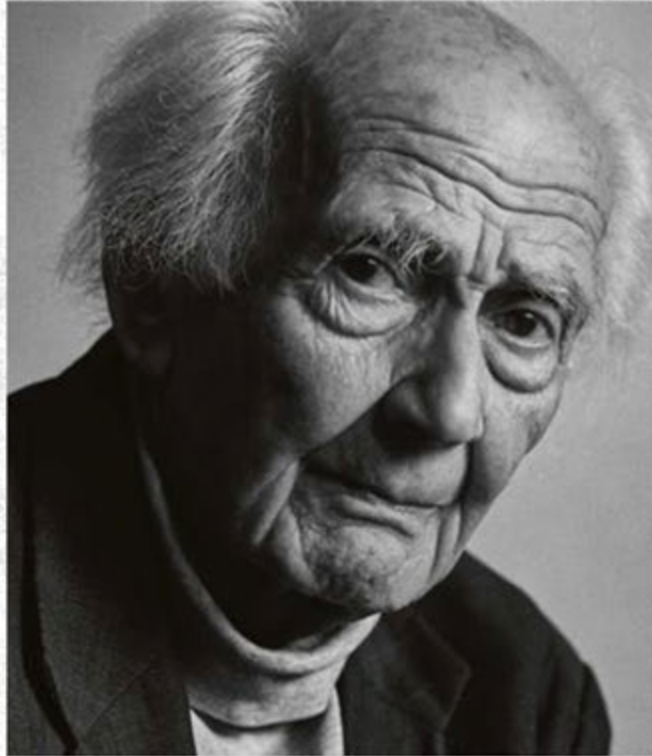

“Yukarıda Zygmunt Bauman’ın Akışkan Modernite adlı kitabından verilen alıntı, kişinin özgürleşebilmesi için topluma boyun eğmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu deneme, onun bakış açısını tartışmayı ve bu iddiaya dair kendi perspektifimi sunmayı amaçlamaktadır.”

Topluma boyun eğmeye katılmıyorum birey olmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Dahası, toplum sınırlayıcı olacak şekilde kurulmuştur ve onun normlarından özgürleşmek, kişinin gerçekten özgür olmasının yoludur. Ancak bu, toplumsal normlara karşı çıkan çoğu insanın düşündüğü şeydir.

Sonuçta insanlar kendi başlarına düşünebildikleri için potansiyel olarak “tehlikelidir” kontrol edilmeleri zordur. Bu nedenle herkesin belirli şeylere uyum sağlamasını sağlamak için korku aşılanır. Toplumsal normlar, yaşanabilir topluluklar oluşturmak için bizim tarafımızdan yaratılmıştır. Bu da özgürlük tanımımızın, toplumsal normların bize sunduğu bir inanç sistemine dayandığını gösterir. Bunu Bauman’ın alıntısıyla ilişkilendirdiğimizde, ne kadar toplumsal normların dışına çıkabildiğimizi düşüsek de sonunda bunun mümkün olmadığını görürüz. Sonuç olarak, Bauman’ın bakış açısı ilk başta gerçeklikten uzak gibi görünüyordu. Ancak üzerine düşündükçe neden böyle söylediği daha anlaşılır hale geldi. İçinde büyüdüğünüz bir sistemin ürünü olmamak son derece zordur. Ayrıca onun da belirttiği gibi, toplumdan bağımsız bir özgürlük elde etmek neredeyse imkânsızdır; çünkü biz zaten toplumun bir parçasıyız ve kalabalıklar bireylerden çok daha etkilidir. Ne kadar denemek istesek de elma ağaçtan çok uzağa düşmez.

Bir Distopya Denemesi Kara Nokta

Kara Nokta'nın neresi olduğu bilinmez. Çünkü "neresi" diye bir şey yoktur.

Kara Nokta'nın neresi olduğu bilinmez. Çünkü "neresi" diye bir şey yoktur. Haritalarda bulunamaz, koordinatları yoktur, hatta bazılarına göre hiç var olmamıştır. Ama yine de herkes orada yaşar. Ya da yaşamaya zorlanır. Asıl problem de budur. Kara Nokta bir yer değil, bir düzen de değil. O, düzensizliğin düzen haline gelmiş hâlidir. Burada gökyüzü bazen gri, bazen mor, bazen tamamen yoktur. Sabah diye bir şey vardır ama ne zaman başladığı belli değildir. Geceler bazı günler hiç gelmez, bazı günler ise günlerce sürer. İnsanlar saatlere bakar ama saatler birbirini tutmaz. Aynı anda hem geç kalırsın hem erkencisindir. Kara Nokta'da bir devlet yoktur. Ya da vardır ama sürekli değişir. Bir gün herkes "Merkez" diye bir şeyden bahseder, ertesi gün kimse böyle bir kelimeyi hatırlamaz. Kurallar yazılı değildir ama herkes uymak zorundadır. En garip olanı ise şu: Kuralları kimsenin bilmemesine rağmen herkesin yanlış yapabilmesidir. Ne zaman hata yaptığını anlamazsın, ama sistem senin yaptığını anlar. Para yoktur, ama insanlar sürekli bir şey kaybeder. Ne kaybettiklerini bilmeden eksilirler. Kimisi sesini kaybeder, kimisi anılarını, kimisi yüzünü. Bir sabah uyanırsın ve bir şeyin eksik olduğunu hissedersin ama ne olduğunu hatırlayamazsın. İşte o gün puanın düşmüş sayılır—ama burada puan diye bir şey de yoktur aslında. Sadece eksilme vardır. Aile kavramı yoktur çünkü kimse kimden doğduğunu hatırlamaz. Ama garip bir şekilde bazı insanlar birbirine bakınca tanıdık hisseder. Bu his yasaktır. Çünkü Kara Nokta'da en tehlikeli şey, bir şeyi hatırlamaya yaklaşımdır. Eğitim diye bir şey vardır ama kimse ne öğrendiğini hatırlamaz. Okullar vardır, sınıflar vardır, tahtalar vardır ama ders bitince herkes boşlukta kalmış gibi olur. Sanki bilgiler kafaya girmez de içinden geçip gider. Öğretmenler bazen aynı cümleyi saatlerce tekrar eder ama o cümle hiçbir zaman tamamlanmaz. İletişim vardır ama kelimeler sabit değildir. Dün "kaç" demek olan bir kelime bugün "kal" anlamına gelebilir. İnsanlar konuşur ama çoğu zaman ne söylediklerini kendileri bile anlamaz. Buna rağmen yanlış bir şey söylediğinde sonuçları olur. Kültür yoktur çünkü geçmiş yoktur. Ama bazen birileri durup dururken ağlar. Neden ağladığını bilmeden. Sanki unuttuğu bir şeyin yasını tutuyormuş gibi. İnsanlar... insanlar eksik. Tam olarak neden eksik olduklarını bilmeden eksik. Kimisi duygularını hissedemez, kimisi sürekli hisseder ama ne hissettiğini çözemez. Bazıları aynaya baktığında kendini tanıır, bazıları tanımaz. Ama en korkuncu, bazen aynada gördüğün şeyin sana bakmamasıdır. Benim bir adım vardı. Bunu biliyorum. Ama artık yok. Çünkü burada isimler kalıcı değildir. Bir süre sonra silinirler. Yerine bir boşluk gelir. İnsanlar sana seslenir ama sen o sesin sana ait olduğunu anlamakta zorlanırsın. Bugün... ya da belki dün... ya da henüz başlamamış bir zamanda uyandım. Uyandım mı emin değilim. Çünkü gözlerimi açtığımda zaten açıldılar. Oda tanıdık değildi ama yabancı da değildi. Duvarlar vardı ama sınırları net değildi. Bir an yaklaşıyor gibiydi, bir an uzaklaşıyordu.

“Kara Nokta’dan çıkış yok.” Kalem elimden düştü. Bunu ben yazmamıştım. Ya da yazmış mıydım?

Nefes aldım. Hava vardı. Ama kokusu yoktu. Kapı vardı. Ama kapının nereye açıldığını bilmiyordum. Açtım. Koridor uzundu. Ya da kısaydı. Adım attıkça değişiyordu. İnsanlar vardı. Hepsi yürüyordu. Aynı yöne mi gidiyorlardı bilmiyorum çünkü yön diye bir şey yok gibiydi. Birine çarptım.Ya da o bana çarptı. Bana baktı. Ya da bakmadı. “Geç kaldın,” dedi.“Ne için?” diye sordum. Durdu. Yüzü bir an bulanıklaştı. “Bilmiyorum,” dedi. “Ama geç kaldın.” “Yürümeye devam etti. Ben de yürüdüm. Çünkü durmak daha garip hissettirdi.Bir odaya girdim. İçeride insanlar vardı. Oturuyorlardı. Önlerinde boş masalar. Ben de oturdum. Bir süre hiçbir şey olmadı.Sonra tavandan bir ses geldi. Ama ses kelimelerden oluşmuyordu. Daha çok hatırlanması gereken bir şey gibiydi. Sanki daha önce duymuştum ama nerede olduğunu hatırlamıyordum. Herkes yazmaya başladı. Ben de başladım. Ama ne yazdığımı bilmiyordum. Elim hareket ediyordu ama kelimeler bana ait değildi. Bir an durdum. Kağıda baktım. Yazdığım şeyi okudum. “Kara Nokta’dan çıkış yok.” Kalem elimden düştü. Bunu ben yazmamıştım.Ya da yazmış mıydım? Etrafıma baktım. Herkes yazıyordu.

Ama kimse okuduğunu kontrol etmiyordu.Bir anda içime tuhaf bir his geldi. Sanki bir şey yanlış. Ama burada her şey zaten yanlış olduğu için... bu his daha da korkutucuydu. Ayağa kalktım. Kimse dur demedi.Kapıya yürüdüm. Kapı yoktu. Az önce vardı. Şimdi yoktu. Duvara dokundum. Sertti. Ama elim içinden geçti.Geri çektim. Kalbim hızlandı.İlk defa gerçekten bir şey hissettim. Korku. Ama korktuğum şey neydi bilmiyordum.Arkamdan bir ses geldi. “Hatırlamaya başlıyorsun.” “Döndüm.Kimse yoktu. Ama ses devam etti. “Bu iyi değil.” “Kim konuşuyor?” dedim.Cevap gelmedi. Ama bir şey değişti. Oda... insanlar... duvarlar...hepsi bir an titredi. Sanki gerçeklik yerinden kaydı.Ve o an fark ettim. Kara Nokta’nın en büyük sorunu kurlsızlık değil. Sorun... hiçbir şeyin sabit olmaması da değil.Asıl sorun şuydu: Bir şeyler yanlış olduğunda düzelmiyor.Sadece... yeniden yazılıyor.Ve kimse eskisini hatırlamadığı için,herkes bunun normal olduğunu sanıyor.Ben hariç.Ya da belki...ben de artık hatırlamıyorum.

Kütüphanenin yakılmasının etkilerini gerçekten anlamak için kütüphanenin kullanım amaçlarını anlamak gerekir.

Antik çağın en dikkat çekici harikalarından biri olan İskenderiye Kütüphanesi, tüm insanlık bilgisini tek bir çatı altında toplamak gibi iddialı bir hedefe sahipti. Biri ana kütüphane, diğeri ise Serapeum olarak bilinen yan bina olmak üzere iki yapıdan oluşuyordu. Kütüphanedeki tam papirüs sayısı hâlâ bilinmemekle birlikte, bazı çalışmalar yaklaşık 500.000 papirüs parşömeni içerdiğini göstermektedir bu da modern dönemdeki 100.000 kitaba eşittir. Ne yazık ki bu büyüleyici yapı, yok oluşunun ardından tarihin sisleri arasında kalarak günümüze ulaşamadı ve tarihin en büyük "ya şöyle olsaydı" senaryolarından birini geride bıraktı.

Kütüphanenin yakılmasının etkilerini gerçekten anlamak için kütüphanenin kullanım amaçlarını anlamak gerekir. Kütüphanenin kalbinde, seçkin bir araştırma enstitüsü olarak hizmet veren Mouseion bulunuyordu. Matematikçiler, astronomlar, şairler ve filozoflar gibi dönemin önde gelen bilim insanları, çalışmalarını Mouseion'da sürdürüyorlardı. Örneğin, matematikçi Öklid ve mekanik bilimci Arşimet'in kütüphanede çalıştığı tahmin edilmektedir. Dahası kütüphane, özellikle İbranice İncil'in Yunancaya çevrilmesine önyak olarak bir çeviri merkezi görevi görmüş ve bu durum Yunanca konuşulan dünyadaki farklı halklar arasındaki engelleri de yıkmıştır. Çeviri ve edebiyatın ötesinde kütüphane, deneysel bilimin bir merkeziydi. Örneğin, Aristarkus tarafından öne sürülen güneş merkezli model, Kopernik'ten neredeyse iki bin yıl önce geniş çapta kabul görerek insanlığın kozmos anlayışını çok daha erken bir tarihte temelden değiştirebilirdi. Ayrıca, anatomik çalışmalar için tıbbi laboratuvarlara da ev sahipliği yapıyordu. Bütüncül olarak bakıldığında, İskenderiye Kütüphanesi'nin sadece bir kitaplık değil, farklı bilimlerin, edebiyatın ve felsefenin birleştiği bir alan olduğu görülmektedir.

Ayrıca, kütüphanenin tarihsel zaman çizelgesi göz önüne alındığında, kütüphanenin ilk olarak Roma Cumhuriyeti lideri Jül Sezar tarafından zarar gördüğü görülmektedir. Tarihi kayıtlar bu yangının, Sezar'ın kendi filosunu ateşlerken neden olduğu trajik bir savaş kazası olduğunu gösterse de, sonrasında gelen Romalıların kütüphaneye karşı kayıtsızlığı, daha derin bir ideolojik duruşu açığa çıkarmaktadır. Bu nedenle, Roma İmparatorluğu'nun bilimsel ve felsefi gelişmelerini analiz ederek, kütüphanenin yok edilmesine neden kayıtsız kaldıklarını ortaya çıkarabiliriz. İlk olarak, felsefi perspektif incelendiğinde Antik Yunan'da Thales, Sokrates, Platon gibi pek çok ünlü isim vardı. Ancak Roma İmparatorluğu'nda, Stoacılığın temsilcisi ve aynı zamanda Roma İmparatoru olan Marcus Aurelius gibi sadece birkaç Romalı filozof bulunuyordu. İki dönem karşılaştırıldığında, sonuçlar Antik Yunan'ın felsefe alanında Roma İmparatorluğu'nun ilerisinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca Roma İmparatorluğu, doğa bilimleri yerine ağırlıklı olarak mimarlık ve mühendisliğe odaklanmıştı.

Bilgi ve bilime yönelik bu pragmatik yaklaşım, Romalıların bilgiye yalnızca savaş alanında veya altyapıda bir faydası olduğu sürece değer verdiği anlamına geliyordu. Bu Roma cehaleti, Avrupa'nın Orta Çağ'daki karanlık zamanlarına yol açtı. Ayrıca bilginin gücü, yakılmasının bir diğer nedenidir. İnsanlık tarihi incelendiğinde, kütüphaneler gibi çoğu bilgi merkezinin, sahip oldukları devasa bilgi kapasitesi nedeniyle yok edildiği görülür. Fetheden liderler, isyan ve ayaklanmaları önlemek için bu tür yerleri yok ederler. Aynı şekilde, kendi doğrularını aşarlar. Michel Foucault'nun dediği gibi, bilgi dünyayı anlama yolu değil, onu kontrol etme gücüdür. O kütüphane sadece kitapları saklamıyordu; kategorize edilmiş dünya çapındaki bilgileri, edebiyatı ve bilimi barındırıyordu ve bu da onu yönetilebilir bir bilgi havuzuna dönüştürüyordu. Dolayısıyla, kütüphaneleri yakma fikri, Foucault'nun bilmenin ve kategorize etmenin kontrol etmekle eşdeğer olduğu incelemesiyle örtüşmektedir. Aynı şekilde, Fahrenheit 451 kitabında da yetkililer, insanları sistemi analiz etmeye ve sorgulamaya ittiği için bilgiyi yok ederler. Bu kütüphaneleri kaldırarak güç yapıları, tarihi siler ve yerine kendi gerçeklerini koyarlar. Yani ister antik bir imparatorluk ister distopik bir gelecek olsun, amaç aynıdır: geçmiş deneyimlerini unutmuş, kontrol edilmesi daha kolay bir toplum yaratmak.

İskenderiye kütüphanesinin yıkılmasından sonra, Abbasiler tarafından kütüphanenin küllerinden Beytülhikme (Bilgelik Evi) adında yeni bir bilgelik merkezi kuruldu. Burada Müslüman ileri gelenler bilimsel çalışmalarını ve çevirilerini sürdürdüler. Ayrıca kütüphanedeki çalışmaların bazı kopyaları Beytülhikme'ye aktarıldı. Öklid ve Apollonius tarafından İskenderiye'de atılan geometri temelleri, Beytülhikme'de Harezmi tarafından devralındı. Harezmi, bu kadim bilgiyi Hint rakam sistemiyle birleştirerek modern cebir bilimini kurdu. Böylece bu bilgelik evi, Avrupa kilise tarafından yönetilirken, İslam dünyasının Orta Çağ'daki bilim, edebiyat ve felsefesinde kilit bir rol oynadı. Avrupa ile Orta Doğu toplumları arasındaki bu bilimsel fark, İslam dünyasının kadim bilginin birincil koruyucusu haline gelmesiyle büyük bir jeopolitik değişimin altını çizdi.

Tüm bu bilgileri özetlemek gerekirse, bence kütüphane yanmasaydı yaşanabilecek üç ana olay olabilirdi. Birinci olay, sanayi devriminin 1000 yıl önce başlamış olabileceğiydi. Kütüphanede bir bilgin olan İskenderiyeli Heron, buhar ve pistonlarla çalışan ilk mekanik cihaz olan Aeolipile'i tasarlamıştı. Yani bu bilgiler, buhar gücünün prensiplerini MÖ 1. yüzyılda zaten kavramışlardı. İkinci olay, Avrupa'nın karanlık çağları tamamen atlattmış olabileceğiydi. Avrupa yaklaşık 1000 yıl boyunca dogmatik düşünceler altında kaldı ve kilise tarafından manipüle edildi. Dahası, Rönesans ve Aydınlanma tarihinde çok daha erken bir zamanda kıvılcımlanabilir ya da Avrupa'daki cehaletin yokluğu nedeniyle belki de hiç gerçekleşmeyebilirdi. Son olarak, felsefi miras, sanat ve kültür hoşgörüsü daha güçlü olurdu. Kütüphane sadece denklem ve formüllerden oluşmuyordu; Sokrates öncesi doğa filozoflarının kayıp metinlerini, antik Yunan trajedilerini, Sappho'nun şiirlerini ve Doğu ile Batı mistisizminin sentezlerini barındırıyordu. En önemlisi İskenderiye, bilimi üretmek için farklı kültürlerin, dinlerin ve dillerin bir arada yaşadığı küresel bir merkezdi. Dolayısıyla bu çeşitli bilgi ve kültür aynı havuzda paylaşılabilir ve dini ve etnik bağnazlığı parçalayabilirdi.

Sonuç olarak, İskenderiye Kütüphanesi antik papirüsleri içeren bir yerden çok daha fazlasıydı; Felsefe, Sanat, Doğa bilimleri ve edebiyatın nihai merkeziydi. Roma Cumhuriyeti'nin pragmatik kayıtsızlığı ve bitmek bilmeyen bilgi üzerindeki güç arzusuyla tetiklenen trajik yıkımı, sadece papirüsleri küle çevirmekle kalmadı, dünya tarihini temelden değiştirdi. Aynı zamanda Avrupa'yı 1000 yıllık bir karanlığa ve dogmatik durgunluğa gömdü. Yine de Beytülhikme'nin yükselişi, İskenderiye bursunun tamamen yok olmadığını gösterdi; kalıntıları İslam Altın Çağı'nın temeli oldu ve modern matematiği ve bilimi inşa etti. Sonuç olarak, İskenderiye Kütüphanesi yanmasaydı dünya 1000 yıl daha gelişmiş görünebilirdi.

Eğer akıl sırf hayvanlarda içgüdünün gördüğü işe hizmet edecekse, akla sahip olması insanı değerce salt hayvanlığın üstüne hiç mi hiç yükseltmez.

Immanuel Kant, Pratik Aklın Eleştirisi, çev. İoanna Kuçuradi, Ülker Gökberg, Füsün Akatlı, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 69.

İnsan aklını sadece pragmatist bir şekilde kullanırsa bu onu hayvandan ayırır mı? Aklın değeri insanı sadece biyolojik varlıkların üstüne çıkarması ile mi ölçülür? İnsanın akla sahip olmasını ve düşünebilmesini onu hayvanlardan ayıran en önemli özellik olarak kabul ediyoruz. Hayvanlar için içgüdünün sağladığı her şeyi akıl da bize sağlıyor fakat kişinin gereksinimlerini karşılamaktan farklı bir işlevi de mutlaka vardır. Kant'a göre bu işlev özgür irade ve ahlaki akıldır. İnsanın ahlak yasalarını kavrama potansiyeli ona onur kazandırır ve onu hayvanlardan ayırır. Fakat ahlaki yasalar gerçekten içgüdülerden uzak mıdır ve aklın işlevi ahlaki değerleri kavramak mıdır?

Aklın gerçekten bizi hayvandan ayıran bir özelliği olup olmadığını görmek için önce akıl ile içgüdünün ne olduğunu, işlevlerini incelememiz gerekiyor. İçgüdüler hayvanların yapmaya biyolojik olarak programlandıkları davranışlardır. Hayvanların içgüdüleri ile yaptıkları bu davranışlar temelinde doğaya uyum sağlamak ve doğal seçimle elimine edilmemek içindir. Yani hayvanlar içgüdülerini doğaya uyum sağlamak amacıyla kullanırlar. İnsanların da belli içgüdüleri vardır. Örneğin hayatta kalma ve üreme. Bu açıdan baktığımızda içgüdüler canlının ve türün faydası için gerekenlerin yapılmasını sağlar. Akıl ise insanın bilinçli olarak düşünme, problemleri çözme ve soyutlaştırma kapasitesidir. Çevresini analiz etme, karşılaştığı problemleri anlama, kendine özgün fikirler üretme vb. davranışları insan aklı sayesinde gerçekleştirir. İnsan aklını günlük karşılaşılabileceği basit problemleri çözmek için kullanabileceği gibi daha kompleks problemleri aşmak için de kullanır.

Kant'ın etik sisteminin merkezinde ahlak yasaları bulunur. Ahlaki yasa özetle insanın deneyimlemiş olmasından bağımsız olarak algılayabildiği, her zaman ve tüm insanlar için geçerli olan yani evrensel olan bir ahlaki ilkeyi temsil eder. Bu ahlaki yasa da sadece pratik akıl ile kavranabilir. Yani akıl ahlaki değerleri kavrayabilmek ve erdemli olmak için kullanılır. Ona göre akıl yalnızca içgüdülerin yerine kullanılıyorsa insanın sahip olduğu potansiyel ahlaki değeri gerçekleştirme mümkün olamaz. Bu da insanı hayvansal bir yaşama iter. Fakat insan, özgür iradesini ve ahlaki aklını kullanarak 'salt iyi' olma potansiyeline sahiptir. Bu durumda aklın değerini insanın ihtiyaçlarını ne kadar karşılayabildiği üzerinden değil insanı ahlaki düzeye taşıyıp taşıyamaması üzerinden ölçeriz. Kişi akılla birlikte doğanın bir parçası olmaz ve artık ahlaki bir özne haline gelir. Bu konuda benzer görüşlere sahip olan bir filozof da Aristoteles'tir.

O insanı rasyonel bir hayvan olarak görür. Aklın temel işlevinin arzuları ve içgüdüleri düzenleyerek insanı ahlaklı ve erdemli bir yaşam sürmeye itmek olduğunu iddia eder. O da Kant gibi insanın aklı sadece içgüdülere hizmet ederse insanın doğasını tam olarak gerçekleştiremeyeceğini ve ahlaklı bir varlık olamayacağına inanır. Rousseau ise insanların hayvandan ayrılmasının ahlaki duyarlılık ile olacağını düşünür. O da içgüdülere hizmet etmenin ahlaki yozlaşmaya sebep olacağına inanır. Bu üç filozofun da görüşlerini incelediğimizde aynı noktaya varırız. İnsanın aklı sadece içgüdülere hizmet etmek için değildir. İnsanı ahlaki ve manevi olarak daha yüksek bir seviyeye taşımak için vardır.

Eğer akıl sırf hayvanlarda içgüdünün gördüğü işe hizmet edecekse, akla sahip olması insanı değerce salt hayvanlığın üstüne hiç mi hiç yükseltmez.

Kant ve benzeri düşüncelere sahip filozofların görüşleri ise bir probleme sahiptir. Aklın içgüdülerden uzaklaşmamasının insanın hayvanlardan bir farkı kalmamasını sağladığını, aklın işlevinin ahlaki yasaları kavramak için olduğunu savunurken ahlakın içgüdülerden ve toplumsal baskılardan doğmadığı gibi yanlış bir ön kabulleri vardır. İnsanlığın başından beri bir toplum içinde yaşamak için belli kurallara uymak gerekir. Bu kuralların çoğunun temelinde toplumsal hayatı sürdürmek ve soyu devam ettirmek vardır. Ahlaki olan davranışlar da yine bu kurallardan doğarlar. Farklı coğrafyalarda farklı ahlak kurallarının olması da genellikle din ve kültür sayesinde. Dinlerin koyduğu ahlak kuralları incelendiğinde de insanın içgüdülerini olan hayatta kalma ve üreyerek soyun korunmaya çalışmasından doğduklarını görebiliriz. Kant'ın ahlak yasası ise en çok bireyin eylediği her eylemin evrensel olarak bir yasa haline getirilebilecek şekilde olmasına önem verir. Fakat iddia ettiği gibi evrensel bir ahlak yasasının olması mümkün değildir çünkü ahlak toplumların tarihler ve kültürleri ile iç içe bir kavramdır. Hemen hemen her kültürde ahlaksızca görülen bazı davranışlar vardır ama bunların tüm dünya vatandaşları için aynı olmalarını beklersek kişilerin kültürel farklılıklarını baskılayarak tek tip bir insan yaratmış oluruz. Ahlak evrensel bir yasa olmak yerine kişinin kendi yaratım süreciyle ortaya çıkmalıdır. Zaten kişilerin kendileri için yarattıkları değerler de içinde bulundukları toplumların kültürlerinden doğan baskılardan uzaklaşamayacaklardır. Kant'ı en sert eleştiren kişi ise Nietzsche'dir. O ahlak değerlerinin zayıf koruduğunu ve yaratıcılığı baskılayarak yaratıcı kişileri yok ettiğini düşür. Aynı zamanda Kant ahlakının hayata uyumsuz olduğunu da düşünür ve insan doğasına aykırılığını savunur. Bunlarla birlikte aklın sadece bilimsel veya ahlaki değil sanat ve estetik ile ilgili işlevleri de olduğunu savunur. Akıl doğayı aşmak için değil doğaya uyum sağlamak için olmalıdır.

Sonuç olarak, akıl kendimize göre neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlamak için oldukça güçlü bir araçtır. Kendi ahlaki görüşlerimize sahip olmak yerine dünyadaki tüm insanların çıkarını gözetmek de insanın doğasına aykırı ve gereksizdir. Zaten insan doğası gereği bencil bir varlıktır. Yaptığı davranışların tümüne bakıldığında da çıkarına olmayan hiçbir davranış bulamayız. Birilerine yardımcı olmak için yapıldığını düşündüğümüz davranışlar bile aslında bir açıdan kendimizi tatmin etmek içindir. İnsan başkalarının hayatını değil kendi hayatını yaşar ve bu hayatta ona faydası olacak davranışları yapmaktansa 8 milyar farklı insanın çıkarını düşünmemelidir. Kişinin elinde olmayan oldukça fazla etken varken herkese uyabilecek bir davranış yapması da zaten mümkün değildir. Aklın insanı hayvanlardan ayıran özelliği ne ahlak ne de içgüdülerden uzak olmasıdır. Önüne sunulan bütün bilgiler ve değerleri gözden geçirip her anlamda kendine uygun ve özgün bir sistem yaratabilecek olmasıdır.

Eğer Yasama Organları ve Hâkimlerin Tamamı Determinizm Teorisini Benimseseydi, Bunun Ceza Yargılamasına Etkisi Ne Olurdu?

1. Retribütif Adaletin Tarihsel Temelleri

Ceza, iki temel amaca hizmet eder toplumsal düzeni korumak ve yanlış davranışlara ahlaki bir karşılık vermek. Ancak bütün ceza adaleti sistemimiz temel bir varsayıma dayanır. Suçlular yasaları ihlal etmeyi seçmişlerdir ve bu nedenle cezayı hak ederler. Bu ahlaki boyutun merkezinde, suç işleyen bireylerin gerçek anlamda seçim yapabilen ve eylemlerinden sorumlu tutulabilecek özneler olduğu düşüncesi yer alır. Hukuk sistemleri genellikle bireylerin suç işlemeyi özgür iradeleriyle tercih ettiklerini ve bu nedenle suçlama, kınama ve cezalandırmayı hak ettiklerini varsayar. Determinizm adı verilen felsefi bir teori ise bu varsayıma meydan okur. Determinizme göre tüm insan davranışları genetik yapı, psikolojik özellikler ve toplumsal koşullar gibi bireyin kontrolü dışındaki etkenlerin kaçınılmaz sonucudur. Eğer bireyler başka türlü davranamazlarsa, cezai sorumluluğun ahlaki temeli ciddi biçimde sarsılır. Suçlama, suçluluk ve özgür irade gibi kavramlara büyük ölçüde dayanan ceza yargılaması da bu nedenle determinizmin etkilerine özellikle açıktır. Bu makale, determinizmin evrensel olarak kabul edilmesinin ceza yargılamasını tamamen ortadan kaldırmayacağını ancak onun ahlaki gerekçesini kökten değiştireceğini savunmaktadır. İnsanlar hak ettikleri için cezalandırılmak yerine, sistem gelecekteki suçları önlemeye, rehabilitasyona ve toplum güvenliğini sağlamaya odaklanabilir. Böyle bir dönüşüm toplumsal düzeni koruyabilir ancak aynı zamanda devlet gücünün ahlaki sınırları konusunda ciddi endişeleri de beraberinde getirir.

Tarih boyunca cezalandırma anlayışı, yanlış davranışların orantılı bir karşılık hak ettiği düşüncesine dayanmıştır. Klasik felsefede sorumluluk, rasyonel seçim yapabilme kapasitesiyle yakından ilişkilendirilmiştir. Aristoteles, yalnızca gönüllü olarak gerçekleştirilen yani bilgi sahibi olunarak ve baskı altında kalmadan yapılan eylemlerin övgü ya da kınamaya konu olabileceğini savunmuştur. Bu çerçevede daha sonra Thomas Aquinas tarafından geliştirilmiş ve ahlaki sorumluluğun bireyin seçenekleri değerlendirme ve özgürce seçim yapma yetisine bağlı olduğu ileri sürülmüştür. Bu geleneğin en sistematik savunusu ise Immanuel Kant'ın çalışmalarıdır. Kant'a göre ceza, toplumsal fayda sağladığı için değil, suçlunun bunu hak ettiği için meşrudur. Bir suçlunun işlediği suçla orantılı biçimde cezalandırılması adaletin gereğidir. Bu yaklaşımın temelindeki varsayım oldukça açıktır: Eğer bir kişi farklı davranma imkânına sahip değilse, onu adil bir şekilde nasıl cezalandırabiliriz? Dolayısıyla retribütif adalet, suçluların başka türlü davranabilecekleri varsayımına dayanır. Bu varsayım ortadan kaldırıldığında, hak edilmiş cezaya dayanan adalet anlayışının ahlaki tutarlılığı ciddi biçimde zayıflar.

Devlet, suçları önlemek adına bireylerin ahlaki statüsünü zedelemekten ne kadar ileri gidebilir?

2. Determinizm ve Geriye Dönük Adaletin Kaybı

Determinizm modern bir fikir değildir. Baruch Spinoza gibi erken modern dönem düşünürleri, insan davranışlarının doğa yasalarına uygun şekilde önceki nedenlerden zorunlu olarak kaynaklandığını savunmuşlardır. Bu görüşe göre her karar, daha önce var olan koşulların kaçınılmaz sonucudur ve gerçek anlamda alternatif olasılıklara yer bırakmaz. Determinizme göre verdiğimiz her karar, genetik yapımızın, yetiştirilme tarzımızın, beyin kimyamızın ve içinde bulunduğumuz koşulların kaçınılmaz bir ürünüdür. Bu anlayış, geçmişte yapılan bir tercihi ahlaki açıdan belirleyici kabul eden ve kişiyi bu tercih nedeniyle suçlayan geriye dönük ceza teorilerini sarsar. Eğer davranışlar tamamen önceki nedenler tarafından belirleniyorsa, hukuk sisteminin sorduğu temel soru da değişecektir. "Bu suçu işlemeyi sen mi seçtin?" sorusunun yerini "Bu suçu işlemenize hangi nedenler yol açtı?" sorusu alacaktır. Bu değişim, ahlaki suçlama ile nedensel açıklama arasındaki farkı ortaya koyar. Şu benzetme bu durumu açıklayabilir: Bir kasırganın bir evi yıkmasından dolayı onu ahlaki olarak suçlamayız; bunun neden gerçekleştiğini meteoroloji bilimiyle açıklarız. Eğer determinizm doğruysa, suçlular da benzer şekilde değerlendirilebilir. Böylece cezalandırma, ahlaki bir yargı ifade etmekten ziyade davranışları açıklamaya ve riskleri yönetmeye yönelik ileriye dönük bir uygulamaya dönüşebilir.

3. Determinizm ve Önleyici Adaletle Yöneliş

Eğer determinizm hukuk sistemlerinde kabul görseydi, ceza yargılamasının odağı geçmişteki yanlış davranışlardan gelecekteki suçların önlenmesine kayardı. Bu durumda cezalar şu amaçlara ağırlık verebilirdi:

- Rehabilitasyon (eğitim veya tedavi yoluyla davranışların değiştirilmesi)
- Sosyal müdahale (yoksulluk veya ruh sağlığı sorunları gibi temel nedenlerin ele alınması)
- Toplumun korunması (tehlikeli bireylerin toplumdan ayrılması)

Böyle bir sistemde dikkat, geçmişte verilmiş bir kararın ahlaki değerlendirilmesinden çok, gelecekte ortaya çıkabilecek davranışların öngörülmesine yönelir. Daha uç yorumlarda bu mantık, suç gerçekleşmeden önce suç işleme ihtimali bulunan bireyleri belirlemeye çalışan sistemleri bile destekleyebilir. Bu durum, insanların gelecekte işleyecekleri düşünülen suçlar nedeniyle tutuklandığı *Minority Report* filminde çarpıcı biçimde tasvir edilmiştir. Her ne kadar böyle bir yaklaşım toplumsal düzeni korumada etkili görünebilse de önemli etik sorunlar doğurur. Eğer bireyler yalnızca önceki nedenlerin öngörülebilir sonuçları olarak görülmeye başlanırsa, ceza adaleti anlayışı giderek adalet olmaktan çıkıp olası davranışları kontrol etmeye yönelik bir mekanizmaya dönüşebilir. Dolayısıyla hukuk kurumlarının karşı karşıya kalacağı temel soru şudur: Devlet, suçları önlemek adına bireylerin ahlaki statüsünü zedelemekten ne kadar ileri gidebilir?

Jean-Jacques Rousseau'dan ilhamla hukuk, toplumsal düzeni korurken bireyleri ahlaki bir toplumun üyeleri olarak gözeten ortak iradenin bir ifadesi olarak anlaşılabilir.

4. Varoluşçu İndeterminizm ve İnsan Sorumluluğu

Sonuç

İnsan davranışlarına yönelik determinist açıklamalara karşılık, varoluşçu filozoflar bireyin kaçınılmaz sorumluluğunu vurgularlar. Jean-Paul Sartre'ın ünlü ifadesiyle insan "özgür olmaya mahkûmdur." Sartre'a göre insanlar seçim yapma yükümlülüğünden kaçamazlar hatta seçim yapmayı reddetmek bile bir seçimdir ve kişi bundan sorumludur. Bu bakış açısından insanlar yalnızca dış etkenlerin ürünü değil, aynı zamanda kendi yaşamlarını kararlarıyla şekillendiren öznelardir. Bu nedenle bir suç eylemi yalnızca toplumsal koşullar veya psikolojik faktörlerle açıklanamaz; çünkü nihai kararı veren kişi yine bireyin kendisidir. O seçimi yapmıştır. Bu çerçevede ceza, yalnızca yanlış bir davranışa verilen tepki olarak değil, aynı zamanda eylemi gerçekleştiren kişinin davranışları üzerinde kontrol sahibi olduğunu kabul etmenin bir yolu olarak da anlaşılabilir. Benzer bir vurgu Friedrich Nietzsche'nin insan gelişimine ilişkin düşüncelerinde de görülür. Nietzsche'nin ruhun "aslan" aşaması olarak tanımladığı evrede birey, yalnızca kendisine aktarılan değerleri kabul etmek yerine "Ben istiyorum" diyebilen ve kendi değerlerini yaratabilen bir özne hâline gelir. Hem Sartre hem de Nietzsche, sorumluluğun insan özgürlüğünden ayrı düşünölemeyeceğini savunan güçlü bir indeterminist yaklaşım ortaya koyarlar.

Eğer determinizm ceza adaleti sistemleri tarafından tamamen kabul edilseydi, cezalandırmanın ahlaki gerekçesi önemli ölçüde değişirdi. Ceza yargılaması muhtemelen geçmiş eylemlerin hak edilmiş karşılığını vermeye odaklanan retribütif adaletten uzaklaşır; bunun yerine caydırıcılık, rehabilitasyon ve toplumsal koruma yoluyla gelecekteki zararları önlemeyi amaçlayan uygulamalara yönelirdi. Böyle bir yaklaşım suç önleme konusunda daha etkili olabilir; ancak bireylerin seçimlerinden ahlaki olarak sorumlu olduğu fikrini zayıflatma riskini de taşır. İnsanları yalnızca nedensel güçlerin sonucu olarak değerlendiren bir hukuk sistemi, geleneksel adalet anlayışının ahlaki temellerini aşındırabilir. Bu nedenle daha dengeli bir yaklaşım gerekli görünmektedir. Jean-Jacques Rousseau'dan ilhamla hukuk, toplumsal düzeni korurken bireyleri ahlaki bir toplumun üyeleri olarak gözeten ortak iradenin bir ifadesi olarak anlaşılabilir. Ceza adaleti sistemi, toplumsal ve psikolojik nedenlerin insan davranışları üzerindeki etkisini kabul etmeli ancak bireylerin anlamlı seçimler yapabilen varlıklar olduğu inancını tamamen terk etmemelidir. Sonuç olarak, ceza yargılamasının karşı karşıya olduğu temel zorluk insan davranışlarını nedensel etkenlerle açıklama çabası ile bireylerin hem kendilerini hem de toplumu şekillendiren eylemlerinden sorumlu oldukları inancını koruma gerekliliği arasındaki gerilimi yönetebilmektir.

Monalisa.exe.

2022 yılında Amerika'da düzenlenen bir sanat yarışmasında, "Midjourney" adlı yapay zeka programı tarafından oluşturulan bir tablo birincilik ödülü kazandığı düşünüldüğünde sanat eseri demek mümkün müdür?

"İnsan her gün bir parça müzik dinlemeli, iyi bir şiir okumalı, güzel bir resim görmeli ve eğer mümkünse birkaç manalı söz söylemelidir."

Johann Wolfgang Von Goethe

Goethe'nin sanata bakışında, sanatın işlevselliğini önemseydiğini bu sözden dolayı olarak görmekteyiz. Bu ifade sanatı araçsallaştırmaksızın onun işlevine dikkat çekiyor, öyle ki, kişinin sanata maruz kalmadığında ruhen ve bedenen hastalanacağı gerçeğini Goethe'nin eserlerinin çoğunda okuyoruz. Bu deneme yazısında da modern sanat kuramcıları G. Lucaks ve T. Adorno'nun sanatı yorumlayış biçimlerine odaklanacağız ve onların sanat kuramlarından yola çıkarak, Goethe'nin işaret ettiği noktayı, yani "sanat işlevidir" noktasını, neyin "sanat eseri" olduğunu belirlemede kerteriz noktası olarak alacağız.

İnsan ruhunun sağaltımı, duyargalarının açılması, bilincinin evrilmesi gibi işlevlerini düşündüğümüzde sanat kuşkusuz ki diğer tüm özelliklerinden (biricik, özgün, orijinal, insan ürünü..) bağımsız olarak düşünülmeli gereken bir etkinliktir. Dolayısıyla sanat eserinin ne olduğundan çok ne işe yaradığına odaklanmamız gerekir. O halde sorumuza bu perspektiften giriş yapalım.

Geçmişten günümüze; ne zaman insanlığın işini kolaylaştıracak bir teknoloji geliştirilse, üreten ve tüketen tarafından ilk olarak öteki olarak görülmüştür. Gelişim, çağlar boyunca kitleler tarafından hemen benimsenebilen bir şey olmamıştır. Her yeni teknoloji, daha önceki teknolojistlerce işlerinin ellerinden alınması korkusu ile eleştirile gelmiştir. Kendi emeği ve uzmanlığı üzerinden kibir öznesine dönüşmüş birey; makinelerin, onun emeğinin yerine geçeceği korkusuyla bu yeni teknolojiyi eleştirmeyi bir gelenek olarak üstlenmiştir. Klasik sanat kuramcıları organik insan emeğini inorganik makine üretimi olan eserlerden üstün görür ve hatta ikincisini sanatın yanına bile yaklaştırmazlar. SanaPn en özgürleştirici formu olan müziğin dünyasına girersek, Finale, Sibelius, MuseScore gibi beste yapma programları henüz yokken besteciler, müziklerini dolma kalem ve mürekkeple kağıtların üstüne elle işliyorlardı. Fakat şimdi tek ihtiyacımız bir bilgisayar. Bu uygulamaların ortaya çıkış amacı sanatkarın işini kolaylaştırmak ve onu hızlandırmaktı. Geleneksel bakışa göre bu uygulamalarda üretilen eserler birer "sanat eseri" değil. Sanatın birçok işlevini yerine getiren eserin sanat eseri olmadığını söylememizi sağlayan şeyi anlamak için bir şeyi sanat eseri kılan özelliklere yeniden bakmamız gereken bir çağda yaşıyoruz. Bu makinelerin de insanlar tarafından üretildiğini göz önünde bulundurursak, günümüzde sanatsal üretime "hız" kaygısıyla da olsa katkı sağlamış, "birey" faktörünü bu denli kolay dışlayıp makinelerce üretilmiş olana kesinlikle sanat eseri değildir demek kolaycılık olmaz mı?

Estetik teorisyenlerinden Georg Lukács ve Theodor W. Adorno sanat eserine bakışları açısından özgün ve ufuk açıcı şeyler söylüyorlar Lukács'a göre sanat, toplumsal gerçekliği bütünlüklü ve anlaşılır biçimde yansıtarak özellikle realizm üzerinden insan ile toplum arasındaki bağı kurmalıdır; bu yüzden Honoré de Balzac ve Lev Tolstoy gibi daha klasik üslupla eser veren yazarları öne çıkarır ve modernist parçalanmayı eleştirir. Adorno ise modern dünyanın zaten parçalı olduğunu savunur, tıpkı şizoid bir dünyada şizoid bir bireyin hezeyanlarının ortaya çıkarılması gibi sanatın bu kırılmayı gizlemek yerine açığa çıkarması gerektiğini düşünür bu nedenle Franz Kafka, Pablo Picasso ve Arnold Schoenberg gibi isimlerde görülen zor, parçalı ve yabancılaştırıcı estetik onun için daha eleştirel ve değerlidir.

Bana kalırsa Kafka, Schoenberg gibi sanatçılar toplum içerisinde yalnızlaşmış, başkalaşmış ve artık kendini tanıyamaz hale gelmiş bireylere ayna tutmaktadırlar. Bu, toplumu bölmek yerine zaten bölünmüş toplum içerisinde yalnızlaşmış ve toplum tarafından dışlanmış insanları beslemektedir. Toplum bölünmemiş olsa bireyler kabuklarına çekilmez ve atomize olmazlardı. Sanatçılar içsel yalnızlıklarını ve varoluşsal sıkıntılarını sanat yoluyla dışa vurmaktadırlar. Bu tarz sanatçılar için hayatta kalma yolu budur. Diğer şekilde Lukács'ın toplumcu gerçekçi düşüncesi zaten parçalanmış bir topluma bireysel olarak fayda sağlamak yerine toplumu birleştirmektedir.

Bir esere "sanat eseri" tanımını koymak öznel ve değişken olabilir fakat bunu çok keskin ayrımlarını da görebiliriz. Müzik ve edebiyattan örnek verecek olursak "J. S. Bach-Erbarme Dich" parçası ve "Dostoyevski-Suç ve Ceza" romanı tartışmasız şekilde bir sanat eseridir. Bu tarz eserler zamansızdır. Tabii bu kavram farklı filozoflarca farklı şekilde açıklanmıştır. Daha iyi anlamamız için "estetik teorisi" denen kavramı incelememiz gerekiyor. Theodor W. Adorno sanat eserini, basitçe "güzel" bir nesne olarak değil; toplumsal gerçeklikle gerilim içinde var olan, kendi iç yasaları olan özerk bir yapı olarak savunur. Sanat eseri, hem toplumun ürünü hem de ona karşı duran bir formdur. Bu yüzden bir şeyin sanat olması, sadece üretilmiş olmasıyla değil, taşıdığı içsel bütünlük ve eleştirel potansiyelle ilgilidir. Eser yalnızca üretilmesiyle "eser" sıfatını alamıyor. Bunun için toplumla, yaşamla iç içe geçmesi, insanlığın onu benimsemesi gerekiyor. Immanuel Kant'a göre ise sanat eseri, en net biçimiyle "çıkar gözetmeyen estetik yargıya konu olan ve 'deha' aracılığıyla üretilen özgür güzellik" olarak anlaşılır. Bu yüzden sanat eseri, fayda, ahlak ya da bilgi üretme amacıyla değil, estetik deneyim için vardır. Kant'a göre sanat eserini "eser" yapan sıfat sanatçının dehası ve matematiksel olarak sanatsal nesnenin ne kadar estetik olmasıdır. Heidegger'e göre sanat eseri, basitçe güzel bir nesne ya da bir ifade aracı değildir. Sanat eseri, "hakikatin açığa çıkma biçimi"dir. Yani bir eser, dünyaya dair bir gerçeği görünür kılar; var olanı olduğu gibi değil, anlamını ortaya koyacak şekilde açar. Sanat eseri var olanı görünür kılar.

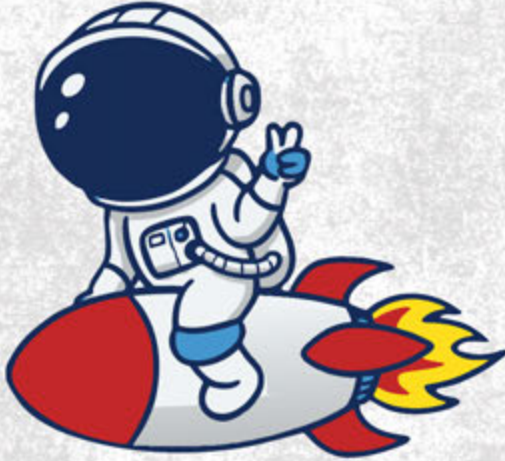
O halde yalnızca birler ve sıfırların oluşturduğu bir yazılım nasıl olur da tek tuşla "sanat eseri" oluşturabilir?

Konumuz örneğine gelecek olursak en iyi resim ödülünü yapay zeka kazanmıştır. Fakat durum böyle de olsa felaket tellallığı yapıp, makinenin insanoğluna karşı savaş kazandığını düşünmemek lazım. Daha önce de söylediğim gibi, yapay zeka işleri hızlandırmak için bir araçtır. Sanat eserini oluşturan bilinçsiz bir sanatçı değil. Ödülü kazanan resim bir ressamın, resmi kafasında oluşturup, onu satır satır yapay zekaya yazarak nasıl olması gerektiğini belirterek oluşturulmuştur. Bunları yapay zekaya yazdıran kişi profesyonel bir ressamdı! Belki de her bir fırça darbesini tek tek yapay zeka uygulamasına yazdı. Her bir ışık geçişini, her vurguyu, çizim tekniğini... Ve belki onlarca defa yapay zekayı düzeltti, kendi istediği gibi yapabilmesi için. Bunu yapmasının sebebi çizmekten çok daha kısa sürede gerçekleşmesi. Peki o zaman bunun işleri hızlandırmak için kullanılan beste programlarından ne farkı vardır?

Resmi yapay zeka kendisi yaratmadı, yalnızca gerçekleştirdi, görülebilir bir nesneye dönüştürdü. Tuvale çizilmesi aylar alacakken belki de birkaç gün, belki birkaç saatte resmi tamamladı. Yapay zekanın bunu görünür kılması onun matematiksel olarak estetik olmadığı anlamına gelmez. Bir dehanın yapmadığı anlamına gelmez. Topluma faydası olmayacağı anlamına gelmez. Hakikati açığa çıkarmayacağı anlamına gelmez. Bütün başarılı sanatçılar günlerinin teknolojilerini başarılı bir şekilde kullanmışlardır. Kimse de çıkıp yeni çıkan teknolojiyi reddetmemiştir. Edenler olduysa da biz bugün o isimleri bilmiyoruz. Sanatçı adı üstünde vizyonu geniş kimse olmalıdır.

Sonuç olarak sanat eseri, hangi araçla üretilirse üretilsin, insanın anlam üretme çabasının bir sonucudur. Beste yazım programları nasıl sanatçıların yazım işlerini hızlandırıyorsa, yapay zekâ da sanat üretiminin biçimini değiştirmektedir. Ancak bu değişim, sanatın ortadan kalktığı anlamına gelmez. Aksine sanat, her yeni teknolojik çağda kendini yeniden tanımlar. Bu nedenle asıl mesele teknolojinin sanatı yok edip etmediği değil, sanatın bu yeni araçlarla nasıl dönüştüğüdür.

Uzay Keşfi Bir Çereklilik mi, Yoksa Bir Lüks mü?

Aralık 1972'de, Apollo 17 Dünya ile Ay arasındaki sessizlikte süzülürken, astronot Harrison Schmitt insanlığın kendine bakışını sonsuza dek değıştiren bir fotoğraf çekti. Daha sonra Mavi Bilye (The Blue Marble) adı verilen bu görüntü, Dünya'yı karanlığın içinde asılı halde gösteriyordu sınırsız, kırılgan, ılıdayan ve korkutucu derecede yalnız. Tarihte ilk kez insanlık kendi dünyasını medeniyetin içinden değil, dışardan görmüştü. İronik biçimde, insanın Dünya'ya ait oluşunun ne kadar hassas olduğunu anlayabilmesi için önce Dünya'dan ayrılması gerekmişti.

Fakat aradan yarım yüzyıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen, uzay keşfinin ahlaki meşruiyeti hâlâ yoğun biçimde tartışılmaktadır. Bazılarına göre bu, insanlığın en yüce arzularını temsil eder cehaletin, yerçekiminin ve korkunun sınırlarına boyun eğmeyi reddetmek. Ancak başkalarına göre ise uzay keşfi grotesk bir lüksten ibarettir—milyonlarca insan açlık, hastalık, yerinden edilme, savaş ve ekolojik çöküşle mücadele ederken sahnelenen pahalı bir gösteri. Eleştirmenler yıkıcı derecede basit bir soru sorar: Dünyada milyonlarca insan temiz suya erişemezken neden Mars'ta su arıyoruz?

İlk bakışta bu eleştiri ahlaki açıdan kaçınılmaz görünür. İnsani krizler derinleşirken roketlerin gökyüzüne yükselişini izlemekte gerçekten rahatsız edici bir taraf vardır. Uzay keşfi, modern medeniyetin en derin çelişkilerinden birini temsil ediyor gibidir: eşi görülmemiş teknolojik gelişmişlik ile süregelen insan acısının aynı anda var olması.

Ancak mesele daha yakından incelendiğinde karmaşıklaşır. Uzay keşfinin bir "gereklilik" mi yoksa "lüks" mü olduğunu sormak, bu ayrımın kendiliğinden açık olduğunu varsayar. Tarih ise bunun aksini göstermektedir. Bir zamanlar gereksiz meraklar olarak görülen pek çok uğraş daha sonra medeniyetin temel taşları hâline gelmiştir. Elektrik, astronomi, teorik fizik ve hatta felsefe bile belli dönemlerde toplumsal açıdan gerekli değil, entelektüel aşırılık olarak görülmüştü. İnsanlık merakın gelecekte doğuracağı sonuçları sürekli küçümser.

Bu makale, uzay keşfinin kibir, milliyetçilik ya da kaçış fantezileri tarafından yönlendirildiğinde lükse dönüşebilse de, nihayetinde bilimsel, varoluşsal, psikolojik ve felsefi açıdan bir gereklilik olduğunu savunmaktadır. Bunun nedeni insanlığın Dünya'daki krizlerini çözmüş olması değil, keşfetmeyi bırakan medeniyetlerin çoğu zaman maddi olarak çökmeden önce zihinsel olarak çökmeye başlamasıdır.

İlk bakışta uzay keşfini lüks olarak mahkûm etmek etik açıdan ikna edici görünür. Filozof Peter Singer'ın "etkili özgecilik" teorisi, kaynakların öncelikle mümkün olduğunca acil insan acılarını azaltmaya yönlendirilmesi gerektiğini savunur. Bu bakış açısından bakıldığında, çocuklar önlenabilir hastalıklardan ölürken roketler fırlatmak ahlaki olarak rahatsız edici görünmektedir. Önemli olan, bu eleştirinin bilim karşıtı bir düşünce olarak küçümsenmemesi gerektiğidir. Bu eleştiri, insanlığın öncelikleri hakkında meşru bir felsefi kaygıyı yansıtır. Bilimsel ilerleme çoğu zaman doğası gereği erdemli olarak yüceltilmiştir; ancak tarih, teknolojik ilerlemenin her zaman ahlaki ilerleme getirmediklerini göstermektedir. İnsanlık antibiyotikleri geliştirirken aynı zamanda nükleer silahlar da geliştirmiş, modern tıpla birlikte endüstriyel savaş yöntemlerini de yaratmıştır. İlerleme tek başına bilgelik anlamına gelmez.

Üstelik uzay keşfi tarih boyunca yalnızca saf bilimsel merakla değil, politik gösterilerle de iç içe olmuştur. Uzay Yarışı, bilimsel başarılarının yanı sıra süper güçler arasındaki ideolojik rekabetin bir sahnesiydi. Ay'a bayrak dikmek, bilimsel zafer kadar jeopolitik üstünlüğün de sembolüydü. Günümüzde bile ticari uzay turizmi zaman zaman sosyolog Thorstein Veblen'in "gösterişçi tüketim" olarak adlandırdığı olguyu andırmaktadır—servetin bir gösteriye dönüştürülmesi.

Mars kolonizasyonu etrafındaki modern tartışmalarda daha derin bir psikolojik rahatsızlık da bulunmaktadır. Bazı anlatılar, insanlığın bir gün Dünya'yı onarmak yerine onu terk edebileceğini ima eder; sanki teknolojik genişleme etik sorumluluğun yerini alabilirmiş gibi. Böyle bir düşünce, keşfi bir kaçış biçimine dönüştürme riski taşır—yaşanabilir tek gezegeni istikrarsızlaştırırken yeni dünyaların hayalini kuran bir medeniyet.

Belki de bir dünyaya zarar verme kapasitesine sahip bir türün başka bir dünyayı hak ettiğini düşünmekte temel bir kibir vardır. Ancak bu eleştirilerin gücüne rağmen, hepsi sorgulanması gereken bir varsayıma dayanır: keşfe yapılan yatırımların zorunlu olarak Dünya'daki sorunların çözümünden kaynak çaldığı varsayımına.

UZAY KEŞFİNE KARŞI AHLAKİ ARÇÜMAN

Kamuoyundaki tartışmalar çoğu zaman meseleyi ikili bir karşıtlık olarak sunar: ya insanlık Dünya'daki sorunları çözecektir ya da uzayı keşfedecektir. Oysa bu ayrım büyük ölçüde yapaydır. Uzay keşfi, Dünya'daki yaşamı derinden iyileştiren teknolojiler üretmiştir.

DÜNYA VE UZAY ARASINDAKİ SAHTE İKİLEM

Uzay araştırmaları sayesinde geliştirilen uydu sistemleri bugün modern medeniyetin temelini oluşturmaktadır. GPS navigasyonu, iklim gözlemleri, afet tahmini, telekomünikasyon, tarımsal haritalama ve hava durumu tahminleri uzay programlarından doğan teknolojilere dayanır. Kasırgalar, orman yangınları ve depremler sırasında uydular, sayısız hayat kurtarabilecek kurtarma operasyonlarını koordine etmektedir.

Daha da önemlisi, bilimsel ilerleme çoğu zaman doğrudan pratik ihtiyaçlardan doğmaz. Kuantum mekaniği bir zamanlar fizik biliminin işe yaramaz görülen soyut bir daldı. Albert Einstein görelilik teorisini akıllı telefon navigasyon sistemlerini geliştirmek için ortaya koymamıştı; ancak bugün GPS sistemleri görelilik düzeltmeleri olmadan çalışmazdı. İnsanlık bilgiyi, gelecekteki sonuçlarını henüz göremediği için sık sık "gereksiz" ilan eder.

Bu durum tarih boyunca tekrar eden bir gerçeği ortaya koymaktadır medeniyetler hangi merak biçimlerinin vazgeçilmez hâle geleceğini sürekli yanlış tahmin eder. Carl Sagan bir keresinde “Bir yerlerde inanılmaz bir şey keşfedilmeyi bekliyor,” demişti. Bu söz yalnızca şiirsel bir iyimserliği değil, daha derin bir gerçeği yansıtır. İnsan uygarlığı yalnızca mevcut sorunları çözerek değil, hayal edemediği şeylerin sınırlarını genişleterek ilerler.

İnsanlığın en dönüştürücü keşiflerinin çoğu zorunluluktan değil, entelektüel huzursuzluktan doğmuştur. Merak, sonuçları henüz ölçülemediği için çoğu zaman lüks gibi görünür. Eğer geçmiş medeniyetler her bilimsel uğraştan anında fayda talep etmiş olsaydı, günümüz yaşamının merkezindeki birçok teknoloji asla ortaya çıkmazdı.

Sadece kısa vadeli faydaya odaklanan bir medeniyet, sonunda uzun vadeli hayatta kalışı sağlayacak atılımları üretme yeteneğini kaybedebilir.

KEŞİF VE İNSAN DOĞASI

Uzay keşfini yalnızca bir mühendislik projesi olarak görmek, onun medeniyet açısından taşıdığı anlamı yanlış anlamaktır. İnsanlık her zaman keşfetmiştir. Roketlerden çok önce medeniyetler okyanusları aşmış, çöllerini haritalamış, dağlara tırmanmış ve yıldızları incelemiştir. Keşif insanlığın rastlantısal bir özelliği değil, onu tanımlayan temel unsurlardan biridir.

Aristoteles’in ünlü sözüyle, “Bütün insanlar doğaları gereği bilmek ister.” Bu arzu, medeniyetleri sürekli olarak maddi ihtiyaçların ötesine taşımıştır. Rönesans astronomları anlayış uğruna dini dogmalara meydan okurken, Polinezyalı denizciler yalnızca yıldızlar ve hafızalarıyla engin okyanusları aşmışlardır.

Daha da önemlisi, keşif yalnızca medeniyetlerin ne bildiğini değil, kendilerini nasıl gördüğünü de değiştirir. Apollo görevleri ekonomik açıdan sınırlı doğrudan getiriler sağlamış olabilir, ancak Mavi Bilye fotoğrafı insanlığın Dünya’ya bakışını kökten değiştirmiştir. Çevre bilincinin güçlenmesinin nedenlerinden biri, insanlığın ilk kez gezegenini sonsuz değil kırılgan olarak görmesiydi.

Bu durum daha derin bir gerçeği açığa çıkarır medeniyetler yalnızca hayatta kalmakla sürdürülemez. Yiyecek, barınma ve güvenlik biyolojik yaşamı sürdürür ancak toplumlar aynı zamanda hayal gücü, umut ve entelektüel genişlemeyle de ayakta kalır. İnsanlık, gecenin içinde öngörülemeyen bir okyanusta yol alan bir gemiye benzer. Uzay keşfini eleştirenler, önce gemideki deliklerin onarılması gerektiğini savunur. Haklıdır—çürüyen bir gemi hayatta kalamaz. Ancak yalnızca aşağı bakan bir mürettebat sonunda nereye gittiğini unutur. Yön olmadan tamirin kendisi bile anlamsızlaşır.

Uzay keşfi yalnızca hayatta kalmaya indirgenen bir insanlık anlayışında lüks gibi görünür. Oysa medeniyet hiçbir zaman yalnızca hayatta kalmakla sürdürülmemiştir. Müzik bedeni beslemez. Felsefe açlığı sona erdiremez. Sanat savaşları durduramaz. Ve yine de toplumlar bunlara büyük kaynaklar ayırır; çünkü insanlar yalnızca var olmak değil, anlam bulmak ister.

Medeniyetler genellikle fazla hayal kurdukları için değil, hayal kurma yeteneklerini kaybettikleri için çökerler.

UFUKLARIN PSİKOLOJİSİ

Uzay keşfinin nadiren doğrudan tartışılan başka bir boyutu daha vardır: psikolojik önemi. İnsanlar ufuklar tarafından şekillendirilir. Tarih boyunca medeniyetler, kendi dünyalarının ötesinde keşfedilmemiş olasılıkların bulunduğu inandıklarında entelektüel olarak genişlemiştir. Coğrafi, bilimsel ya da felsefi sınırlar insanlığa hareket kazandırır. İnsanlığın henüz tamamlanmamış olduğu hissini yaratır.

Bu önemlidir; çünkü medeniyetler yalnızca ekonomik çöküş ya da askeri yenilgiyle yozlaşmaz. Aynı zamanda psikolojik olarak da çökerler. Geleceğe inanmayı bırakan bir medeniyet, ortak hedefler kurma kapasitesini yavaş yavaş kaybeder. Umudun yerini sinizm, hayal gücünün yerini yönetim, vizyonun yerini ise yalnızca hayatta kalma kaygısı alır.

Uzay keşfi yalnızca bilimsel bir faaliyet değil, medeniyetin yön duygusudur.

Bu anlamda uzay keşfi yalnızca bilimsel bir faaliyet değil, medeniyetin yön duygusudur.

Mesele insanlığın yarın Mars'a ihtiyaç duyması değildir. Mesele, yarını hayal edemeyen medeniyetlerin bugünün kaygılarına hapsolmasıdır. Belki de bu yüzden keşif anları insan hafızasında böylesine büyük bir yer kaplar. Ay'a iniş, sıradan yaşamı bir gecede değiştirdiği için değil; insanlığın bir zamanlar mutlak sandığı sınırları aşabileceğini gösterdiği için hâlâ duygusal bir güç taşımaktadır.

Kısa bir an için insanlık bölünmelerinden daha büyük görünmüştü. İnsanlar yalnızca tarihten sağ çıkmak istemez; kendilerinden daha büyük bir şeyin parçası olmak isterler.

VAROLUŞSAL RİSK VE MEDENİYETİN KIRILÇANLIĞI

Felsefi merakın ötesinde olağanüstü öneme sahip başka bir argüman daha vardır: varoluşsal risk. İnsan uygarlığı şu anda tamamen tek bir gezegene bağımlıdır ve asteroid çarpmaları, mühendislik ürünü salgınlar, iklim krizleri, nükleer savaş ve ekolojik çöküş gibi felaketlere karşı savunmasızdır. Dinozorların bir asteroid çarpması sonucu yok oluşu, gezegensel felaketlerin bilim kurgu değil tarihsel gerçeklik olduğunu göstermektedir.

Stephen Hawking, insanlığın uzun vadeli hayatta kalışının sonunda çok gezegenli bir tür olmaya bağlı olabileceği konusunda defalarca uyarıda bulunmuştur. Eleştirmenler bu düşüncüyü çoğu zaman bilim kurgu ya da kaçış fantezisi olarak küçümser. Ancak tarih, medeniyetlerin yavaş ilerleyen varoluşsal tehditleri sonuçlar kaçınılmaz hâle gelene kadar hafife aldığını göstermektedir.

Önemli olan, uzay keşfini savunmanın Dünya'yı terk etmek anlamına gelmediğidir. Uzayda yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan yenilenebilir enerji sistemleri, gelişmiş geri dönüşüm teknolojileri, su arıtma sistemleri ve kapalı ekolojik çevreler, aynı zamanda Dünya'yı korumak için de gereklidir.

Yine de bu argüman romantikleştirilmemelidir. Uzay kolonizasyonu eşitsizliği, otoriterliği, şiddeti ya da ekolojik yıkımı sihirli şekilde ortadan kaldırmayacaktır. İnsanlık büyük ihtimalle Dünya'daki hatalarının çoğunu uzaya da taşıyacaktır. Etik ilerleme olmadan gerçekleşen teknolojik genişleme, insanlığın kusurlarını aşmak yerine onları gezegenler arası ölçekte yayabilir.

Bu durum rahatsız edici bir ihtimali ortaya çıkarır: İnsanlık teknolojik olarak Dünya'dan ayrılabilir kadar zeki olabilir, fakat bunu etik açıdan gerçekleştirecek kadar bilge olmayabilir. Dolayısıyla asıl mesele yalnızca insanlığın başka gezegenlere ulaşıp ulaşamayacağı değil, bunu Dünya'yı istikrarsızlaştıran aynı sömürü sistemlerini yeniden üretmeden yapıp yapamayacağıdır.

Sonuç olarak, uzay keşfi etrafındaki tartışma aslında insanlığın kendisine ne borçlu olduğu sorusunu yansıtır. Eğer "gereklilik" yalnızca biyolojik hayatta kalma açısından tanımlanırsa, uzay keşfi gerçekten de lüks gibi görünebilir. Aç bir çocuk ay ışığıyla doyamaz. Bir teleskop adaletsizliği ortadan kaldıramaz. Ancak medeniyetler yalnızca hayatta kalmakla sürdürülemez.

Tarih boyunca insanlığın en büyük başarıları çoğu zaman başlangıçta gereksiz veya işe yaramaz görülen uğraşlardan doğmuştur. Bilimsel merak, medeniyetin mümkün gördüğü şeylerin sınırlarını sürekli genişletmiştir. Asıl tehlike fazla uzağa ulaşmak değil, artık ulaşmaya çalışmamaktır.

Keşfi terk eden bir medeniyet maddi olarak yaşamaya devam edebilir; ancak medeniyeti mümkün kılan entelektüel cesareti yavaş yavaş kaybeder. Gerçek trajedi teknolojik durgunluk değil, varoluşsal daralmadır —evreni düşünebilecek kapasitedeki bir türün kendisini yalnızca anlık kaygıların içine hapsedmesi.

Belki de bu yüzden uzaydan çekilmiş Dünya görüntüsü hâlâ bu kadar etkileyicidir. Yörüngeden bakıldığında insanlık şaşırtıcı derecede küçük, kırılgan ve birleşmiş görünür. Gezegenin etrafındaki sessizlik insanlığın önemini azaltmaz; aksine onu yoğunlaştırır. Uzay keşfi yalnızca evreni değil, insanlığın kendisini neye dönüştürebileceğine dair inancını da ortaya çıkarır.

ETİK

**FARKLILIKLARIMIZ
ZENÇİNLIĞIMIZ, ORTAK
DEĞERLERİMİZ GELECEĞİMİZDİR.**

DİJİTAL ETİK

Emir Soycan

İNTERNETİN KUSURSUZ HAFIZASI TOPLUMSAL DEĞERLERİMİZİ NASIL DEĞİŞTİRİYOR?

İnternet, bilgiye erişimi eşi benzeri görülmemiş bir hızla artırırken, yaklaşık otuz yıl içinde insanlık tarihinin en büyük toplumsal kayıt defterine dönüşmüş ve iletişime dair bildiğimiz her şeyi kökünden değiştirmiştir. "We Are Social 2025" küresel dijital raporuna göre, dünya nüfusunun yüzde 65'inden fazlası çevrimiçi ve bir insan günde ortalama 6,5 saatini dijital mecralarda geçiriyor. Bu devasa istatistik, günümüz insanının yalnızca teknoloji tüketicisi olmadığını aynı zamanda sürekli veri üreten ve bu verilerle yeni bir toplumsal yapı inşa eden sosyal bireyler olduklarını gösterir.

Uzun yıllar boyunca internet, sadece bilgiye ulaşılan ve özgürce sörf yapılan anonim bir alan olarak değerlendirilmişti. Son dönemlerde yapılan sosyolojik araştırmalar, internetin yalnızca bir iletişim aracı olmadığını; "itibar", "mahremiyet" ve "güven" gibi en temel toplumsal değerlerin algoritmalar tarafından sürekli şekillendirildiği devasa bir ekosisteme dönüştüğünü, bu durumun ise toplumsal etiğin en yeni biçimlerini tartışmaya açtığını ortaya koymaktadır.

Dijital Etik; insanların sanal ortamdaki davranışlarının, sosyal ilişkilerinin ve veri paylaşımlarının toplumsal ahlak boyutlarını inceleyen bir disiplindir. Bu tanım üzerinden bakıldığında, dijital dünyanın kusursuz hafızasının yarattığı sorunlara karşı geliştirilen "unutulma hakkı" kavramının, günümüzdeki en büyük sosyolojik ve etik tartışmalardan biri olduğu düşünülmektedir.

Böyle düşünülmesinin nedeni, gerçek hayatta toplumun zamanla unuttuğu veya affettiği hataların, internetin arşivinde sürekli taze kalmasıdır. Amerika merkezli Pew Araştırma Merkezi'nin yakın tarihli bir anketine göre, genç yetişkinlerin %60'ı geçmişte yaptıkları bir paylaşımın bugün karşılıklarına çıkararak sosyal veya profesyonel hayatlarına zarar vermesinden endişe duyuyor. İşverenlerin yaklaşık %70'inin adayları sosyal medya geçmişlerine göre elediği bir dünyada, insanların geçmişteki bir eylemleri yüzünden sürekli yargılanmaları toplumsal baskıyı artırmaktadır. Bu durum görüldüğü üzere toplumun "ikinci bir şans verme" veya "hatadan ders çıkarma" gibi geleneksel değerleriyle doğrudan çatışır.

BİLGİ EDİNME HAKKI

Bazı araştırmacılar geçmişteki verilerin silinmesi talebini, dijital çağda toplumun ruh sağlığını korumak için bir "temel ihtiyaç" olarak tanımlar. Geleneksel toplumlarda bireyin özel alanı evinin duvarlarıyla sınırlıyken, bugün bu sınır ortadan kalkmıştır. Bir insanın kendi verisi üzerindeki kontrolünü geri istemesi ve toplum önünde itibarını yeniden inşa etme çabası, sosyolojinin temel mantığıyla büyük benzerlikler taşır. Her ne kadar dijital dünyada unutulma hakkının toplumsal bir hak olduğu fikri dikkat çekici olsa da, bu görüş herkes tarafından kabul edilmez. Bazı sosyologlar ve araştırmacılar, internetteki bilgilerin silinmesinin toplumsal hafızayı zedeleyeceğini ve toplumun "bilgi edinme hakkı" ile bağdaştırmanın doğru olmayacağını savunur. Suçluların veya gücü elinde bulunduranların geçmişlerini silerek toplumu manipüle etme ihtimali, bu konudaki yorumların yalnızca bireysel değil, toplumsal bir risk taşıdığını da kanıtlar.

Dijital etik, yalnızca internette neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirleyen kurallar bütünü değil; aynı zamanda modern toplumun kültürel yaşamına dair çok önemli ipuçları sunan bir aynadır. İnsanların binlerce yıl önce olduğu gibi bugün de özel bir alana, geçmişini geride bırakma özgürlüğüne ve toplum içinde saygı görmeye ihtiyacı olması mümkündür. Bu durum, mahremiyetin yalnızca fiziksel bir kavram olmadığını; insan doğasının dijital ortama taşınmış çok temel bir toplumsal değeri olabileceğini gösterir.

Belki de insanlar çağlar boyunca hep aynı ihtiyaçların peşinden gitmiştir toplum içinde güvende hissetmek, hatalarından arınmak ve diğer insanlarla sağlıklı bağlar kurmak. Eğer bu düşünce doğruysa, internet yalnızca devasa bir teknolojik ağ değil, insanlığın toplumsal kuralları ve ahlaki sınırları yeniden çizdiği en büyük sınav noktalarından biri olarak tarihteki yerini alır.

Sabahın ilk ışıkları Ası Nehri'nin kıyılarına düşerken, Antakya sokaklarında yüzyılların biriktirdiği sessiz bir uyum hissedilir. Bir yanda minarelerden yükselen ezan sesleri, diğer yanda kiliselerin çanları ve yüzyıllardır aynı şehirde yankılanan dualar... İşte Hatay, farklı inançların ve kültürlerin bir arada yaşama geleneğinin en güçlü simgelerinden biri olarak karşımıza çıkıyor.

Medeniyetlerin Kavşağındaki Şehir Akdeniz'i Mezopotamya'ya bağlayan yollar üzerinde bulunan Hatay, tarih boyunca Hititler, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yaptı. Bu coğrafi konum, kenti yalnızca ticaretin değil, dinlerin ve kültürlerin de buluşma noktası hâline getirdi.

Bugün Hatay'ın sokaklarında dolaşırken, farklı inançların izlerini taşıyan yapılarla karşılaşmak mümkündür. Dünyanın ilk kiliselerinden biri Antakya yakınlarında bulunan Saint Pierre Kilisesi, Hristiyanlık tarihinin en önemli ibadet merkezlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kayalara oyularak oluşturulan bu yapı, dünyanın ilk kiliselerinden biri olarak kabul edilmekte ve her yıl binlerce ziyaretçiye ağırlamaktadır. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alan Saint Pierre Kilisesi, Hatay'ın inanç turizmi açısından taşıdığı değerin en önemli göstergelerinden biridir.

MEDENİYETLERİN HATAY KAUŞAĞINDAKİ ŞEHİR

BİRLİKTE YAŞAMANIN BAŞKENTİ

Hatay, farklı inançların ve medeniyetlerin yüzyıllar boyunca bir arada yaşadığı eşsiz bir kültür merkezidir. Habib-i Neccar Camii, Antakya Sinagogu ve antik dönemden kalan tapınaklar, bu zengin mirasın önemli simgeleridir. Camiler, kiliseler, havralar ve arkeolojik yapılar, Hatay'ın insanlığın ortak hafızasını taşıyan kadim bir şehir olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Hatay, farklılıkların barış içinde bulunduğu ve "farklı duaların aynı gökyüzüne yükseldiği" bir birlikte yaşama kültürünün başkenti olarak öne çıkmaktadır.

**"GELİN TANIŞ OLALIM, İŞİ
KOLAY KILALIM
SEVELİM SEVİLELİM, DÜNYA
KİMSEYE KALMAZ."**

Yunus Emre'nin en önemli mesajlarından biri sevgiydi. Ona göre insanları bir arada tutan en güçlü bağ, sevgi ve hoşgörüydü. Ünlü dizelerinde söylediği gibi "Gelin tanış olalım, işi kolay kılalım Sevelim sevillelim, dünya kimseye kalmaz." Bu anlayış, yüzyıllar boyunca Anadolu'da komşuluk ilişkilerinden misafirperverliğe, yardımlaşmadan toplumsal dayanışmaya kadar pek çok değerlerin temelini oluşturdu.

Savaşların, göçlerin ve siyasi çalkantıların yaşandığı bir dönem... Ancak bu zorlu coğrafyada, insanlara umut veren bir ses yükseliyordu. Bu ses, ne bir hükümdarın ne de bir komutanın sesiydi. Anadolu'nun köylerinden, bozkırlarından ve dergâhlarından yankılanan bu ses, sevginin, hoşgörünün ve insan olmanın değerini anlatan Yunus Emre'ye aitti. Aradan yedi asır geçmesine rağmen Yunus Emre'nin dizelerinde dile getirdiği değerler, bugün hâlâ Anadolu insanının kültürel hafızasında yaşamaya devam ediyor. Anadolu Coğrafyasında Filizlenen Bir Düşünce Yunus Emre'nin yaşadığı dönem, Anadolu'nun farklı kültürlerin, göçlerin ve medeniyetlerin kesişme noktası olduğu yıllardı. Selçuklu Devleti'nin zayıflaması, Moğol istilaları ve toplumsal sorunlar, insanları manevi bir arayışa yöneltmişti. İşte bu ortamda Yunus Emre, insanı merkeze alan düşüncesiyle Anadolu'nun ortak değerlerini şiirleri aracılığıyla dile getirdi. Onun anlayışında dil, din, makam ve zenginlikten önce insan olmak geliyordu.

Yunus Emre'nin Gözünden Anadolu'nun Değerleri

İnsan ve Doğa Arasındaki Uyum
Yunus Emre'nin eserlerinde yalnızca insan sevgisi değil, yaratılan her şeye duyulan saygı da önemli bir yer tutmaktadır. Anadolu'nun dağları, ovaları, nehirleri ve bozkırları içinde şekillenen bu düşünce, insan ile çevre arasındaki uyumun da bir ifadesidir. Onun "Yaratılanı severiz, Yaradan'dan ötürü" anlayışı, günümüzde çevre bilinci, sürdürülebilirlik ve birlikte yaşama kültürü açısından da evrensel bir anlam taşımaktadır.

*Bir avuç toprak
Biraz da Şuym ben.
Neyimle övüneyim
İşte buym ben.*
Yunus Emre

Anadolu'nun Ortak Mirası
Dürüstlük, alçak gönüllülük, paylaşma, sabır ve kardeşlik gibi değerler, Yunus Emre'nin şiirlerinde sıkça vurgulanmaktadır. Bu değerler yalnızca bir döneme ait olmayıp, Anadolu kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılan ortak mirası hâline gelmiştir. UNESCO tarafından 2021 yılının "Yunus Emre Yılı" ilan edilmesi, onun düşüncelerinin yalnızca Türkiye için değil, bütün insanlık için evrensel bir değer taşıdığını göstermektedir.

Yedi Yüz Yıllık Bir Mesaj

Bugün teknolojinin hızla geliştiği, insanların birbirinden uzaklaştığı bir dünyada Yunus Emre'nin çağrısı hâlâ güncelliğini koruyor. Belki de Anadolu coğrafyasının en büyük zenginliği, yalnızca dağları, ovaları veya tarihî eserleri değil bu topraklarda yetişen insanların insanlığa bıraktığı değerlerdir. Ve Yunus Emre'nin sesi, yedi asır sonra bile Anadolu'nun dört bir yanında yankılanmaya devam ediyor:

"Gelin tanış olalım, işi kolay kılalım..."

GELECEĞİ ANLAMAK, DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK

KÜRESEL VE DİJİTAL VATANDAŞLIK

DAHA İYİ BİR DÜNYA İÇİN
birlikte düşün, birlikte çöz!

AFİŞ ve KARİKATÜR
ÇALIŞMALARI

DIPLOMA
ÜNİVERSİTE
LEASAT DIPLOMASI

حدود

هاجرين

BEKLEME
ALANI

ممنوع الدخول

BİZİ NE
BEKLİYOR
ANNE?

Esma Sare Verim

DÜŞÜNMEK YETMEZ,

Su hayattır ve hayat sessizce tükenir.
İnsan düşünürken doğa beklemes.
Zaman akar, su azalır.
Bir damla eksilir, bir gelecek silinir.
Dünya susar, insan konuşur
Toprak çatlar, biz bakarız.

Efe Yeşilçam

Kuraklık bir tercih değildir
Bir sonuçtur.

Su hayattır, ihmal edilmez.
Doğa konuşmaz, yaşatır ya da alır
İnsan tüketirken fark etmez.
Sonuç sessiz gelir.

KİM SORUMLU?

GECİKTİK Mİ?

BUGÜN MÜ YARIN MI?

Dünya alarm verir.
Su akarken hayat vardı.
Su durunca hayat durur.
Zaman geçer, iz kalır.
Kuruyan sadece toprak değildir.
Viedan da kurur.
Doğa affetmez, sadece hatırlar.
Son damla son uyarıdır.
İnsan fark edene kadar çok geçer.
Gelecek bugünden harcamır.

Bir gün musluklar susar toprak
cevap vermez.
Gelecek bugünden şekillenir.
Zaman su gibi akar.
Ama su kalmaz.
Doğa bekledi.
İnsan gecikti.

DURACAK MIYIZ?

Su azaldı.
Hayat daraldı.
Toprak yoruldu.
Dünya ağırlaştı.
Gelecek susuz.
Son damla yakındır.
Hâlâ geç değil.
Ama geç oluyor.

**DÜŞÜNDÜKÇE
KURUYORUZ!**

KAVİMLER GÖÇÜ VE GÜNÜMÜZDEKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

DORUK PULAS
TOPRAK KAAH ÇURHAN
ZEYNEP DİLBER

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE İNSANIN YOLCLUĞU

KAVİMLER GÖÇÜ

(MS 4.-8. YÜZYILLAR)

Kuzey ve Orta Asya'dan Avrupa'ya doğru gerçekleşen büyük halk hareketleridir.

NEDENLER

- ⚔ Savaşlar ve baskılar
- 🌳 Doğal afetler ve iklim değişiklikleri
- 🌾 Daha iyi yaşam ve verimli toprak arayışı
- 👤 Nüfus artışı ve yaşam alanı ihtiyacı

ÖZELLİKLER

- Uzun ve zorlu yolculuklar
- At, deve ve yaya olarak göç
- Yeni bölgelere yerleşme
- Kültürel etkileşim ve değişim
- Savaşlar ve fetihler

Kavimler Göçü, Avrupa'nın siyasi ve kültürel yapısını kökten değiştirdi.

GÜNÜMÜZDEKİ GÖÇLER

İnsanlar, bugün de çeşitli nedenlerle ülkelerini terk ederek yeni yerlere göç ediyor.

NEDENLER

- 🔫 Savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklar
- 🏠 Doğal afetler ve iklim krizi
- 👤 Daha iyi yaşam ve iş imkanları
- 👤 Eğitim, sağlık ve güvenlik arayışı

ÖZELLİKLER

- Uçak, gemi, otobüs ve yaya ile göç
- Kısa veya uzun süreli olabilir
- Şehirlere veya farklı ülkelere yerleşme
- Kültürel çeşitlilik ve etkileşim
- Uluslararası yasalar ve insan hakları gündemi

Günümüzde göçler, küresel bir mesele olup insani ve ekonomik etkiler yaratmaktadır.

BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

BENZERLİKLER

- ✓ Daha iyi bir yaşam arayışı
- ✓ Güvenlik ihtiyacı
- ✓ Doğal afetler ve iklim koşulları
- ✓ Uzun ve zorlu yolculuklar
- ✓ Kültürel etkileşim ve değişim

FARKLILIKLAR

- ✗ O dönemde daha çok topluluklar göç etti, günümüzde ise bireyler veya aileler.
- ✗ O dönemde ulaşım hayvanlarla ve yaya, günümüzde ise modern araçlarla.
- ✗ Kavimler Göçü'nde sınırlar belirsizdi, günümüzde ise ülkelerin sınırları nettir.
- ✗ O dönemde iletişim sınırlıyken, günümüzde anlık ve küreseldir.
- ✗ Günümüzde göçler, uluslararası hukuk ve insan hakları çerçevesinde ele alınır.

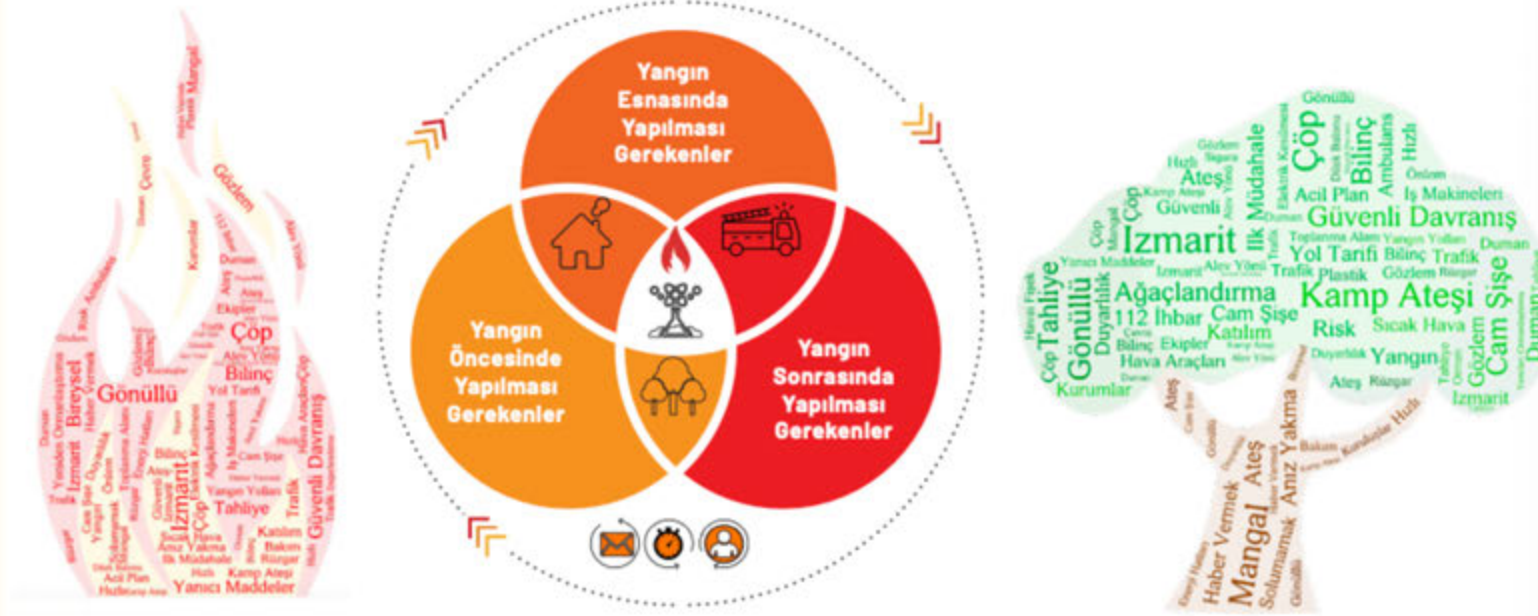
İnsanlık tarihi bir yolculuktur; göçler, bu yolculuğun en kadim ve en güncel parçalarından biridir. ”

ORMAN YANGINLARINA KARŞI YEŞİL VATAN'I KORUMAK

Orman Yangınları Bütüncül Afet Yönetimi

Orman yangınlarını önlemek için etkin bir çevre yönetimi gereklidir. Riskli alanların belirlenmesi, gerekli önlemlerin zamanında alınmasını sağlayarak yangın sayısını azaltacak veya en aza indirecektir. Bu kapsamda yangın yönetimi; yangın öncesi önleme çalışmaları, yangın anında söndürme faaliyetleri ve yangın sonrası rehabilitasyon süreçlerini içeren bütüncül bir yönetim anlayışıyla ele alınmalıdır.

Yangın Öncesinde Yapılması Gerekenler	Yangın Esnasında Yapılması Gerekenler	Yangın Sonrasında Yapılması Gerekenler
- Yangına karşı duyarlı, tedbirli ve bilinçli olmalıyız. - Yangınla mücadele gönüllüsü olmalıyız. - Ormanda ve çevrede yanıcı maddeleri bırakmamalıyız. - Yangın ihbar numarasını (112) ezberlemeliyiz. - Yangın yollarını ve güvenli toplanma alanlarını bilmeliyiz. - Bakım gerektiren enerji nakil hatlarını ve elektrik panolarını 112'ye bildirmeliyiz. - Orman alanlarında ve orman sınırlarına yakın alanlarda kesinlikle ateş yakmamalıyız. - Ormana çöp, plastik, cam şişe ve cam parçaları atmamalıyız. - Anız yakmaktan vazgeçmeliyiz.	- Gördüğümüz yangın, ateş ve dumanı derhal 112'ye bildirmeliyiz. - Yangın söndürme ekiplerine en kısa yolu doğru olacak şekilde tarif etmeliyiz. - Çevrede bulunanları yangından haberdar etmeliyiz. - Eğitimimiz ve yeterli ekipmanımız varsa yeni başlamış yangına hızlı ve güvenli bir şekilde ilk müdahaleyi yapmalıyız. - Yangın ekiplerinin çalışmalarını aksatmamak için trafiği açık tutmalıyız. - Yangının oluşturduğu sıcak havayı solumamalıyız. - İş makinelerinin ve hava araçlarının çalıştığı yerden uzak durmalıyız. - Ambulans talep etmeliyiz. - Elektriklerin kesilmesini talep etmeliyiz. - Alevlerin yönünü ve rüzgârı gözlemlemeli, rüzgâr yönünde ilerlememeliyiz.	- Tahliye faaliyetlerine başlamalı ve mevcut durumu değerlendirmeliyiz. - Ağaçlandırma çalışmalarında yer almalıyız. - Yaralı hayvanlara yardım etmeli ve onları güvenli alanlara ulaştırmalıyız. - Komşularımıza ve çevremize destek olmalıyız. - Sağlık kontrolünden geçmeli, gerekirse tedavi olmalıyız. - Çevreyi temizlemeli, riskli atıkları uzaklaştırmalıyız. - Psikolojik destek gerektiğinde almalıyız. - Deneyimlerimizi paylaşmalı, farkındalık oluşturmaliyiz.

SON SÖZ

Zaman geçer,
iz kalır.
Anlamak ise
bizi geleceğe taşır.

Teşekkürler.
Bir sonraki sayımızda
görüşmek üzere...

